

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Декан факультету філософії та
суспільствознавства
Дробот І.І.

(підпис)
« 31 » *серпня* 20 *21* р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
обов'язкової навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
освітнього ступеня бакалавр
галузі знань 01 Освіта /Педагогіка
освітньо-професійної програми «Педагогіка дозвілля»

Шифр за навчальним планом ЗП 02

Київ 2021

Розробники програми:

Дробот І.І. – декан факультету філософської освіти і науки, професор кафедри історії та філософії історії, д.і.н., професор;

Тицький С.І. – зав. кафедри, доцент кафедри історії та філософії історії, к. і. н., доцент;

Казакевич О.М. – професор кафедри історії та філософії історії, д.і.н., професор;

Бакуменко О.П. – доцент кафедри історії та філософії історії, к. і. н.;

Дурмазоглу (Прохоренко) О.А. – доцент кафедри історії та філософії історії, к. і. н., доцент;

Малежик Д.І. – доцент кафедри історії та філософії історії, к. і. н.;

Драпушко Н.А. – старший викладач кафедри історії та філософії історії, к. і. н.;

Затверджено на засіданні кафедри історії та філософії історії

« 28 » серпня 2021 року, протокол №1

Завідувач кафедри

доц. Тицький С.І.

I. Опис дисципліни

Шифр дисципліни ЗП02

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни	Методи навчання і форми контролю	
Галузь знань (шифр, назва) 01- Освіта/Педагогіка	Кількість кредитів ЄКТС – 3	Методи навчання <u>Лекції із застосуванням пояснювально-ілюстративного та проблемного методів. Семінарські заняття із застосуванням методу дискусії. Евристичний і дослідницький методи у самостійній роботі.</u> Форми поточного контролю <u>Модульні контрольні роботи (тестування), опитування, перевірка конспектів та індз (рефератів, есе)</u> Форма підсумкового контролю <u>Екзамен (письмовий)</u>	
Спеціальність (код, назва) 011 – Освітні педагогічні науки. Педагогіка дозвілля.	Загальна кількість годин – 90		
Освітній рівень (бакалавр/магістр) бакалавр	<i>Денна</i>		<i>Заочна</i>
	Лекції:		
	18		6
Статус дисципліни (Нормативна/вибіркова) нормативна	Семінарські (практичні) заняття:		
	16		4
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 1	Лабораторні заняття:		
	-		-
Семестр II	Індивідуальна робота:		
	-	-	
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2 - самостійна робота: 3,3	Самостійна робота:		
	56	80	
Мова навчання - українська	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		
	1 : 1,65	1 : 8	

Предмет вивчення навчальної дисципліни Історія української державності – державотворчий, політичний поступ українського народу та його предків з найдавніших часів до теперішнього часу.

Міждисциплінарні зв'язки: «Історія української культури», «Правознавство», «Політологія», «Соціологія», «Філософія», «Українська мова», «Українська культура», «Дозвіллезнавство», «Культурологія дозвілля».

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів системного історичного мислення, розуміння об'єктивного ходу суспільного розвитку, політичної культури; вироблення у студентів навичок роботи з історичними джерелами та літературою, наукового дослідження проблем, а також вміння чітко і переконливо викладати свої думки; виховання у студентів національної свідомості, державницького мислення і почуття патріотизму.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- ознайомити з основними проблемами та фактами історії української державності, їх науковою інтерпретацією;

- розкрити суть і зміст основних понять з історії української державності;
- проаналізувати найважливіші події в історії української державності;
- навчити студентів знаходити достовірну інформацію про минуле та сучасність української державності, відбирати з неї суттєве;
- навчити студентів виявляти основні тенденції, причинно-наслідкові зв'язки, спільне та особливе в історії української державності.

II. Основні результати навчання та компетентності, які вони формують:

Інтегральна компетентність

Здатність до розв'язання професійно-педагогічних завдань, проблем у галузі педагогічно-дозвіллевої діяльності та рекреації, що передбачає застосування відповідних контекстних технологій, адаптованих теорій та педагогічних методів, характеризується невизначеністю умов і вимог.

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	<p>Програмні результати навчання за ОПІ «Педагогіка дозвілля»</p> <p>ПРН3. Уміти конструктивно розв'язувати професійні, проблемні завдання, здійснювати суб'єкт-суб'єкту, педагогічно доцільну, партнерську взаємодію на основі загальнолюдських цінностей, етики і моралі.</p> <p>ПРН 5. Уміти застосовувати інноваційні методи та креативні освітні технології в процесі проведення комплексних педагогічно-рекреаційних заходів на основі полікультурного підходу, принципу солідарності поколінь.</p> <p>ПРН 7. Вільно спілкуватися державною, іноземною мовами для обговорення результатів освітньої, професійної (культурно-дозвіллевої, педагогічно-рекреаційної) діяльності</p>	<p>Загальні компетентності за ОПІ «Педагогіка дозвілля»</p> <p>ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, національні цінності й досягнення суспільства на основі розуміння закономірностей розвитку культурно-освітньої галузі, педагогіки дозвілля, їхнього місця в загальній системі гуманітарного знання.</p> <p>ЗК5. Здатність генерувати і поширювати нові ідеї, управляти соціально-культурними та педагогічно-рекреаційними проектами на високому рівні партнерсько-педагогічної взаємодії.</p> <p>ФК 2. Здатність розробляти педагогічно-дозвіллеві програми для населення всіх вікових категорій</p>
2.	<p><i>Знати</i> предмет, об'єкт, методологічні засади дослідження та вивчення історії української державності.</p> <p><i>Вміти</i> аналізувати події, виявляти причинно-наслідкові зв'язки та основні тенденції в історії державності на українських землях.</p>	<p>Аналіз і синтез. Здатність до аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів.</p>
3.	<p><i>Знати</i> специфіку роботи з історичними джерелами.</p> <p><i>Вміти</i> знаходити, відбирати та критично опрацьовувати достовірну інформацію про минуле та сучасність української державності.</p>	<p>Аналіз документів. Здатність до пошуку, відбору та критики різноманітної інформації з історії української державності.</p>
4.	<p><i>Знати</i> основні поняття, найважливіші події та дійових осіб в історії української державності</p> <p><i>Вміти</i> локалізувати в часі та просторі найважливіші події в історії української державності.</p>	<p>Базові загальні знання. Володіти базовими загальними знаннями, а саме: знати основні поняття, найважливіші події минулого та сьогодення української державності у контексті вітчизняної, європейської та світової історії</p>
5.	<p><i>Знати</i> розмаїття наукових поглядів на роль в історії української</p>	<p>Навички оцінювання. Здатність оцінювати роль в історії української</p>

	<p>державності народних мас, різних політичних сил та історичних особистостей.</p> <p><i>Вміти</i> оцінювати роль в історії української державності народних мас, різних політичних сил та історичних особистостей.</p>	<p>державності народних мас, різних політичних сил та історичних особистостей.</p>
6.	<p>Наявність чітко сформованої світоглядної позиції і системи цінностей патріота України. Здатність захищати історичну спадщину і сучасні здобутки українського народу в розбудові суверенної демократичної правової соціальної держави.</p>	<p>Етичні установки. Здатність бути патріотом України, як у переконаннях так і в практичній діяльності.</p>

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити ЄКТС, 90 годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)				
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семінарські)	Лабораторні	СРС
1.	Модуль I. Державність на українських землях у стародавні та середні віки	10	6	4	0	20	3	2	1	0	27
1.1.	Тема 1.1. Вступ. Найдавніші державні утворення на території України	2	2	0	0	8	1	1	0	0	9
1.2.	Тема 1.2. Зародження української державності. Київська Русь. Галицько-Волинське князівство	4	2	2	0	6	1	0,5	0,5	0	9
1.3.	Тема 1.3. Державність на українських землях у XIV – першій третині XVII ст.	4	2	2	0	6	1	0,5	0,5	0	9
2.	Модуль II. Історія української державності в Новий час	12	6	6	0	18	4	2	2	0	26
2.1.	Тема 2.1. Українська козацька державність в умовах Української революції середини XVII ст.	4	2	2	0	6	2	1	1	0	8
2.2.	Тема 2.2. Еволюція української козацької державності у другій половині XVII - XVIII ст.	4	2	2	0	6	1	0,5	0,5	0	9
2.3.	Тема 2.3. Українські державотворчі процеси у XIX – на початку XX ст.	4	2	2	0	6	1	0,5	0,5	0	9
3.	Модуль III. Суверенна українська держава в новітню добу	12	6	6	0	18	3	2	1	0	27
3.1.	Тема 3.1. Боротьба за українську державність доби східноєвропейських революцій (1917 – 1921 рр)	4	2	2	0	6	1	0,5	0,5	0	8
3.2.	Тема 3.2. Українська державність у 1921 – 1991 рр.	4	2	2	0	6	1	0,5	0,5	0	9
3.3.	Тема 3.3. Українська державність в умовах відновленої незалежності (серпень 1991 р. – до сьогодні).	4	2	2	0	6	1	1	0	0	9
Разом:		34	18	16	0	56	10	6	4	0	80

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	Назва модулів, тем та їх зміст	Кількість годин	
		Всього	в т.ч. лекцій
1.	Модуль I. Державність на українських землях у стародавні та середні віки	30	6
1.1.	<p>Тема 1.1. Вступ. Найдавніші державні утворення на території України</p> <p>Зміст теми. Історія української державності як наукова та навчальна дисципліна. Її об'єкт, предмет, мета та завдання, методологія та основні принципи, структура. Історія української державності в системі наукового знання. Наукова періодизація історії державності на території України. Місце української національної ідеї в курсі "Історія української державності " Аналіз джерел та історіографія. Основні наукові концепції з історії української державності.</p> <p>Основні гіпотези антропосоціогенезу та політогенезу. Поняття «влада», «державність», «держава», «протодержава», «рання держава». Основні ознаки держави.</p> <p>Еволюція потестарної організації суспільства та утворення протодержав і ранніх держав на теренах України. Кіммерія. Таврика. Скіфія. Сарматія. Античні поліси. Суспільний і державний лад Ольвії, Херсонеса, Тіри, Пантікапея та ін. Боспорське царство. Експансія Стародавнього Риму.</p> <p>Рекомендовані інформаційні джерела</p> <p>Історичні джерела:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. — К.: Основи, 2000. — 239 с. 2. Геродот. Історія в дев'яти книгах. Наукове видання / Геродот. Переклад, передмова та примітки А.О.Білецького. . — К.: Наукова думка, 1993. — С.180 – 211. <p>Основна література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.Д. Бойко. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 568с.(Альма-матер) — С.5 – 30. 4. Давня історія України: У 2 - х книгах: Навч. посібник. — Кн.1./ П.П.Толочко, С.Д. Крижицький, В.Ю.Мурзін та ін.— К.: Либідь, 1994.— 235 с. 5. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.11 – 34. 6. Історія України: Посібник / Г.Д.Темко, Л.С.Тупчієнко, Н.В.Бем та ін.. За ред. Г.Д.Темка, Л.С.Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.13 – 29. 7. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.12 – 25. 8. Крижицький С.Д. Античні держави Північного Причорномор'я / С.Д. Крижицький, В.М.Зубар, А.С.Русяєва — К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. — 352 с. (Україна крізь віки.Том2) 9. Мірошниченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку ХІХ ст.): монографія / М.І. Мірошниченко. – К.: Атіка, 2006. – С.17 – 70. 10. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с. <p>Додаткова література:</p> <ol style="list-style-type: none"> 11. Бостан Л.М. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-е вид. перероб. й доп.: Навч.посібник. / Л.М Бостан, С.К. Бостан —К.: Центр учбової літератури, 2008. — С.27 – 51, 73 – 114. 12. Бунятян К.В. На світанку історії /К.В. Бунятян,В.Ю.Мурзін,О.В.Симоненко — Київ: Альтернативи, 1998. — 335 с. (Україна 	10	2

	<p>крізь віки. Том 1)</p> <p>13. Бунятян К. Давнє населення України. Навч. посібник / К.Бунятян — К.: Либідь, 1999. —228 с.</p> <p>14. Виноградов Ю.Г. Политическая история Ольвийского полиса VII – I вв. до н.э.: историко-эпиграфическое исследование. / Ю.Г. Виноградов. — М.: Наука, 1989. — 228 с.</p> <p>15. Гайдукевич В.Ф. Боспорское царство / Виктор Францевич Гайдукевич — М.-Л.: Издательство Академии Наук СССР, 1949. —591 с.</p> <p>16. Давня історія України в трьох томах. Том 1.Первісне суспільство. Наукове видання / С.С. Березанська, В.М. Гладилін, М.І.Гладких та ін.. —К.: Наукова думка, 1997. — 559 с.</p> <p>17. Давня історія України в трьох томах. Том 2.Скіфо-антична доба. Наукове видання / С.С. Бессонова, Н.О. Гаврилюк, В.М.Зубар та ін.. —К.: Інститут археології НАН України, 1998. — 495 с.</p> <p>18. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов – К.: Атіка, 2007. – С.21 – 35.</p> <p>19. Кашанина Т.В. Происхождение государства и права. Учеб. пособие. / Т.В. Кашанина. – М.: Высшая школа, 2004. – 325 с.</p> <p>20. Крисаченко В.С. Історія Криму від найдавніших часів до кінця XVIII ст.: Навчальний посібник. – К.: «МП Леся», 2007. – С.4 - 419.</p> <p>21. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: Навч. посібник. Вид.2-ге, стереотип. / Ю.В. Павленко; Відп. ред. та автор вст. слова С.Кримський. —К.: Либідь, 1999. — 360 с.</p>		
1.2.	<p>Тема 1.2. Зародження української державності. Київська Русь. Галицько-Волинське князівство</p> <p>Зміст теми. Перші писемні згадки про слов'ян. Походження слов'янських народів.</p> <p>Стародавні слов'яни в період Великого переселення народів. Західні, південні і східні слов'яни та їх сусіди. Антська держава. Боротьба з готами, гунами, аварами. Війни слов'ян з Візантією та їх наслідки.</p> <p>Передумови утворення держави у східних слов'ян. Східнослов'янські племінні князівства у VI - XI ст. (поляни, древляни, сіверяни, дуліби, уличі, в'ятичі, тиверці, волиняни, білі хорвати). Руська земля. Заснування Києва. Термін "Русь", його етносоціальний зміст і географічне поширення.</p> <p>Перші відомості про існування Київської держави. Русь за Діра та Аскольда. Візантійський похід київського князя Аскольда (860 р.) Захоплення Києва Олегом. Періоди розвитку Київської Русі. Князювання Ігоря, Ольги, Святослава. Норманська та антинорманська теорії походження Київської Русі.</p> <p>Християнізація Русі. Суспільний і державний лад, внутрішня та зовнішня політика Київської Русі. Київські князі Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Володимир Мономах. Історичне значення Київської Русі.</p> <p>Роздробленість Русі. Київське, Чернігово-Сіверське, Переяславське, Галицьке, Волинське князівства. Поява терміну «Україна» у писемних джерелах.</p> <p>Утворення Галицько-Волинського князівства. Князі Роман Мстиславович і Данило Романович.</p> <p>Боротьба Русі проти монголо-татарської навали. Давньоукраїнські князівства під владою Золотої Орди.</p> <p>Суспільний і державний лад, внутрішня та зовнішня політика Галицько-Волинського князівства (королівства Мала Русь, Руського королівства). Відносини з Польщею, Угорщиною та іншими європейськими державами. Історичне значення Галицько-Волинської держави.</p> <p>Рекомендовані інформаційні джерела</p> <p>Історичні джерела:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://izbornyk.org.ua/ 2. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; Відп. ред. О. В. Мишанич. — К.: Дніпро, 1989. — XVI+591 с. 3. Повість врем'яних літ: Літопис (За Іпатським списком) / Пер. з давньоруської, післяслово, коментарі В. В. Яременка. — Київ : Радянський письменник, 1990. — 558 с. 4. Руська правда. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій /Склав та підготував до друку проф. С.Серафим Юшков. — Київ: Видавництво Української 	10	2

Академії Наук, 1935. — [Електронний ресурс] — Режим доступу:
<http://litopys.org.ua/yushkov/ya.htm>

5. Правда Русская / Под общ. ред. акад. Б.Д. Грекова. — М.; Л.: Изд-во АН СССР. — Т. I: Тексты. — 1940; Т. II: Комментарии. — 1947; Т. III: Факсимильное воспроизведение текстов. — 1963.
- Основна література:**
6. Брайчевський М.Ю. Походження Русі / М.Ю. Брайчевський — К., 1968. — 224 с.
7. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.Д. Бойко. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 568с.(Альма-матер) — С.31 – 80.
8. Давня історія України: У 2 - х книгах: Навч. посібник. — Кн.2. / П.П.Толочко, Д.Н. Козак, О.П.Моця та ін..— К.: Либідь, 1995.— 224с.
9. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.35 – 127.
10. Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь/ М. Ф. Котляр. — Київ: Видавничий дім "Альтернативи", 1998. — 336 с. (Україна крізь віки. Том 5.)
11. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.29 – 86.
12. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство/І. П.Крип'якевич. — К.: Наукова думка, 1984. — 176 с.
13. Політична історія України: Посібник для вузів / За ред. В.І. Танцюри. —К.: Академія, 2001. — С.26 -75.
14. Толочко О.П. Київська Русь / Толочко О.П., Толочко П.П. — Київ: Видавничий дім "Альтернативи", 1998. — 352 с. (Україна крізь віки. Том 4.)
15. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. — К.: Либідь, 1995. — 480 с.
- Додаткова література:**
16. Баран В. Д. Давні слов'яни / В. Д.Баран. — Київ: Альтернативи, 1998. — 335 с. (Україна крізь віки. Том 3.)
17. Брайчевський М.Ю. Утверждение христианства на Руси / М.Ю. Брайчевский; Отв.ред. М.В.Попович. — К.: Наукова думка, 1989. — 296 с.
18. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / М. С. Грушевський; Редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. — Київ: Наукова думка, 1991-1998. — (Пам'ятки історичної думки України). — Т.1,2,3.
19. Давня історія України в трьох томах. Том 3.Слов'яно-Руська доба. Наукове видання / Ю.С. Асєєв, В.Д. Баран, П.П.Толочко та ін.. —К.: Інститут археології НАН України, 2000. — 696 с.
20. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов — К.: Атіка, 2007. — С.36 – 101.
21. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) / І.Крип'якевич, Б.Гнатевич, З.Стефанів та ін. Упорядник Б.З.Якимович. — 4-те вид., змін. і доп. — Львів: Світ, 1992. — С.3 – 132.
22. Історія українського селянства: у двох томах / Авт. колектив: О. Андрущук, В. Баран, А. Блануца, К. Бунятян, Д. Ващук та ін. — Київ: Наукова думка, 2006. — Т. 1. — С. 34 - 59.
23. Котляр М.Ф. Історія України в особах. Давньоруська держава / М.Ф. Котляр. — К.: Україна, 1996. — 240 с.
24. Крип'якевич І.П. Історія України / І.П. Крип'якевич. Відп. редактори Ф.П. Шевченко, Б.З. Якимович — Львів: Світ, 1990. — С.32 – 109. («Пам'ятки історичної думки України»)
25. Мірошниченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку ХІХ ст.): монографія / М.І. Мірошниченко. — К.: Атіка, 2006. — С.161 – 266, 290 – 327.
26. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-тє вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. — С.21-65.
27. Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология. / А.П. Толочко — К.:Наукова думка, 1992. — 224 с.
28. Толочко А.П. Краткая редакция Правды Русской: происхождение текста. / А.П. Толочко — К.: Ин-т истории НАН Украины, 2009. — С. 66 - 90.
29. Толочко П. П. Древняя Русь. Очерки социально-политической истории / П. П.

	<p>Толочко. — К.: Наукова думка, 1987. — 248 с.</p> <p>30. Толочко П. П. Київська Русь / П. П. Толочко. — К.: Абрис, 1996. — С. 12 – 96, 105 – 114.</p> <p>31. Толочко П. П. Ярослав Мудрий. / П. П. Толочко. - К.: Альтернативи, 2002. — С. 15 - 190.</p> <p>32. Павленко Ю.В. Передісторія давніх русів у світовому контексті: монографія / Ю.В. Павленко. —К.: Фенікс, 1994. — С.208 – 369.</p> <p>33. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х тт. / Н. Полонська-Василенко – К.: Либідь, 1996. – Т.1. – С.61 – 302.</p>		
1.3.	<p>Тема 1.3. Державність на українських землях у XIV – першій третині XVII ст.</p> <p>Зміст теми. Політичне розмежування українських земель. Вхідження основного масиву українських земель до Литовської держави. Суспільний та державний лад Великого князівства Литовського, Руського та Жемайтійського. Київське, Волинське, Чернігово-Сіверські та Подільські удільні князівства. Велике князівство Руське (1432 – 1435/1440).</p> <p>Боротьба королів Польщі та Угорщини за владу над Руським королівством та іншими українськими землями. Включення Закарпаття до складу Угорського королівства.</p> <p>Перетворення Руського королівства на воєводство в складі Польського королівства. Включення Буковини до складу Молдавського князівства.</p> <p>Політико-адміністративний устрій та становище українських земель. Освоєння українцями нових територій на сході та півдні. Кревська унія 1385 р. та інші польсько-литовські особові унії.</p> <p>Державність у Криму в середні віки. Візантійський Херсон. Князівство Феодоро. Генуезькі колонії. Утворення Кримського ханства, його суспільний і державний лад.</p> <p>Підкорення Кримського ханства султанською Туреччиною. Експансія Османської імперії.</p> <p>Систематичні напади кримськотатарських і ногайських орд на Україну, їх руйнівні наслідки.</p> <p>Люблінська унія 1569 р. Річ Посполита, її суспільний і державний лад. Зміна соціального та політичного становища українських земель. Берестейська церковна унія 1596 р. Денаціоналізація українського суспільства. Міжконфесійні відносини. Роль церкви у збереженні і розвитку національної самобутності українського народу.</p> <p>Передумови виникнення українського козацтва. Перші письмові згадки про козаків. Проблема походження козацтва в історичній науковій літературі. Соціальна база та суспільний устрій українського козацтва. Реєстрове козацьке військо.</p> <p>Заснування Запорозької Січі. Дмитро Вишневецький-Байда. Соціально-політичний, адміністративний та військовий устрій Запорозької Січі.</p> <p>Боротьба козацтва з турецько-татарською агресією. П. Сагайдачний. Роль українського козацтва у битві проти турецько-татарського війська під Хотиним. Участь козацтва у захисті релігійних прав українців.</p> <p>Козацько-селянські повстання в Україні наприкінці XVI – першій третині XVII ст. під проводом К. Косинського, С. Наливайка, М. Жмайла, Т. Федоровича (Трясила), І. Сулими, П. Павлюка, Я. Остринина, Д. Гуні.</p> <p>Значення козацтва в історії українського народу та його державності.</p> <p style="text-align: center;">Рекомендовані інформаційні джерела</p> <p>Історичні джерела:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://izbornyk.org.ua/ 2. Київський літопис першої чверті XVII ст.// Український історичний журнал 1989, №2. — С.107-120; 1989, №5. — С.103-114. 3. Бевзо О.А.. Львівський літопис і Острозький літописець /О.А.Бевзо. — Київ, 1971. — 200 с. 4. Софонович Феодосій.Хроніка з літописців стародавніх / Феодосій Софонович; АН України, Археограф, коміс., Ін-т укр. археографії, Ін-т історії України. Підготовка тексту до друку, передмова, комент. Ю. А. Мицика, В. М. Кравченка. — К.: Наук. думка, 1992.—336 с. — (Пам'ятки укр. 	10	2

літописання).

5. Статути Великого князівства Литовського: у 3 т. (4 кн) / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. — Одеса, 2002—2004.
- Основна література:**
6. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.Д. Бойко. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 568с.(Альма-матер) — С.81 – 125.
7. Борисенко В.Й. Курс української історії: З найдавніших часів до XX століття: Навч.посібник. — К.: Либідь, 1996. — С.87 – 179.
8. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / Воодимир Голобуцький. —К.: Вища школа, 1994. - 539 с.
9. Горобець В.М. Україна: Люблінська унія та народження нової вітчизни/ Горобець В.М. — К., 2009. — 151 с.
10. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тасія, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончарнко, А.В.Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.128 - 202.
11. Історія України: Посібник /Г.Д.Темко, Л.С.Тупчієнко, Н.В.Бем та ін.. За ред. Г.Д.Темка, Л.С.Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.59 – 85.
12. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.87 – 125.
13. Мірошниченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку XIX ст.): монографія / М.І. Мірошниченко. — К.: Атіка, 2006. — С.266 – 289, 327 – 351.
14. Політична історія України: Посібник для вузів / За ред. В.І. Танцюри. —К.: Академія, 2001. — С.76 -99.
15. Русина О. В. Україна під татарами і Литвою /О. В. Русина — Київ: Видавничий дім Альтернативи, 1998. — 320 с. — (Україна крізь віки. Том 6).
16. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. — К.: Либідь, 1995. — 480 с.

Додаткова література:

17. Возгрин В.Е. Исторические судьбы крымских татар / В.Е. Возгрин. — М.: Мысль, 1992. — С.77 – 215.
18. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / М. С. Грушевський; Редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. — Київ: Наукова думка, 1991-1998. — (Пам'ятки історичної думки України). — Т. 4, 5, 6, 7,8.
19. Довідник з історії України (А - Я): Посібник / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. - К.: Генеза, 2001. - 1136 с.
20. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов — К.: Атіка, 2007. — С.102 – 197.
21. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років XX ст.) / І.Крип'якевич, Б.Гнатевич, З.Стефанів та ін. Упорядник Б.З.Якимович. — 4-те вид., змін. і доп. — Львів: Світ, 1992. — С.133 – 292.
22. Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. / Редкол.: В. А.Смолій(відп.ред.) та ін. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. — Т. 1. — 800 с.
23. Історія українського селянства: у двох томах / Авт. колектив: О. Андрушук, В. Баран, А. Блануца, К. Бунятян, Д. Вашук та ін. — К.: Наукова думка, 2006. — Т. 1. — С.70 - 92.
24. Крисаченко В.С. Історія Криму від найдавніших часів до кінця XVIII ст.: Навчальний посібник. — К.: «МП Леся», 2007. — С.420 – 611.
25. Крип'якевич І.П. Історія України / І.П. Крип'якевич. Відп. редактори Ф.П. Шевченко, Б.З. Якимович — Львів: Світ, 1990. — С.110 – 169. («Пам'ятки історичної думки України»)
26. Козацькі Січі (Нариси з історії українського козацтва XVI - XIX ст.). - К.: Наукова думка, 1998. — С. 14 - 91.
27. Моця О.П. «Русь» «Мала Русь», Україна після-монгольські та козацькі часи./ НАН України / під.ред. О.Ю. Бей. — К.: Наукова думка, 2009. — С. 34 - 302.
28. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-тє вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. — С.66-114.
29. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х тт. / Н. Полонська-Василенко — К.: Либідь, 1996. — Т.1. — С.303 – 532.

	<p>30. Сіцинський Ю. И. Поділля під владою Литви / Ю. И. Сіцинський. – Кам'янець-Подільський, 2009. – С. 14 – 33, 101 – 304.</p> <p>31. Сергійчук В.І. Дмитро Вишневецький. - К.: Альтернативи. - 2003. – С. 9 – 14, 24 - 94 с.</p> <p>32. Смирнов В.Д. Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты в 2-х томах / В.Д.Смирнов. Отв. ред. С.Ф.Орешкова. – М.: Издательский дом «Рубежи XXI», 2005. – Т.1. – 542 с.</p> <p>33. Сорочан С.Б. Византийский Херсон (вторая половина VI – первая половина X вв.). Очерки истории и культуры. Ч.1 – 2 /С.Б. Сорочан. Отв. ред.Г.Ю.Ивакин. – Харьков: Майдан, 2005. – 1648 с.</p> <p>34. Україна і Литва в XIV - XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / Гол. ред. В.А. Смолій. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. – С. 39 – 92, 103 – 409.</p> <p>35. Україна і Литовська доба 1320 - 1569 /О. Русина, І. Сварник,Л. Войтович та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Балтія - Друк, 2008. – С. 6 – 19, 35 – 78, 109 – 204, 308 – 511 с.</p> <p>36. Щербак В.О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст./ В.О. Щербак.– 2-е вид. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 300с.</p> <p>37. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т./ Д.І.Яворницький; редкол.: П.С.Сохань (відп. ред.) та ін. — Київ: Наукова думка, 1990 –1991. — (Пам'ятки історичної думки України). — Т.1 – 592с.; Т.2 – С.6 – 160.</p>		
2.	Модуль II. Історія української державності в Новий час	30	6
2.1.	<p>Тема 2.1. Українська козацька державність в умовах Української революції середини XVII ст.</p> <p>Зміст теми. Початок Української революції. Причини, характер, рушійні сили. Основні етапи революції та їх особливості. Богдан Хмельницький. Його сподвижники – М. Кривоніс, І. Богун, Д. Нечай, М. Пушкар, Ф. Джалалій, М. Небаба. Воєнні дії в 1648 – 1649 рр. (битви під Жовтими Водами, Корсунем, перший похід козацько-війська до Західної України, «білоруський проект», другий похід на західноукраїнські землі і Зборівська угода). Створення нової Української держави на засадах козацького врядування. Гетьмансько-турецька угода 1650 р. та українська державність. Воєнні дії в 1651 - 1653 рр. (битва під Берестечком, Білоцерківська угода, битва під Батогом та її наслідки, молдовська політика Б. Хмельницького). Внутрішня політика гетьмансько-старшинської адміністрації та суспільно-політична криза Гетьманщини. Початок процесу інкорпорації до складу Московського царства (Московські Земські собори 1651 р. і жовтня 1653 р., Переяславська угода 1654 р., «присяга на вірність» цареві, «Березневі статті»). Ставлення різних суспільних верств і церкви України до Переяславсько-Московської угоди. Державотворчі наслідки Української революції під проводом Б. Хмельницького.</p> <p>Рекомендовані інформаційні джерела</p> <p>Основні джерела і література</p> <p>1.Горелов, М. С. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.С. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.</p> <p>2.Брехуненко В. Українська держава доби Богдана Хмельницького / В. Брехуненко //Український інститут національної пам'яті. – К.: ПП Наталя Брехуненко, 2009. – 64 с.</p> <p>3.Горошко С.І. Богдан Хмельницький. Дискусійні питання. Проблемні судження: монографія/ С.І.Горошко. – Жашків: Видавець С.І. Горошко, 2008. – 216 с.</p> <p>4.Економічна історія України : Історико-економічне дослідження: в 2 т. // гол. рада: В. М. Литвин // НАН України; Ін-т історії України. – К.: Ніка-Центр, 2011. – Т. 1. – 696 с.</p> <p>5.Історія державної служби в Україні / Авт. колектив: О.Г. Аркуша, О.В. Бойко, Є.І. Бородін, С.В. Віднянський, П.П. Гай-Нижник та інш. / Відп. ред. Т.В. Мотренко, В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України; Головне управління державної служби України. У 5 т. – К.: «Ніка-Центр», 2009. – Т. 1. – С. 173 - 278.</p> <p>6. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмаша. – Х.: Одиссей, 2004. – 608 с.</p> <p>7. Національно-визвольна війна в Україні 1648 - 1657: збірник за документами актових книг // Керівник проекту Музичук О.В.; Упор.: Сухих Л.А.,</p>	10	2

	<p>Страшко В.В. Держ. комітет архівів України. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – К., 2008. – 1011 с.</p> <p>8.Воссоединение Украины с Россией. Сборник документов. – М.: Госполитиздат, 1954. – Т. 2 – 3.</p> <p>9. Переяславська Рада 1654 року (історіографія та дослідження) / Ред. кол.: П.Сохань, Я. Дашкевія, І. Гирич та ін. – К.: Смолоскип, 2003. – 890 с.</p> <p>10. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII – XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації/ В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Київ, «Альтернативи», 1997. – С. 10 – 102.</p> <p>11. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький / В.А. Смолій, В.С. Степанков. — К.: Видавничий Дім «Альтернативи», 2003. – 400 с.</p> <p>12. Смолій В. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) [Текст] / Валерій Смолій. – К.: Києво-Могиля. Акад., 2009. – 447 с.</p> <p style="text-align: center;">Додаткова література</p> <p>13. Апанович О.М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі [Текст] / О.М. Апанович. – К., 1993. – 208 с.</p> <p>14. Брехуненко В. Московська експансія і Переяславська Рада 1654 року / В. Брехуненко //ІАН України; Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського; Наукове Товариство імені Шевченка в Америці. – К., 2005. – 368 с.</p> <p>15. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. ред. В.А. Смолій. – К.: ІАН України, Інститут історії України, 2013. –506 с.</p> <p>Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. – К.: Варта, 1994. – 560 с.</p> <p>16. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. В.І. Танцюри; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008. – 550 с. – (Альма-Матер)</p> <p>17. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В.Голобуцький. – К.: Вища школа, 1994. – 539 с.</p> <p>18. Коваленко С.С. Україна під булавою Богдана Хмельницького: енциклопедія: у 1 - 3 т. / С.С. Коваленко. – К. : Стікс-Ко, 2007. – 457 с.</p> <p>19 Чухліб Т.В. Переяслав 1654 р. та проблема міжнародного утвердження Українського Гетьманату. – ІАН України, Інститут історії України, НДІ Українського козацтва. – К.: 2003. – 156 с.</p>		
2.2.	<p>Тема 2.2. Еволюція української козацької державності у другій половині XVII - XVIII ст.</p> <p>Зміст теми. Політичне становище України в 1654 - 1657 рр. воєнні успіхи і перші непорозуміння з Росією.</p> <p>Українська Руїна: причини, сутність, протиборство носіїв незалежницької та автономістичних тенденції, використання царським урядом соціально-економічних протиріч в українстві для дифузії української державності (гетьманування І. Виговського та Ю. Хмельницького, І. Брюховецький, П. Тетеря, Андрусівське перемир'я, державотворча діяльність П. Дорошенка, Д. Многогрішний, І. Самойлович, «чигиринські війни»). Державна діяльність гетьмана І. Мазепи. Відсіч агресії султанської Туреччини та Кримського ханства. Запорозька Січ. Кошовий отаман І. Сірко. Суспільно-політична думка.</p> <p>Українські землі у складі Росії у XVIII ст. Участь України в Північній війні 1700 - 1721 рр. Антиросійський заколот І. Мазепи і запорожців. Зруйнування Запорозької Січі в 1709 р. Пилип Орлик і його Конституція. Обмеження Петром I автономії Гетьманщини. Гетьмани І. Скоропадський, П. Полуботок. Перша Малоросійська колегія.</p> <p>Поступова реставрація феодално-кріпацьких відносин та завоювання Північного Причорномор'я та його колонізація як передумови ліквідації Гетьманщини.</p> <p>Гетьманщина за часів Д. Апостола, «Правління гетьманського уряду» та К. Разумовського. Політика Катерини II з ліквідації автономії Гетьманщини і Нової Січі (заміна гетьманської форми врядування Другою Малоросійською колегією, ліквідація Кошу Запорізького і створення Чорноморського козацтва, ліквідація козацьких полків і місцевого адміністративного устрою, адміністративно-територіальна реформа, суцільна феодалізація суспільства).</p> <p>Правобережжя і західноукраїнські землі у складі Речі Посполитою у XVIII ст.</p> <p>Деградація королівської влади і посилення феодално-кріпацького гніту.</p>	10	2

Антифеодальні та національно-визвольні рухи: повстання 1702 - 1704 рр. на Правобережній Україні, гайдамацькі повстання 1734 - 1750 рр., рух опришків, Коліївщина 1764 р. Поділи Речі Посполитої та розподіл українських земель між Російською та Австрійською імперіями.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела і література

1. Бушин М.І. Становлення української державності в XVII ст.: Богдан Хмельницький та його спадкоємці / М.І. Бушин, В.І. Коваль, Дмитренко, Л.М. Горенко, А.І. Горкун // Микола Іванович Бушин (ред.). – К.: Вища школа, 1998. – 628 с.
2. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В.Голобуцький. – К.: Вища школа, 1994. – 539 с.
3. Горобець В. Політичний устрій українських земель другої половини ХУІІ – ХУІІІ століть: Гетьманщина, Запорозжя, Слобожанщина, Правобережна Україна (спроба структурно-функціонального аналізу) / В. Горобець. – К.: Вид-во ІУ НАНУ, 2000. – 96 с.
4. Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право / О.І. Гуржій. – К.: Основи, 1996. – 224 с.
5. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб // Україна крізь віки. – К.: Альтернатива, 1999. – Т.8. – 255 с.
6. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т.// гол. рада: В. М. Литвин // НАН України; Ін-т історії України. – К.: Ніка-Центр, 2011. – Т. 1. – 696 с.
7. Енциклопедія історії України в 10-ми томах / В.А. Смолій. – К.: Наукова думка, 2003 – 2013.
8. Іванов В.М. Історія держави і права України: підручник. / В.М. Іванов – К.: КУП НАНУ, 2013. – С. 205 – 323.
9. Історія державної служби в Україні / Авт. колектив: О.Г.Аркуша, О.В.Бойко, Є.І.Бородін, С.В.Віднянський, П.П.Гай-Нижник та інш. / Відп. ред. Т.В.Мотренко, В.А.Смолій. НАН України. Інститут історії України; Головне управління державної служби України. У 5 т. – К.: «Ніка-Центр», 2009. – Т. 1. – С. 173 - 278.
10. Історія українського селянства: у двох томах //Авт. колектив: О. Андрущук, В. Баран, А. Блануца, К. Бунятян, Д. Вашук та ін. – Київ: Наукова думка, 2006. – Т. 1. – 596 с.
11. Козацькі Січі (Нариси з історії українського козацтва XVI – XIX ст.). – К.: Наукова думка, 1998. –252 с.
12. Кресін О. Пакти й конституції законів і вольностей запорозького війська 1710 р./ О.Кресін // УІЖ. – 2005. – №2. – С. 192 - 203.
13. Крупницький Б.Д. Гетьман Мазепа та його доба /Б.Д. Крупницький //Передмова В.М. Горобця. – К.: Україна, 2001. – 240 с.
14. Мельник Л.Г. Боротьба за українську державність (XVII ст.) /Л.Г.Мельник. – К.: Освіта, 1995. – 180 с.
15. Мельник Л.Г. Лівобережна Гетьманщина періоду стабілізації (1669 – 1709 рр.): Навч. Посібник /Л.Г.Мельник. – К.: ІЗМН, 1995. – 104 с.
16. Мельник Л.Г. Гетьманщина першої чверті XVIII ст.: Навч. посібник /Л.Г. Мельник. – К.: Ін-т змісту і методів навчання, КУ ім. Т. Шевченка, 1997. – 232 с.
17. Мірошниченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку XIX ст.): монографія / М.І. Мірошниченко. – К.: Атіка, 2006. – 544 с.
18. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII – XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації/ В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Київ, «Альтернативи», 1997. – С. 103 – 315.
19. Ульяновський В. Історія церкви та релігійної думки в Україні: У 3-х кн. / В. Ульяновський, О. Крижанівський, С. Плохій. – К.: Либідь, 1994. – Кн. 1. – 256 с. – Кн. 2. – 254 с. – Кн. 3. – 336 с.
20. Шамрай М.Г. Українська козацька держава: Навч. посіб. для студ. ун-тів / М.Г. Шамрай. – Черкаси: [б.в.], 2005. – 306 с.
21. Яковлева Т. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської Ради до Андрусівської угоди (1659-1667 рр.) / Т. Яковлева. – К.: Основа, 2003. – 643 с.

Додаткова література

	<ol style="list-style-type: none"> 22. Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд.: С.О. Павленко. – К., 2009. – 1054 с. 23. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. ред. В.А. Смолій. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. – 506 с. 24. Гетман Іван Мазепа: Документи из архивных собраний Санкт-Петербурга. – Вып 1. – 1687–1705 гг. / Сост.: Т.Г. Таирова-Яковлева. – СПб., 2007. – 255 с. 25. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення : навч. посібник для вищих навч. закладів та учнів старших класів / С. Грабовський, С. Ставроянні, І.Л. Шкляр. – К. : Генеза, 1995. – 608 с. 26. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьмани України / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб. – К.: Альтернативи, 1999. – 304 с. 27. Гуржій О.І. Іван Скоропадський / О.І. Гуржій. – К.: Вид. дім «Альтернативи», 2004. – 312 с. 28. Дневник генерального подскарбья Якова Марковича: 1717 – 1767 гг. / Маркович Я. А. – К.: Тип. Г.Т. Корчак-Новицкого – т. 1. – 1893. – 329 с. ; т. 2. – 1895. – 342 с.; т. 3. – 1897 г. – 418 с. ; т. 4 – 1913. – 385 с. 29. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд.: С.О. Павленко. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 1144 с. 30. ; К., 2009. – Т. 2. 31. Ластовський В.В. Історія православної церкви в Україні наприкінці XVII – у XVIII ст.: історіографічні аспекти. Монографія. – К.: Логос, 2006. – С. 82 - 172. 32. Павленко С.О. Іван Мазепа / С.О. Павленко. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2003. – 416 с. 33. Руїна: друга половина XVII ст. / за ред. В.А. Смолія. – К.: Україна, 1996. – 431 с. 34. Струскевич О. Катерина II та українська козацька держава/ О.Струскевич // Пам'ять століть. – 2005. – № 1. – С. 83 - 98. 35. Універсали Івана Мазепи (1687–1709). Частина I / Упоряд. І.°Бутич. – Київ – Львів: НТШ, 2002. – 757 с.: іл. 36. Універсали Івана Мазепи (1687–1709). Частина II / Упоряд. І. Бутич. – Київ – Львів: НТШ, 2006. – 798 с. 37. Яковлева Т. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття: причини і початок Руїни / Т. Яковлева. – К.: Основи, 1998. – 447 с. 		
2.3.	<p>Тема 2.3. Українські державотворчі процеси у XIX – на початку XX ст.</p> <p>Зміст теми. Україна в першій половині XIX ст. Диктатура дворянства як політичний режим: сутність, структура, еволюція. Початок промислової революції. Криза феодално–кріпосницької системи і формування буржуазного укладу в економіці. Суперечливі процеси в етносоціальній структурі українського суспільства. Внутрішня політика царату і цісарства, її відповідність об'єктивним потребам промислової революції та буржуазної трансформації суспільства. Загострення соціальних протиріч. Селянський рух та його еволюція. Міські повстання 1830 – 1831 рр. Повстання військових поселен. Студентський рух. Декабристський рух в Україні. «Товариство об'єднаних слов'ян». Український національно-визвольний рух в Україні: соціальна база, організаційні форми, ідеологія та місце державницької ідеї в ній. Малоросійське товариство. Піднесення українського національно-визвольного руху за часів революції 1848 – 1849 рр. (рух Руських рад у Галичині). Кирило-Мефодіївське товариство. Польський національно-визвольний рух в Україні: соціальна база, організаційні форми, ідеологія. Польське повстання 1830 – 1831 рр. та його наслідки. Західна Україна в умовах австрійської та угорської революцій 1848 – 1849 рр. Україна в системі міжнародних відносин першої половини XIX ст. Кримська війна та її наслідки.</p> <p>Україна в другій половині XIX ст. Реформи 1859 – 1881 рр. та контрреформи 1880-х – 1890-х рр. у Наддніпрянській Україні: соціально-економічна сутність, особливості проведення і наслідки. Реформи другої половини XIX ст. у підавстрійській Україні: сутність і наслідки. Індустріальна трансформація економіки та етносоціальної структури України. Завершення промислового перевороту в основних галузях промисловості, на транспорті і в зв'язку. Інтеграція України у загальноєвропейський та світовий товарний ринок. Еміграція та переселення</p>	10	2

українців. Соціальна і національна політика царату та цесарства, її відповідність об'єктивним вимогам промислового етапу індустріалізації. Загальноросійський визвольний рух в Україні (селянський, робітничий, революційно – демократичний рух, революційне народництво, студентський рух, земський і думський рухи) та місце українського питання в його практиці та ідеології. Еволюція українського визвольного руху та його державницької складової у другі половини XIX ст.

Україна на початку XX ст. Особливості промислової індустріалізації на передодні і в роки Першої світової війни. Економічні кризи 1900 – 1903 рр. і 1907 – 1909 рр. Інтеграція України у світовий товарний ринок і вплив на цей процес світової війни. Особливості еволюції етносоціальної структури українського суспільства. Основні соціальні та національні протиріччя. Визвольний рух 1900 – 1904 рр. і «українське питання». Революція 1905 – 1907 рр. в Україні: причини, характер, рушійні сили, основні етапи та їх особливості. «Українське питання» і українство в революції. «Столипінська реакція» 1907 – 1911 р. та її антиукраїнське спрямування. Нове піднесення суспільно-політичного визвольного руху 1910 – 1914 рр. Українські депутати та українське питання у російській Державній Думі I – IV скликання. Українські фракції в австрійському парламенті та Галицькому Сеймі. Політична програма українського націоналізму на початку століття (у творах М. Міхновського та Д. Донцова). Перша світова війна: причини, характер, воєнно-політичні блоки, воєнно-політичні події серпня 1914 р. – лютого 1917 р. в Україні. Особливості загальноросійського та українського визвольного руху в роки війни. Спроби урядів воюючих держав використати український рух проти своїх супротивників (Спілка Визволення України. Головна Українська рада). Соціальні заворушення.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела і література

1. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX століття / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
3. Гунчак Т. Україна: перша половина XX століття: Нариси політичної історії / Т. Гунчак. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
4. Іванов В.М. Історія держави і права України: підручник. / В.М. Іванов – К.: КУП НАНУ, 2013. – С. 324 – 402.
5. Історія державної служби в Україні / Авт. колектив: О.Г. Аркуша, О.В. Бойко, Є.І. Бородін, С.В. Віднянський, П.П. Гай-Нижник та інш. / Відп. ред. Т.В. Мотренко, В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України; Головне управління державної служби України. У 5 т. – К.: «Ніка-Центр», 2009. – Т. 1. – С. 279 – 408.
6. Миллер А.И. Украинский вопрос в Российской империи / А.И. Миллер. – К.: Laugus, 2013. – 416 с.
7. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К.: Укр. письменник, 1993. – 413 с.
8. Національні процеси в Україні. Історія і сучасність: документи і матеріали: довідник у 2 - х частинах. – К.: Вища школа, 1997. – Ч. 1. – 583 с..
9. Смолій В.А, Степанков В.С. Українська державна ідея XVII – XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації/ В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Київ, «Альтернативи», 1997. – С. 236 – 315.
10. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с.

Додаткова література

11. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. ред. В.А. Смолій. — К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. —506 с.
12. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення : навч. посібник для вищих навч. закладів та учнів старших класів / С. Грабовський, С. Ставроянні, І.Л. Шкляр. – К.: Генеза, 1995. – 608 с.
13. Енциклопедія історії України в 10-ми томах / В.А. Смолій. – К.: Наукова думка, 2003 – 2013.
14. Історія українських політичних партій. Кінець XIX ст. – 1917 р. [Текст]: хрестоматія - посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Ч. 1 / упоряд. Б.І. Корольов, І.С. Михальський. – К.: Видавництво Європейського університету, 2003. – 560 с.

	<p>15. Меша В.Г. Українське національне відродження 1905 - 1914 років: (Історіографія проблеми) / В. Г. Меша . – М. : Донеччина, 2004 . – 155 с.</p> <p>16. Миллер А.И. Империя Романовых и национализм: эссе по методологии исторического исследования. – М.: Новое литературное обозрение, 2006. – 246 с. – Серия: Historia Rossica.</p> <p>17. Миллер А.И. «Украинский вопрос» в политике властей и русском общественном мнении (вторая половина XIX века). – СПб.: «Алетейя», 2000. – 260 с.</p> <p>18. Молчанов М.О. Державницька думка Михайла Драгоманова / Ін-т держ. управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України. – К.: Б.в., 1994. – 39 с.</p> <p>19. Щербак М.Г., Щербак Н.О. Національна політика царизму на Правобережній Україні (друга половина XIX ст. – поч. XX.). Навч. посібник. – К., 1997. – 89 с.</p> <p>20. Щербак Н.О. Національне питання в політиці царизму у Правобережній Україні (кінець XVIII – початок XX століття) / Надія Олександрівна Щербак. – К.: ПЦ «Ризографіка», 2005. – 616 с.</p>		
3.	Модуль III. Суверенна українська держава в новітню добу	30	6
3.1.	<p>Тема 3.1. Боротьба за українську державність доби східноєвропейських революцій (1917 – 1921 рр)</p> <p>Зміст теми. Початок Української революції. Утворення Української Центральної Ради та його еволюція до представницького органу парламентського типу. Початок відродження української державності. Боротьба за автономію України. Всеукраїнські військові з'їзди. Перший і другий Універсали УЦР.</p> <p>Генеральний секретаріат та його діяльність із забезпечення автономії України. Відносини з Тимчасовим урядом. Системна криза в Росії восени 1917 р. Жовтневий переворот в Петрограді, створення Тимчасового Радянського уряду та Україна.</p> <p>Подальші кроки з національно-державного будівництва. III Універсал УЦР і проголошення Української Народної Республіки (УНР). Встановлення кордонів, адміністративно-територіального поділу та принципів політичного, економічного та правового розвитку УНР. Боротьба Центральної Ради за автономію і суверенітет УНР. Відносини УНР з РНК Росії. Перша інтервенція Радянської Росії проти УНР. IV Універсал Центральної ради та проголошення незалежності УНР.</p> <p>Міжнародне визнання УНР. Брестський мир. Прихована окупація України військами блоку Центральних держав, ускладнення стосунків з Центральною радою.</p> <p>Створення більшовиками маріонеткових державних утворень на території України: Донецько-Криворізької, Одеської і Таврійської радянських республік та їх ліквідація.</p> <p>Останні державницькі заходи Центральної ради. Падіння УЦР та її історичне значення. Державний переворот в Україні та проголошення гетьманом П. Скоропадського. Українська держава (квітень – грудень 1918 р.) та основні правові засади її функціонування. Формування Ради Міністрів, її внутрішня та зовнішня політика. Поразка країн Четверного союзу та зміна державного статусу України. Консолідація антигетьманської опозиції та утворення Директорії. Перемога збройного повстання проти П. Скоропадського та його зречення від влади.</p> <p>Початок правління Директорії УНР. Основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики. Друга більшовицька інтервенція в Україну. Акт Злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р. та його історичне значення. Наступ Добровольчої армії А. Денікіна на Україну та тимчасове повалення радянської влади. Антиденікінський повстанський рух. Н. Махно та його роль у поваленні диктатури А. Денікіна. Відновлення радянської диктатури в Україні та друга редакція «воєнного комунізму». Польсько-радянська війна та Україна. Ризький мирний договір і втрата Україною національної державності. Припинення діяльності Директорії. Створення українських органів влади в еміграції.</p> <p>Ліквідація військової диктатури Врангеля в Криму. Українська революція від листопада 1920 р. до листопада 1921 р. Спроби посилити режим «воєнного комунізму» в Україні.</p> <p>Антирадянський повстанський рух та його ідейні течії. Перехід від політики «воєнного комунізму» до нової економічної політики та його особливості в Україні.</p>	10	2

Придушення повстанського руху та українського антирадянського підпілля.

Національно-визвольні змагання на західноукраїнських землях. Розпад Австро-Угорської імперії та початок державотворчих процесів на Галичині, Буковині та Закарпатті. Утворення ЗУНР та її доля. Польсько-українська війна та її наслідки для ЗУНР. Українське питання на Паризькій мирній конференції 1919 р. Окупація Північної Буковини Румунією, Закарпаття – Чехо-Словаччиною. Рішення Ради послів Антанти щодо Східної Галичини.

Підсумки Української революції. Уроки боротьби українського народу за національну державність та суверенітет.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела та література:

1. Горак В. С. Українська гетьманська держава 1918 року у світлі споминів її сучасників / Рецензенти: д.і.н Реєнт О. П., д.і.н. Пиріг Р. Я. - К.: ВД «Стилос», 2010. – 200 с.
2. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
3. Гунчак Т. Україна: 20 століття / Т. Гунчак. – К.: Дніпро, 2005. – 381 с.
4. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 с.
5. Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: документи і матеріали: у 5-ти томах, 8-ми книгах / Укладачі: О. Ю. Карпенко, К. П. Мицан. – Івано-Франківськ, 2001–2013. – Том 2. Державотворчі й адміністративно-організаційні процеси / Укладачі: О. Ю. Карпенко, К. П. Мицан. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. – 712 с.
6. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Збірник документів і матеріалів / Заг. ред. А.П. Коцур, Н.В. Терес. – К.; Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 1100 с.
7. Копиленко О.Л. Держава і право України. 1917–1920: Навч. посібник / О.Л. Копиленко, М.Л. Копиленко. – К.: Либідь, 1997. – 208 с.
8. Макарчук С.А. Українська республіка галичан. Нарис про ЗУНР / С.А. Макарчук. – Львів: Світ, 1997. – 192 с.
9. Рубльов О.С. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / О.С. Рубльов, О.П. Реєнт. – К.: ВД «Альтернативи», 1999. – 320 с. – (Серія «Україна кризь віки». – Т.10).
10. Солдатенко В.Ф. Українська революція: історичний нарис / В.Ф. Солдатенко. - К., 1999. –976 с.
11. Україна у ХХ столітті. 1900–2000: зб. док. і матеріалів / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352 с.

Додаткова література:

1. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада: Навч. посібник / В.Ф. Верстюк. – К.: Заповіт, 1997. – 344 с.
2. Етніонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / В.І. Наулко (ред.). – К.: Головна спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – 423 с.
3. Коваль Р. Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії. – К.: Правда Ярославичів, 1998. – 203 с.
4. Конституційні акти України. 1917–1920. Невідомі конституції України. – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – 272 с.
5. Нариси з історії української державності (XX століття) / Східноукр. нац. ун-т; [В. М. Бодрухин, І. В. Довжук, В. Ф. Литвиненко та ін.]. – Луганськ, [2001]. – 139 с.
6. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К.: Укр. письменник, 1993. – 413 с.
7. Політична історія України. ХХ століття: У 6 т. / Гол. ред. І.Ф. Курас. – Т.2. – К., 2003. – 425 с.
8. Солдатенко В. Ф., Бевз Т. А., Бойко О. Д., Брицький П. П., Веденєєв Д. В. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / Інститут політичних і етніонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – К.: Парламентське видавництво, 2007. – 574 с.
9. Удовиченко О.І. Україна у війні за державність: Історія організації і бойових дій українських Збройних Сил. 1917–1921. – К.: Україна, 1995.
10. Українська революція і державність (1917–1920 рр.). – К.: Парламентське вид-во, 1998. – 247 с.

3.2.	<p>Тема 3.2. Українська державність у 1921 – 1991 рр.</p> <p>Зміст теми. Радянська державність в Україні. Проголошення УСРР та її Конституції. Національно-державне будівництво. Договірна федерація УСРР з Росією. Місце України в утворенні СРСР. Втрата УСРР ознак суверенітету. Союзний договір від 30 грудня 1922 р. Перша Конституція СРСР (січень 1924 р.). Затвердження нового тексту Конституції УСРР (травень 1925 р.). Новий адміністративно-територіальний поділ України. Перехід від політики «воєнного комунізму» до нової економічної політики. Селянський повстанський рух як історичний феномен. Голодомор 1921–1923 рр.: причини, масштаби та наслідки.</p> <p>Формування адміністративно-командної системи управління економікою. Місце України у створенні індустріального потенціалу СРСР. «Криза Непу». «Великий перелом» в СРСР і перехід до директивного планування. Завершення фракційної боротьби в ЦК ВКП(б), утвердження одноосібної диктатури І.Сталіна. Бюрократизація партійних і державних органів та господарсько-управлінських структур. Політика суцільної колективізації та форсованої індустріалізації. Початок масових політичних репресій.</p> <p>Український націонал-комунізм: хвилювизм, шумськізм, волобуєвщина. Боротьба з "буржуазним націоналізмом" і «націонал-ухильництвом».</p> <p>Голодомор 1932–1933 рр.: сутність, характер, масштаби та наслідки. Демографічні втрати. Закон України «Про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні». Колгоспи в системі державно-командної економіки після 1933р. Відмова від продрозкладки. Національно-політичні аспекти геноциду. Наслідки та уроки геноциду для долі українського народу.</p> <p>Суспільно-політичне життя в УСРР. Монополізація ВКП(б) всіх сфер політичного, державного й культурного життя. Завершення формування тоталітарно-бюрократичної держави і режиму особистої влади Сталіна. Конституція УРСР 1937 р.: юридичний і фактичний статус України та її громадян.</p> <p>Західноукраїнські землі між двома світовими війнами. Економічне, соціальне та політико-правове становище західноукраїнських земель під владою Польщі, Чехословаччини і Румунії. Правовий статус Східної Галичини, Західної Волині, Холмщини та Підляшші у складі Польщі. Осадництво. Промисловість і сільське господарство. Розвиток національно-визвольного руху. Діяльність політичних партій і громадських організацій. Утворення Української військової організації та Організації українських націоналістів (ОУН). Ідеологія ОУН: інтегральний націоналізм і тактика «перманентної революції».</p> <p>Українські землі у складі Румунії. Економічне і соціальне становище українського населення. Діяльність українських політичних партій і рухів.</p> <p>Становище Закарпаття у складі Чехословаччини. Течії в громадсько-політичному житті українців: русофільство, русинство, українофільство. «Мюнхенська змова» і надання автономії Карпатській Україні. А. Волошин. Проголошення незалежності Карпатської України та її окупація угорськими військами.</p> <p>Українське питання в міжнародній політиці напередодні та на початку війни. Україна в геополітичних інтересах Німеччини й СРСР. Поділ сфер впливу в Європі між Німеччиною та Радянським Союзом.</p> <p>Початок Другої світової війни. Воз'єднання Західної України з радянською Україною. Включення Північної Буковини та частини Бессарабії до складу УРСР. Оформлення нового адміністративно-територіального статусу цих земель. Радянізація ново приєднаних територій.</p> <p>Напад гітлерівської Німеччини на СРСР. Українська державність в роки німецько-радянської війни. Евакуація органів влади та перебудова політичного та економічного життя на військових засадах.</p> <p>Німецько-фашистський окупаційний режим на тимчасово окупованій території України. Адміністративний устрій. Пограбування гітлерівцями національних багатств. Колабораціонізм на території України.</p> <p>Акт відновлення Української державності 30 червня 1941 р. у Львові та його наслідки. Боротьба ОУН за незалежність України. Створення УПА та її діяльність. Внесок України в перемогу над німецько-фашистським блоком.</p> <p>Відновлення радянської влади на території України. Розширення формальних ознак суверенітету союзних республік, запровадження державної символіки УРСР. Боротьба ОУН і УПА за державність на західноукраїнських землях. Встановлення</p>	10	2
------	--	----	---

повоєнних кордонів. Включення Закарпаття до складу УРСР та початок його радянізації. Міжнародна діяльність Української РСР. Участь України в заснуванні й роботі ООН.

Лібералізація суспільного життя та розширення прав УРСР в період «відлиги». Передача Криму до складу УРСР. Подолання культу особи Сталіна. Перебудова системи управління народним господарством. Раднаргоспи. Перехід до моделі «загальнонародної держави».

Зародження дисидентського руху. Формування ідей ненасильницького відродження незалежності Української держави. Політичний переворот у жовтні 1964 р. в СРСР. Зміна політичного керівництва в УРСР. В.Щербицький. Ухвалення Конституції УРСР 1978 р. Зростання ролі КПРС в державному житті. Посилення боротьби дисидентів проти тоталітарного режиму. Українська Гельсінська Група. Національне питання в ідеології дисидентів. Розгром дисидентського руху.

Перебудова в СРСР. Гласність, політичний плюралізм та розширення демократизації суспільного життя. Реабілітація жертв політичних репресій. Виникнення й діяльність неформальних громадських і політичних організацій. Виникнення Народного руху України та його діяльність. Формування багатопартійності в УРСР. Перші альтернативні вибори до Верховної Ради України. Формування комуністичної більшості й демократичної опозиції. Питання національної символіки та суверенітету в діяльності Верховної Ради.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела та література :

1. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
2. Гунчак Т. Україна: 20 століття / Т. Гунчак. – К.: Дніпро, 2005. – 381 с.
3. Дециньський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дециньський, С.В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 с.
4. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Збірник документів і матеріалів / Заг. ред. А.П. Коцур, Н.В. Терес. – К.; Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 1100 с.
5. Касьянов Г. Незгодні: Українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років / Г. Касьянов. – К.: Либідь, 1995. – 224 с.
6. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. посіб. / П.П. Музиченко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 662 с.
7. Петро Шелест: «Справжній суд історії ще попереду»: Спогади, щоденники, документи, матеріали / В.К. Баран та ін. (упоряд.); Ю.І. Шаповал (ред.). – К.: Генеза, 2004. – 808 с.
8. Україна у ХХ столітті. 1900–2000: зб. док. і матеріалів / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352 с.
9. Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз [Електронний ресурс] / Ред. кол.: О. Дергачов (кер. авт. кол.), Є. Бистрицький, О. Білий, І. Бураковський, Дж. Мейс, В. Полохало, М. Томенко та ін. — К.: Політ. думка, 1996. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm>
10. Шевчук В.П. Історія української державності: Курс лекцій: Навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1999. – 480 с.

Додаткова література:

1. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставроян, Л. Шкляр. – К.: Генеза, 1995. – 608 с.
2. Даниленко В.М. Сталінізм на Україні / В.М. Даниленко, Г.В. Касьянов, С.В. Кульчицький. – К.: Либідь, 1991.
3. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / В.І. Наулко (ред.). – К.: Головна спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – 423 с.
4. Іванченко Р.П. Історія без міфів: бесіди з історії української державності: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / Р. Іванченко. – К.: МАУП, 2007. – 622 с.
5. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. – Х.: Одіссея, - 2004. – 608 с.
6. Курносів Ю. Інакомислення в Україні (60-і – перша половина 80-х рр. ХХ ст.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 1994. – 222 с.
7. Лисяк-Рудницький І. Політична думка українських радянських дисидентів / І. Лисяк-Рудницький // Історичні есе: В 2-х т. – К., 1994. – С.477–488.
8. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. Василь Іванович Танцюра ; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. –

	<p>Київ: Академвидав, 2008 . – 550 с.</p> <p>9. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х рр. / А.М. Русначенко. – К.: Вид-во Олени Теліги, 1998. – 720 с.</p> <p>10. Солдатенко В. Ф. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / Солдатенко В. Ф., Бевз Т. А., Бойко О.Д., Брицький П. П., Веденєєв Д. В. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 574 с.</p>		
3.3.	<p>Тема 3.3. Українська державність в умовах відновленої незалежності (серпень 1991 р. – до сьогодні).</p> <p>Зміст теми. Провал державного перевороту 19–21 серпня 1991 р. в СРСР та його наслідки. Крах політики КПРС. Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.) та його історичне значення. Крах тоталітарної держави СРСР. Референдум народу на підтримку Акта проголошення незалежності України та обрання Президентом держави 1 грудня 1991 р. Л.М. Кравчука. Співдружність незалежних держав і місце в ній України. Міжнародне визнання України.</p> <p>Економічні, політичні та соціальні проблеми розбудови незалежної держави. Формування зовнішньої політики України. Динаміка політичного життя. Диференціація Народного руху та політичних партій: від опозиції до підтримки стратегічної лінії президентської влади на консолідацію суспільства під гаслом побудови суверенної держави. Політичний плюралізм як основа діалектичного розвитку України: Л. Лук'яненко, М. Горинь, В. Чорновіл. Створення інституту Адміністрації Президента. Ефективність його роботи в структурі державної влади республіки. “Нова Україна” та її погляди на перспективи розвитку республіки. Жовтень 1992 р., криза уряду. Кабінет міністрів Л. Кучми, його концепція реформування України та її крах. Криза політичної влади. “Броунівська” кадрова політика Президента в уряді Ю. Звягільського. Підсумки діяльності Верховної Ради України. І. Плющ. Суспільно-політичне та культурне життя республіки: Всесвітній форум українців у Києві. Робота уряду УНР в екзилі та передача повноважень своєї президентської влади М. Плав'юком Президенту України Л.М. Кравчуку. Історичне значення консолідації української діаспори з народом республіки.</p> <p>Політична криза в Україні. Вибори до Верховної Ради України 27 березня та органів місцевої влади 26 червня 1994 року. Нові органи законодавчої та виконавчої влади республіки, їх структура і діяльність. Дострокові вибори Президента України 1994 р. та обрання Л.Д. Кучми. Спроби проведення реформ. Представники різних політичних сил в Кабінеті Міністрів. Конституційний процес в Україні. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 року. Конституційні права і свободи громадян України. Конституційна реформа 2004 р. та її скасування в 2010 р. Розвиток багатопартійної системи в Україні. Виборча система України. Закон України “Про вибори народних депутатів України”. Результати виборів до Верховної Ради України (березень 1998 р.). Переобрання на другий термін Президентом України Л.Д. Кучми (листопад 1999 р.). Формування парламентської більшості у Верховній Раді України. Всеукраїнський референдум за народною ініціативою 16 квітня 2000 року та його підсумки. Політична криза в Україні восени 2000 – навесні 2001 року. «Оксамитова революція» в парламенті 2000 р. Вибори до Верховної Ради України навесні 2002 р.</p> <p>Президентські вибори 2004 р. Помаранчева революція. Протистояння центральних владних структур в умовах парламентсько-президентської республіки. Обрання Президентом України В.А. Ющенка. Парламентські вибори 2006 р. та позачергові вибори до Верховної Ради України 2007 р.</p> <p>Обрання Президентом України в 2010 р. В.Ф. Януковича. Відновлення Конституційним судом України президентсько-парламентської форми управління державою. Діяльність уряду М.Я. Азарова. Адміністративні реформи 2010–2011 рр. Спроби здійснення реформ у соціальній сфері, причини їх провалу. Відмова державного керівництва України від підписання Угоди про асоціацію між Європейським Союзом і Україною 28 листопада 2013 р. у Вільнюсі. Початок протестних акцій на київському Майдані та його розгін. Початок революції «Гідності» її поширення в регіони. Відставка уряду М.Я. Азарова. Посилення політичної кризи в державі. Втеча Президента В.Ф. Януковича до Російської Федерації. Кримська криза. Посилення сепаратистського руху в південно-східному регіоні України. Обрання головою Верховної Ради України і в.о. Президента України О. В. Турчинова. Обрання Верховною Радою України уряду А. Яценюка. Діяльність українського уряду по</p>	10	2

подолання економічної, політичної кризи та стабілізації життя в державі. Підготовка до виборів Президента України 25 травня 2014 р., виборів до місцевих органів влади. Економічні проблеми незалежної України (кінець 90-х рр. ХХ – початок ХХІ ст.).

Роздержавлення і монополізація економіки України. Створення національної грошової та банківської системи. Економічна криза. Фінансова криза 1998 р. Україна в умовах світової економічної кризи 2008 р. Вступ України до Світової організації торгівлі. Активізація співпраці українських владних державних структур з Європейським Союзом, США, світовими і європейськими фінансовими органами. Особливості сучасного економічного життя та інтеграція до європейського світового ринку. Зміни етнічної та соціальної структури українського суспільства. Трудова еміграція. Деурбанізація регіонів України. Демографічна криза. Суперечливі процеси у культурному житті та ідеологічному просторі. Міжконфесійне протистояння в українському суспільстві. Розвиток науки і освіти. Сучасне українське мистецтво. Зовнішня політика. Україно-російські відносини. «Газові війни». Участь України в діяльності ООН та міжнародних миротворчих акціях. Україна і НАТО. Україна – ЄС – США. Військова агресія Російської Федерації проти України. Анексія РФ Криму. Підтримка України міжнародним співтовариством – Радою Безпеки ООН, Генеральною Асамблеєю ООН, Європейським Союзом, Європейською Радою, США, НАТО, іншими організаціями та країнами. Рішення Верховної Ради і уряду України по зміцненню обороноздатності держави, забезпечення цілісності та незалежності. Сучасна українська східна і західна діаспори.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела та література :

1. Гальчинський, А.С. Помаранчева революція і нова влада [Текст] / А. С.Гальчинський ; Інститут стратегічних оцінок. – К. : Либідь, 2005. – 367 с.
2. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
3. Гунчак Т. Україна: 20 століття / Т. Гунчак. – К.: Дніпро, 2005. – 381 с.
4. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 с.
5. Дробот І.І. Державність і суспільство в історико-педагогічному осмисленні української цивілізації (кінець ХІХ –поч. ХХІ ст.) – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 674 с.
6. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т. // гол. рада: В. М. Литвин // НАН України; Ін-т історії України. — К. : Ніка-Центр, 2011. — Т. 1. —696 с.; Т. 2. — 608 с.
7. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Збірник документів і матеріалів / Заг. ред. А.П. Коцур, Н.В. Терес. – К.; Чернівці: Книги-ХХІ, 2008. – 1100 с.
8. Кульчицький С.В. . Помаранчева революція [Текст] / С. В. Кульчицький ; Ін-т історії України Нац. акад. наук України. - К. : Генеза, 2005. - 366 с.:
9. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. посіб. / П.П. Музиченко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 662 с.
10. Петро Шелест: «Справжній суд історії ще попереду»: Спогади, щоденники, документи, матеріали / В.К. Баран та ін. (упоряд.); Ю.І. Шаповал (ред.). – К.: Генеза, 2004. – 808 с.
11. Україна у ХХ столітті. 1900–2000: зб. док. і матеріалів / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352 с.
12. Україна: Політична історія. ХХ-початок ХХІ століття [Текст] / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса ; співголов. ред. кол. В. Смолій, Ю. Левенець. - К. : Парламентське видавництво, 2007. - 1028 с.
13. Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз [Електронний ресурс] / Ред. кол.: О. Дергачов (кер. авт. кол.), Є. Бистрицький, О. Білий, І. Бураковський, Дж. Мейс, В. Полохало, М. Томенко та ін. — К.: Політ. думка, 1996. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm>
14. Українська революція гідності, агресія РФ і міжнародне право [Текст] : [монографія] / Укр. асоц. міжнар. права ; [Антонович М. М. та ін. ; упоряд. і заг. ред. Задорожній О. В.]. – Київ : К.І.С, 2014. – 1013 с.
15. Шевчук В.П. Історія української державності: Курс лекцій: Навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1999. – 480 с.
16. Щербак, Юрій. Україна: виклик і вибір [Текст] : перспективи України в

глобалізованому світі XXI століття / Ю. Щербак. – К. : Дух і Літера, 2003. – 578 с.

Додаткова література:

17. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставроянні, Л. Шкляр. – К.: Генеза, 1995. – 608 с.
18. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / В.І. Наулко (ред.). – К.: Головна спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – 423 с.
19. Іванченко Р.П. Історія без міфів: бесіди з історії української державності: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / Р. Іванченко. – К.: МАУП, 2007. – 622 с.
20. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. – Х.: Одиссей, - 2004. – 608 с.
21. Коцур, А.П.. Українська державність: історія та сучасність [Текст] / А. П. Коцур. - Чернівці : Золоті литаври, 2000. - 350 с.
22. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. Василь Іванович Танцюра ; В.А. Греченко,В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008 . – 550 с.
23. Солдатенко В. Ф. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / Солдатенко В. Ф., Бевз Т. А., Бойко О.Д., Брицький П. П., Веденєєв Д. В. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 574 с.
24. Україна у світовому освітньому просторі початку ХХІ століття [Текст] : навчальний посібник / В. М. Захарченко [и др.] ; Одеська національна морська академія. - О. : ОНМА, 2008. - 268 с.
25. Хоменко І. І. Помаранчева революція [Текст] / І. І. Хоменко. - Черкаси : Вовчок О.Ю., 2005. - 144 с.
26. Щербак, Володимир. Мій Майдан. Революція гідності. Листопад 2013 - лютий 2014 [Текст] : [хронологія подій] / Володимир Щербак. - Київ : ЗН УА, 2015. – 269.

4.2. *Плани семінарських, практичних, лабораторних занять*

Семінарське заняття 1 «Київська Русь. Галицько-Волинське князівство»

(2 год.)

План:

1. Утворення та християнізація Київської Русі.
2. Суспільний і державний лад, внутрішня та зовнішня політика Київської Русі.
3. Роздробленість Русі. Монголо-татарська навала.
4. Галицько-Волинське князівство (королівство Мала Русь, Руське королівство), його суспільний і державний лад, внутрішня та зовнішня політика.

Рекомендовані інформаційні джерела

Історичні джерела

1. Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/>
2. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; Відп. ред. О. В. Мишанич. — К.: Дніпро, 1989. — XVI+591 с.
3. Повість врем'яних літ: Літопис (За Іпатським списком) / Пер. з давньоруської, післяслово, коментарі В. В. Яременка. — Київ : Радянський письменник, 1990. — 558 с.
4. Руська правда. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій / Склали та підготували до друку проф. С. Серафим Юшков. — Київ: Видавництво Української Академії Наук, 1935. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://litopys.org.ua/yushkov/ya.htm>
5. Правда Русская / Под общ. ред. акад. Б.Д. Грекова. — М.; Л.: Изд-во АН СССР. — Т. I: Тексты. — 1940; Т. II: Комментарии. — 1947; Т. III: Факсимильное воспроизведение текстов. — 1963.

Підручники та навчальні посібники

6. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 7-те вид., перероб., доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2018. — 720 с. — (Серія «Альма-матер»). С.39-91. — Електронний ресурс: <https://uahistory.co/pidruchniki/ukraine-history-bovko-7-edition-2018/>
7. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 8-те вид., перероб., доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2021. — 640 с. — С.32-80. — (Серія «Альма-матер»).
8. Давня історія України: У 2-х книгах: Навч. посібник. — Кн.2. / П.П.Толочко, Д.Н.Козак, О.П.Моця та ін. — К.: Либідь, 1995. — 224с.
9. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д.Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.35 – 127.
10. Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь / М. Ф. Котляр. — Київ: Видавничий дім "Альтернативи", 1998. — 336 с. (Україна крізь віки. Том 5.)
11. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.29 – 86.
12. Політична історія України: Посібник для вузів / За ред. В.І. Танцюри. — К.: Академія, 2001. — С.26 -75.
13. Толочко О.П. Київська Русь / Толочко О.П., Толочко П.П. — Київ: Видавничий дім "Альтернативи", 1998. — 352 с. (Україна крізь віки. Том 4.)
14. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. — К.: Либідь, 1995. — 480 с.

Наукова література

15. Баран В. Д. Давні слов'яни / В. Д. Баран. — Київ: Альтернативи, 1998. — 335 с. (Україна крізь віки. Том 3.)
16. Брайчевський М.Ю. Походження Русі / М.Ю. Брайчевський — К., 1968. — 224 с.
17. Брайчевський М.Ю. Утверждение христіанства на Русі / М.Ю. Брайчевський; Отв.ред. М.В.Попович. — К.: Наукова думка, 1989. — 296 с.
18. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / М. С. Грушевський; Редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. — Київ: Наукова думка, 1991-1998. — (Пам'ятки історичної думки України). — Т.1,2,3.

19. Давня історія України в трьох томах. Том 3.Слов'яно-Руська доба. Наукове видання / Ю.С. Асєєв, В.Д. Баран, П.П.Толочко та ін. —К.: Інститут археології НАН України, 2000. — 696 с.
20. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов — К.: Атіка, 2007. — С.36 – 101.
21. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) / І.Крип'якевич, Б.Гнатевич, З.Стефанів та ін. Упорядник Б.З.Якимович. — 4-те вид., змін. і доп. — Львів: Світ, 1992. — С.3 – 132.
22. Історія українського селянства: у двох томах / Авт. колектив: О. Андрущук, В. Баран, А. Блануца, К. Бунятян, Д. Вашук та ін. — Київ: Наукова думка, 2006. — Т. 1. — С. 34 - 59.
23. Котляр М.Ф. Історія України в особах. Давньоруська держава / М.Ф. Котляр. — К.: Україна, 1996. — 240 с.
24. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство/І. П.Крип'якевич. — К.: Наукова думка, 1984. — 176 с.
25. Крип'якевич І.П. Історія України / І.П. Крип'якевич. Відп. редактори Ф.П. Шевченко, Б.З. Якимович — Львів: Світ, 1990. — С.32 – 109. («Пам'ятки історичної думки України»)
26. Мірошниченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку ХІХ ст.): монографія / М.І. Мірошниченко. — К.: Атіка, 2006. — С.161 – 266, 290 – 327.
27. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-те вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. — С.21-65.
28. Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология. / А.П. Толочко — К.:Наукова думка, 1992. — 224 с.
29. Толочко А.П. Краткая редакция Правды Русской: происхождение текста. / А.П. Толочко — К.: Ин-т истории НАН Украины, 2009. — С. 66 - 90.
30. Толочко П. П. Древняя Русь. Очерки социально-политической истории / П. П. Толочко. — К.: Наукова думка, 1987. — 248 с.
31. Толочко П. П. Київська Русь / П. П. Толочко. — К.: Абрис, 1996. — С. 12 – 96, 105 – 114.
32. Толочко П. П. Ярослав Мудрий. / П. П. Толочко. - К.: Альтернативи, 2002. — С. 15 - 190.
33. Павленко Ю.В. Передісторія давніх русів у світовому контексті: монографія / Ю.В. Павленко. —К.: Фенікс, 1994. — С.208 – 369.
34. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х тт. / Н. Полонська-Василенко — К.: Либідь, 1996. — Т.1. — С.61 – 302.

Семінарське заняття 2 «Українське козацтво до 1648 року»

(2 год.)

План:

- 1.Передумови виникнення, проблема походження, соціальна база та суспільний устрій українського козацтва. Реєстрове козацьке військо.
- 2.Заснування Запорозької Січі, її соціально-політичний, адміністративний та військовий устрій.
- 3.Боротьба козацтва з турецько-татарською агресією. Участь козацтва у захисті релігійних прав українців.
- 4.Козацько-селянські повстання в Україні наприкінці ХVІ – першій третині ХVІІ ст. під проводом К. Косинського, С. Наливайка, М. Жмайла, Т. Федоровича (Трясила), І. Сулими, П. Павлюка, Я. Остринина, Д. Гуні.

Рекомендовані інформаційні джерела

Історичні джерела

1. Ізборник. Історія України ІХ-ХVІІІ ст. Першоджерела та інтерпретації. —[Електронний ресурс] — Режим доступу:<http://izbornyk.org.ua/>
2. Київський літопис першої чверті ХVІІ ст.// Український історичний журнал 1989, №2. — С.107-120; 1989, №5. — С.103-114.
3. Бєвзо О.А.. Львівський літопис і Острозький літописець /О.А.Бєвзо. — Київ, 1971. — 200 с.
4. Софонович Феодосій.Хроніка з літописців стародавніх / Феодосій Софонович; АН України, Археограф, коміс., Ін-т укр. археології, Ін-т історії України. Підготовка тексту до друку, передмова, комент. Ю. А. Мищика, В. М. Кравченка. — К.: Наук. думка, 1992.—336 с. — (Пам'ятки укр. літописання).

5. Статути Великого князівства Литовського: у 3 т. (4 кн) / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. — Одеса, 2002—2004.

Підручники та навчальні посібники

6. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 7-те вид., перероб., доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2018. — 720 с. — (Серія «Альма-матер»). С.92-139.— Електронний ресурс: <https://uahistory.co/pidruchniki/ukraine-history-boyko-7-edition-2018/>
7. Борисенко В.Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до ХХ століття: Навч. посібник. — К.: Либідь, 1996. — С.87 – 179.
8. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д. Святицький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.128 - 202.
9. Історія України: Посібник /Г.Д.Темко, Л.С.Тупчієнко, Н.В.Бем та ін.. За ред. Г.Д.Темка, Л.С.Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.59 – 85.
10. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.87 – 125.
11. Політична історія України: Посібник для вузів / За ред. В.І. Танцюри. —К.: Академія, 2001. — С.76 -99.
12. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с.

Наукова література

13. Возгрин В.Е. Исторические судьбы крымских татар / В.Е. Возгрин. – М.: Мысль, 1992. – С.77 – 215.
14. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / Воодимир Голобуцький. –К.: Вища школа, 1994. - 539 с.
15. Горобець В.М. Україна: Люблінська унія та народження нової вітчизни/ Горобець В.М. – К., 2009. – 151 с
16. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / М. С. Грушевський; Редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. — Київ: Наукова думка, 1991-1998. — (Пам'ятки історичної думки України). — Т. 4, 5, 6, 7,8.
17. Довідник з історії України (А - Я): Посібник / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. - К.: Генеза, 2001. - 1136 с.
18. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов – К.: Атіка, 2007. – С.102 – 197.
19. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) / І.Крип'якевич, Б.Гнатевич, З.Стефанів та ін. Упорядник Б.З.Якимович. – 4-те вид., змін. і доп. — Львів: Світ, 1992. — С.133 – 292.
20. Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. / Редкол.: В.А.Смолій(відп.ред.) та ін.. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – Т. 1. – 800 с.
21. Історія українського селянства: у двох томах / Авт. колектив: О. Андрущук, В. Баран, А. Блануца, К. Бунятян, Д. Ващук та ін. — К.: Наукова думка, 2006. – Т. 1. – С.70 - 92.
22. Крисаченко В.С. Історія Криму від найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст.: Навчальний посібник. – К.: «МП Леся», 2007. – С.420 – 611.
23. Крип'якевич І.П. Історія України / І.П. Крип'якевич. Відп. редактори Ф.П. Шевченко, Б.З. Якимович — Львів: Світ, 1990. — С.110 – 169. («Пам'ятки історичної думки України»)
24. Козацькі Січі (Нариси з історії українського козацтва ХVІ - ХІХ ст.). - К.: Наукова думка, 1998. – С. 14 - 91.
25. Мірошніченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку ХІХ ст.): монографія / М.І. Мірошніченко. – К.: Атіка, 2006. – С.266 – 289, 327 – 351.
26. Моця О.П. «Русь» «Мала Русь», Україна після-монгольські та козацькі часи./ НАН України / під.ред. О.Ю. Бей. – К.: Наукова думка, 2009. – С. 34 - 302.
27. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-те вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – С.66-114.
28. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х тт. / Н. Полонська-Василенко – К.: Либідь, 1996. – Т.1. – С.303 – 532.

29. Русина О. В. Україна під татарами і Литвою / О. В. Русина — Київ: Видавничий дім Альтернативи, 1998. — 320 с. — (Україна крізь віки. Том 6).
30. Сіцинський Ю. И. Поділля під владою Литви / Ю. И. Сіцинський. — Кам'янець-Подільський. 2009. — С. 14 – 33, 101 – 304.
31. Сергійчук В.І. Дмитро Вишневецький. - К.: Альтернативи. - 2003. — С. 9 – 14, 24 - 94 с.
32. Смирнов В.Д. Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты в 2-х томах / В.Д.Смирнов. Отв. ред. С.Ф.Орешкова. — М.: Издательский дом «Рубежи XXI», 2005. — Т.1. — 542 с.
33. Сорочан С.Б. Византийский Херсон (вторая половина VI – первая половина X вв.). Очерки истории и культуры. Ч.1 – 2 /С.Б. Сорочан. Отв. ред.Г.Ю.Ивакин. — Харьков: Майдан, 2005. — 1648 с.
34. Україна і Литва в XIV - XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / Гол. ред. В.А. Смолій. — Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. — С. 39 – 92, 103 – 409.
35. Україна і Литовська доба 1320 - 1569 / О. Русина, І. Сварник, Л. Войтович та ін. НАН України. Інститут історії України. — К.: Балтія - Друк, 2008. — С. 6 – 19, 35 – 78, 109 – 204, 308 – 511 с.
36. Щербак В.О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст./ В.О. Щербак. — 2-е вид. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. — 300с.
37. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т./ Д.І.Яворницький; редкол.: П.С.Сохань (відп. ред.) та ін. — Київ: Наукова думка, 1990–1991. — (Пам'ятки історичної думки України). — Т.1 – 592с.; Т.2 – С.6 – 160.

Семінарське заняття 3

«Українська революція середині XVII ст. і конституювання козацької державності»

(2 год.)

План:

- 1.Українська революція XVII ст.: причини, характер, рушійні сили, хронологічні межі, періодизація.
- 2.Початок та хід Української революції та визвольної війни проти Речі Посполитої. Утворення української козацької державності в формі Гетьманщини
3. Соціально-економічні підвалини, суспільний і державний лад Гетьманщини. Співвідношення і взаємодія козацьких владних інституцій та органів некозацького врядування і церкви в умовах революції.
- 4.Гетьманщина на завершальних етапах революції. Еволюція української козацької державності в другій половині XVII ст.Українська Руїна

Рекомендовані інформаційні джерела

Підручники та навчальні посібники

- 1.Бойко О.Д. Історія України. Підручник для студентів закладів вищої освіти / Олександр Дмитрович Бойко. — 8-ме видання, перероблене, доповнене — К.: Видавничий центр «Академія», 2021. — 640 с. (Серія «Альма-матер») — С.120 – 141.
- 2.Борисенко В.Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до XX століття: Навч.посібник. — К.: Либідь, 1996. — С. 179 – 277.
- 3.Борисова О., Климов А. Історія української державності. Підручник для вищих навчальних закладів: у 2-х томах / Борисова Ольга, Климов Анатолій. — К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. Том 1. (Давні часи, Середньовіччя. Нова доба) – 344 с.— С.166 – 216.
- 4.Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома, В.М. Тарабан, Р.Д. Зінкевич, Я.Я. Денісов, І.О. Гаврилів, І.В. Буковський, А.Я. Нагірняк. — Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. — 476 с. — С.122 – 166.
- 5.Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов — К.: Атіка, 2007. — С. 198 – 258.
- 6.Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.203 - 267.

7. Історія держави та права України (схеми та таблиці): навчальний посібник / О. В. Шкуратенко, Д. І. Курас та ін. Київ: «Видавництво Людмила», 2020. – 170 с. — С. 63 - 84.
 8. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т.– Черкаси: ЧДТУ, 2016. – 644 с. – С.103 – 126.
 9. Історія України: Посібник / Г.Д.Темко, Л.С.Тупчієнко, Н.В.Бем та ін.. За ред.Г.Д.Темка, Л.С.Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.94 – 119.
 10. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.126 – 205.
 11. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-тє вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – С.115-164.
 12. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. В.І. Танцюри; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008 . – 550 с. – (Альма-Матер) – С.100 – 133.
 13. Танцюра В. І. Історія України : навчальний посібник / В. І. Танцюра, С. М. Куліш, О. О. Пересада. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 492 с. – С.113 – 151.
 14. Шамрай М.Г. Українська козацька держава: Навч. посіб. для студ. ун-тів / М.Г. Шамрай. – Черкаси: [б.в.], 2005. – 306 с.
- Історичні джерела та наукова література**
1. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
 2. Брехуненко В. Українська держава доби Богдана Хмельницького / В. Брехуненко //Український інститут національної пам'яті. – К.: ПП Наталя Брехуненко, 2009. – 64 с.
 3. Горошко С.І. Богдан Хмельницький. Дискусійні питання. Проблемні судження: монографія/ С.І.Горошко. – Жашків: Видавець С.І. Горошко, 2008. – 216 с.
 4. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження: в 2 т. // гол. рада: В. М. Литвин // НАН України, Ін-т історії України. – К.: Ніка-Центр, 2011. – Т. 1. – 696 с.
 5. Історія державної служби в Україні / Авт. колектив: О.Г. Аркуша, О.В. Бойко, Є.І. Бородін, С.В. Віднянський, П.П. Гай-Нижник та інш. / Відп. ред. Т.В. Мотренко, В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України; Головне управління державної служби України. У 5 т. – К.: «Ніка-Центр», 2009. – Т. 1. – С. 173 - 278.
 6. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. – Х.: Одиссей, 2004. – 608 с.
 7. Національно-визвольна війна в Україні 1648 - 1657: збірник за документами актових книг // Керівник проекту Музичук О.В.; Упор.: Сухих Л.А., Страшко В.В. Держ. комітет архівів України. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – К., 2008. – 1011 с.
 8. Воссоєдинение Украины с Россией. Сборник документов. – М.: Госполитиздат, 1954. – Т. 2 – 3.
 9. Переяславська Рада 1654 року (історіографія та дослідження) / Ред. кол.: П.Сохань, Я. Дашкевія, І. Гирич та ін. – К.: Смолоскип, 2003. – 890 с.
 10. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII – XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації/ В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Київ, «Альтернативи», 1997. – С. 10 – 102.
 11. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький / В.А. Смолій, В.С. Степанков. — К.: Видавничий Дім «Альтернативи», 2003. – 400 с.
 12. Смолій В. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) [Текст] / Валерій Смолій. – К.: Києво-Могила. Акад., 2009. – 447 с.
 13. Апанович О.М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі [Текст] / О.М. Апанович. – К., 1993. – 208 с.
 14. Брехуненко В. Московська експансія і Переяславська Рада 1654 року / В. Брехуненко //НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського; Наукове Товариство імені Шевченка в Америці. – К., 2005. – 368 с.
 15. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. ред. В.А. Смолій. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. –506 с.
 - Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. – К.: Варта, 1994. – 560 с.
 16. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. В.І. Танцюри; В.А. Греченко, В.В.

Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008 . – 550 с. – (Альма-Матер)

17. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В.Голобуцький. – К.: Вища школа, 1994. – 539 с.

18. Коваленко С.С. Україна під булавою Богдана Хмельницького: енциклопедія: у 1 - 3 т. / С.С. Коваленко. – К. : Стікс-Ко, 2007. – 457 с.

19 Чухліб Т.В. Переяслав 1654 р. та проблема міжнародного утвердження Українського Гетьманату. – НАН України, Інститут історії України, НДІ Українського козацтва. – К.: 2003. – 156 с.

Семінарське заняття 4

«Реставрація феодальної монархії в Україні XVIII століття»

(2 год.)

План:

- 1.Еволюція гетьманської державності в першій половині та середині XVIII ст.
- 2.Народний повстанський рух у Правобережній та Західній Україні в XVIII ст.
3. Слобідські козацькі полки в XXVII - XVIII ст.: утворення, устрій, ліквідація.
4. Ліквідація української гетьманської державності у другій половині XVIII ст., її наслідки для українського суспільства.
5. Запорозька Січ у XVIII ст., ліквідації Старої та Нової Січей. Задунайська Січ.
6. Українські козацькі формування після ліквідації Запорізької Січі у XVIII ст. - XIX ст.

Рекомендовані інформаційні джерела

Підручники та навчальні посібники

- 1.Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 8-те вид.,перероб.,доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2021. — 640 с. — (Серія «Альма-матер»). — С.142-167.
2. Борисенко В.Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до XX століття: Навч.посібник. — К.: Либідь, 1996. — С. 278 – 366.
- 3.Борисова О., Климів А. Історія української державності. Підручник для вищих навчальних закладів: у 2-х томах / Борисова Ольга, Климів Анатолій. – К.: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. Том 1. (Давні часи, Середньовіччя. Нова доба) – 344 с. — С. 216 – 235.
- 4.Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома, В.М. Тарабан, Р.Д. Зінкевич, Я.Я. Денісов, І.О. Гаврилів, І.В. Буковський, А.Я. Нагірняк. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 с. – С.167 – 188.
- 5.Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов – К.: Атіка, 2007. – С. 198 – 258.
- 6.Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.268 - 340.
- 7.Історія держави та права України (схеми та таблиці): навчальний посібник / О. В. Шкуратенко, Д. І. Курас та ін. Київ: «Видавництво Людмила», 2020.– 170 с.— С. 63 - 84.
- 8.Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. – Х.: Одіссей, 2004. – 608 с.
- 9.Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т.– Черкаси: ЧДТУ, 2016. – 644 с. – С. С.127 – 154.
- 10.Історія України: Посібник /Г.Д.Темко, Л.С.Тупчієнко, Н.В.Бем та ін.. За ред. Г.Д.Темка, Л.С.Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.118 – 132.
- 11.Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.152 – 205.
- 12.Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-те вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – С.135-164.
- 13.Політична історія України: навчальний посібник / За ред. В.І. Танцюри; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008 . – 550 с. – (Альма-

Матер) – С.134 – 150.

14. Танцюра В. І. Історія України : навчальний посібник / В. І. Танцюра, С. М. Куліш, О. О. Пересада. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 492 с. – С.152 – 173.

Історичні джерела та наукова література

1. Бушин М.І. Становлення української державності в XVII ст.: Богдан Хмельницький та його спадкоємці / М.І. Бушин, В.І. Коваль, Дмитренко, Л.М. Горенко, А.І. Горкун // Микола Іванович Бушин (ред.). – К.: Вища школа, 1998. – 628 с.
2. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В.Голобуцький. – К.: Вища школа, 1994. – 539 с.
3. Горобець В. Політичний устрій українських земель другої половини XVII – XVIII століть: Гетьманщина, Запорожжя, Слобожанщина, Правобережна Україна (спроба структурно-функціонального аналізу) / В. Горобець. – К.: Вид-во ІУ НАНУ, 2000. – 96 с.
4. Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, право / О.І. Гуржій. – К.: Основи, 1996. – 224 с.
5. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб // Україна крізь віки. – К.: Альтернатива, 1999. – Т.8. – 255 с.
6. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т.// гол. рада: В. М. Литвин // НАН України; Ін-т історії України. – К.: Ніка-Центр, 2011. – Т. 1. – 696 с.
7. Енциклопедія історії України в 10-ми томах / В.А. Смолій. – К.: Наукова думка, 2003 – 2013.
8. Іванов В.М. Історія держави і права України: підручник. / В.М. Іванов – К.: КУП НАНУ, 2013. – С. 205 – 323.
9. Історія державної служби в Україні / Авт. колектив: О.Г.Аркуша, О.В.Бойко, Є.І.Бородін, С.В.Віднянський, П.П.Гай-Нижник та інш. / Відп. ред. Т.В.Мотренко, В.А.Смолій. НАН України. Інститут історії України; Головне управління державної служби України. У 5 т. – К.: «Ніка-Центр», 2009. – Т. 1. – С. 173 - 278.
10. Історія українського селянства: у двох томах //Авт. колектив: О. Андрущук, В. Баран, А. Блануца, К. Бунятян, Д. Вашук та ін. – Київ: Наукова думка, 2006. – Т. 1. – 596 с.
11. Козацькі Січі (Нариси з історії українського козацтва XVI – XIX ст.). – К.: Наукова думка, 1998. – 252 с.
12. Кресін О. Пакти й конституції законів і вольностей запорозького війська 1710 р./ О.Кресін // УІЖ. – 2005. – №2. – С. 192 - 203.
13. Крупницький Б.Д. Гетьман Мазепа та його доба /Б.Д. Крупницький //Передмова В.М. Горобця. – К.: Україна, 2001. – 240 с.
14. Мельник Л.Г. Боротьба за українську державність (XVII ст.) /Л.Г.Мельник. – К.: Освіта, 1995. – 180 с.
15. Мельник Л.Г. Лівобережна Гетьманщина періоду стабілізації (1669 – 1709 рр.): Навч. Посібник /Л.Г.Мельник. – К.: ІЗМН, 1995. – 104 с.
16. Мельник Л.Г. Гетьманщина першої чверті XVIII ст.: Навч. посібник /Л.Г. Мельник. – К.: Ін-т змісту і методів навчання, КУ ім. Т. Шевченка, 1997. – 232 с.
17. Мірошніченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку XIX ст.): монографія / М.І. Мірошніченко. – К.: Атіка, 2006. – 544 с.
18. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII – XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації/ В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Київ, «Альтернативи», 1997. – С. 103 – 315.
19. Ульяновський В. Історія церкви та релігійної думки в Україні: У 3-х кн. / В. Ульяновський, О. Крижанівський, С. Плохій. – К.: Либідь, 1994. – Кн. 1. – 256 с. – Кн. 2. – 254 с. – Кн. 3. – 336 с.
20. Шамрай М.Г. Українська козацька держава: Навч. посіб. для студ. ун-тів / М.Г. Шамрай. – Черкаси: [б.в.], 2005. – 306 с.
21. Яковлева Т. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської Ради до Андрусівської угоди (1659-1667 рр.) / Т. Яковлева. – К.: Основа, 2003. – 643 с.

Додаткова література

1. Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд.: С.О. Павленко. – К., 2009. – 1054 с.
2. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. ред. В.А. Смолій. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. – 506 с.
3. Гетман Іван Мазепа: Документи из архивных собраний Санкт-Петербурга. – Вып 1. – 1687–1705 гг. / Сост.: Т.Г. Таирова-Яковлева. – СПб., 2007. – 255 с.
4. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення : навч. посібник для вищих

- навч. закладів та учнів старших класів / С. Грабовський, С. Ставроян, І.Л. Шкляр. – К. : Генеза, 1995. – 608 с.
5. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьмани України / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб. – К.: Альтернативи, 1999. – 304 с.
 6. Гуржій О.І. Іван Скоропадський / О.І. Гуржій. – К.: Вид. дім «Альтернативи», 2004. – 312 с.
 7. Дневник генерального подскарбья Якова Марковича: 1717 – 1767 гг. / Маркович Я. А. – К.: Тип. Г.Т. Корчак-Новицкого –
 8. т. 1. – 1893. – 329 с. ; т. 2. – 1895. – 342 с.; т. 3. – 1897 г. – 418 с. ; т. 4 – 1913. – 385 с.
 9. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд.: С.О. Павленко. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 1144 с.
 10. ; К., 2009. – Т. 2.
 11. Ластовський В.В. Історія православної церкви в Україні наприкінці XVII – у XVIII ст.: історіографічні аспекти. Монографія. – К.: Логос, 2006. – С. 82 - 172.
 12. Павленко С.О. Іван Мазепа / С.О. Павленко. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2003. – 416 с.
 13. Руїна: друга половина XVII ст. / за ред. В.А. Смолія. – К.: Україна, 1996. – 431 с.
 14. Струскевич О. Катерина II та українська козацька держава/ О.Струскевич // Пам'ять століть. – 2005. – № 1. – С. 83 - 98.
 15. Універсали Івана Мазепи (1687–1709). Частина I / Упоряд. І.°Бутич. – Київ – Львів: НТШ, 2002. – 757 с.: іл.
 16. Універсали Івана Мазепи (1687–1709). Частина II / Упоряд. І. Бутич. – Київ – Львів: НТШ, 2006. – 798 с.
 17. Яковлева Т. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття: причини і початок Руїни / Т. Яковлева. – К.: Основи, 1998. – 447 с.

Семінарське заняття 5

«Український національно-визвольний рух у XIX - на початку XX ст.» (2 год.)

План:

1. Причини та витоки українського національно-визвольного руху в Російській імперії. Декабристський рух і Україна. Кирило-Мефодіївське братство та його місце в українському національно-визвольному русі XIX ст. Т.Г.Шевченко.
2. Причини та витоки українського національно-визвольного руху в Австрійській імперії. Революція 1848 – 1849 рр. в Австрійській імперії та участь в ній українців. Руські ради.
3. Український національно-визвольний рух у Російській імперії в другій половині XIX ст.. Громади. М.П.Драгоманов.
4. Український національно-визвольний рух в Австро-Угорщині в другій половині XIX ст. - на початку XX ст..Москвофіли і народовці. Виникнення українських політичних партій та українських парламентських фракцій в Австро-Угорщині.
5. Український національно-визвольний рух у Російській імперії на початку XX ст.
 - 5.1. Виникнення українських політичних партій в Російській імперії на початку XX ст..
 - 5.2. Українці та «українське питання» у революції 1905 – 1907 рр. в Російській імперії.
 - 5.3. Українські депутати та українське питання у російській Державній Думі I – IV скликання.

Рекомендовані інформаційні джерела

Підручники та навчальні посібники

1. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 7-те вид., перероб., доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2018. — 720 с. — (Серія «Альма-матер»). — С.201-301.
2. Борисенко В.Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до XX століття: Навч.посібник. — К.: Либідь, 1996. — С. 367 – 551.
3. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома, В.М. Тарабан, Р.Д. Зінкевич, Я.Я. Денісов, І.О. Гаврилів, І.В. Буковський, А.Я. Нагірняк. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 с. – С.189 – 252.
4. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф.Г. Г. Демиденка, проф. О. В.

- Петришина. — Х. : Право, 2009. — 256 с.— С.151 – 160,174 – 208.
- 5.Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов – К.: Атіка, 2007. – С. 324 – 402.
- 6.Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.261 - 484.
- 7.Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. – Х.: Одиссей, 2004. – 608 с.
- 8.Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т.– Черкаси: ЧДТУ, 2016. – 644 с. – С. С.155 – 260.
- 9.Історія України: Посібник /Г.Д.Темко, Л.С.Тупчієнко, Н.В.Бем та ін.. За ред. Г.Д.Темка, Л.С.Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.133 – 214.
- 10.Кудряченко А.І. Політична історія України ХХ століття: Підручн. для студ. вищ. навч. закл. / А. І. Кудряченко, Г. І. Калінічева, А. А. Костира. — К.: МАУП, 2006. — 696 с.-С.46-103.
- 11.Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.206 – 251.
- 12.Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-тє вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – С.165-201.
- 13.Політична історія України: навчальний посібник / За ред. В.І. Танцюри; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008 . – 550 с. – (Альма-Матер) – С.151 – 206.
- 14.Танцюра В. І. Історія України : навчальний посібник / В. І. Танцюра, С. М. Куліш, О. О. Пересада. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 492 с. – С.174 – 246.
- 15.Середа А.М. Історія держави і права України. Частина І:Навчальний посібник. / Анжела Миколаївна Середа. – Запоріжжя: ФОП Зеленкевич Л.П.; Суми: ТОВ ВДГ "Університетська книга", 2010.– Ч.І.– 332с.– С.240-302.
- 16.Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с.
- Історичні джерела та наукова література :**
1. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації ХІХ – ХХ століття / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
3. Гунчак Т. Україна: перша половина ХХ століття: Нариси політичної історії / Т. Гунчак. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
4. Історія державної служби в Україні / Авт. колектив: О.Г. Аркуша, О.В. Бойко, Є.І. Бородін, С.В. Віднянський, П.П. Гай-Нижник та інш. / Відп. ред. Т.В. Мотренко, В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України; Головне управління державної служби України. У 5 т. – К.: «Ніка-Центр», 2009. – Т. 1. – С. 279 – 408.
5. Миллер А.И. Украинский вопрос в Российской империи / А.И. Миллер. – К.: Laugus, 2013. – 416 с.
6. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К.: Укр. письменник, 1993. – 413 с.
7. Національні процеси в Україні. Історія і сучасність: документи і матеріали: довідник у 2 - х частинах. – К.: Вища школа, 1997. – Ч. 1. – 583 с..
8. Смолій В.А, Степанков В.С. Українська державна ідея ХVІІ – ХVІІІ століть: проблеми формування, еволюції, реалізації/ В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Київ, «Альтернативи», 1997. – С. 236 – 315.
9. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. ред. В.А. Смолій. — К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. —506 с.
10. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення : навч. посібник для вищих навч. закладів та учнів старших класів / С. Грабовський, С. Ставроянi, І.Л. Шкляр. – К.: Генеза, 1995. – 608 с.

11. Енциклопедія історії України в 10-ми томах / В.А. Смолій. – К.: Наукова думка, 2003 – 2013.
12. Історія українських політичних партій. Кінець XIX ст. – 1917 р. [Текст]: хрестоматія - посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Ч. 1 / упоряд. Б.І. Корольов, І.С. Михальський. – К.: Видавництво Європейського університету, 2003. – 560 с.
13. Меша В.Г. Українське національне відродження 1905 - 1914 років: (Історіографія проблеми) / В. Г. Меша . – М. : Донецчина, 2004 . – 155 с.
14. Миллер А.И. Империя Романовых и национализм: эссе по методологии исторического исследования. – М.: Новое литературное обозрение, 2006. – 246 с. – Серия: Historia Rossica.
15. Миллер А.И. «Украинский вопрос» в политике властей и русском общественном мнении (вторая половина XIX века). – СПб.: «Алетейя», 2000. – 260 с.
16. Молчанов М.О. Державницька думка Михайла Драгоманова / Ін-т держ. управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України. – К.: Б.в., 1994. – 39 с.
17. Щербак М.Г., Щербак Н.О. Національна політика царизму на Правобережній Україні (друга половина XIX ст. – поч. XX.). Навч. посібник. – К., 1997. – 89 с.
18. Щербак Н.О. Національне питання в політиці царизму у Правобережній Україні (кінець XVIII – початок XX століття) / Надія Олександрівна Щербак. – К.: ПЦ «Ризографіка», 2005. – 616 с.

Семінарське заняття 6

«Українська державність в умовах революції 1917–1921 рр.»

(2 год.)

План:

1. Передумови та загальна характеристика Української революції 1917–1921 рр.
2. Відродження української державності в 1917р. Українська Центральна Рада. Створення Української Народної Республіки.
3. Еволюція української державності в 1918р. Українська держава (Гетьманат П. Скоропадського).
4. Боротьба за українську державність у період з кінця 1918 до 1921 рр. Західноукраїнська Народна Республіка. Українська Народна Республіка за Директорії. Утворення Української СРР.

Рекомендовані інформаційні джерела

Підручники та навчальні посібники

1. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 7-те вид., перероб., доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2018. — 720 с. — (Серія «Альма-матер»). — С.302-351.
2. Борисова, О. В. Історія української державності : підручник : у 2 т. / О. В. Борисова, А. О. Климов. Т. 2 : 1917–2017 рр. / ЛНАУ. — Київ : Кондор, 2018. — 464 с. - С.8-121.
3. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома, В.М. Тарабан, Р.Д. Зінкевич, Я.Я. Денісов, І.О. Гаврилів, І.В. Буковський, А.Я. Нагірняк. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 с. – С.253-276.
4. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. — Х. : Право, 2009. — 256 с. – С.151 – 160, 174 – 208.
5. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов – К.: Атіка, 2007. – С. 321 – 400.
6. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. — Том 2. — Кол. авторів: В.Д. Гончаренко, А.В. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.25-133 .
7. Історія державності України: Експерим. підруч. [Текст] / За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. — Х.: Одиссей, 2004. – 608 с.
8. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. – Черкаси: ЧДТУ, 2016. – 644 с. — С.246 – 331.
9. Історія України: Посібник / Г.Д. Темко, Л.С. Тупчієнко, Н.В. Бем та ін.. За ред. Г.Д. Темка,

Л.С.Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.215 – 265.

10.Кудряченко А.І. Політична історія України ХХ століття: Підручн. для студ. вищ. навч. закл. / А. І. Кудряченко, Г. І. Калінічева, А. А. Костира. — К.: МАУП, 2006. — 696 с. – С.104 – 174.

11.Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.252 – 350.

12.Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-ге вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – С.201-273.

13.Політична історія України: навчальний посібник / За ред. В.І. Танцюри; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008 . – 550 с. – (Альма-Матер) – С. 206– 246.

14.Танцюра В. І. Історія України : навчальний посібник / В. І. Танцюра, С. М. Куліш, О. О. Пересада. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 492 с. – С.247 – 295.

15.Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с.

Історичні джерела та наукова література

1. Горак В. С. Українська гетьманська держава 1918 року у світлі споминів її сучасників / Рецензенти: д.і.н Реєнт О. П., д.і.н. Пиріг Р. Я. - К.: ВД «Стилос», 2010. – 200 с.

2. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.

3. Гунчак Т. Україна: 20 століття / Т. Гунчак. – К.: Дніпро, 2005. – 381 с.

4. Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: документи і матеріали: у 5-ти томах, 8-ми книгах / Укладачі: О. Ю. Карпенко, К. П. Мицан. – Івано-Франківськ, 2001–2013. – Том 2. Державотворчі й адміністративно-організаційні процеси / Укладачі: О. Ю. Карпенко, К. П. Мицан. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. – 712 с.

5. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Збірник документів і матеріалів / Заг. ред. А.П. Коцур, Н.В. Терес. – К.; Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 1100 с.

6. Копиленко О.Л. Держава і право України. 1917–1920: Навч. посібник / О.Л. Копиленко, М.Л. Копиленко. – К.: Либідь, 1997. – 208 с.

7. Макарчук С.А. Українська республіка галичан. Нарис про ЗУНР / С.А. Макарчук. – Львів: Світ, 1997. – 192 с.

8. Рубльов О.С. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / О.С. Рубльов, О.П. Реєнт. – К.: ВД «Альтернативи», 1999. – 320 с. – (Серія «Україна крізь віки». – Т.10).

9. Солдатенко В.Ф. Українська революція: історичний нарис / В.Ф. Солдатенко. - К., 1999. –976 с.

10. Україна у ХХ столітті. 1900–2000: зб. док. і матеріалів / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352 с.

11. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада: Навч. посібник / В.Ф. Верстюк. – К.: Заповіт, 1997. – 344 с.

12. Етнопонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / В.І. Наулко (ред.). – К.: Головна спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – 423 с.

13. Коваль Р. Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії. – К.: Правда Ярославичів, 1998. – 203 с.

14. Конституційні акти України. 1917–1920. Невідомі конституції України. – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – 272 с.

15. Нариси з історії української державності (ХХ століття) / Східноукр. нац. ун-т; [В. М. Бодрухін, І. В. Довжук, В. Ф. Литвиненко та ін.]. – Луганськ, [2001]. – 139 с.

16. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К.: Укр. письменник, 1993 . – 413 с.

17. Політична історія України. ХХ століття: У 6 т. / Гол. ред. І.Ф. Курас. – Т.2. – К., 2003. – 425 с.

18. Солдатенко В. Ф., Бевз Т. А., Бойко О. Д., Брицький П. П., Веденєєв Д. В. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / Інститут політичних і етнопонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 574 с.

19. Удовиченко О.І. Україна у війні за державність: Історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил. 1917–1921. – К.: Україна, 1995.

20. Українська революція і державність (1917–1920 рр.). – К.: Парламентське вид-во, 1998. – 247 с.

Семінарське заняття 7
«Українська державність у 1921 – 1991 рр.»
(2 год.)
План:

1. Еволюція державності в Українській СРР і СРСР у 1920–1953-х рр.
2. Західні українські землі під владою іноземних держав у 1920–1930-ті рр.
3. Українська державність у роки Другої світової війни.
3. Еволюція державності в Українській РСР і СРСР у 1953–1991-х рр.

Рекомендовані інформаційні джерела

Підручники та навчальні посібники

1. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 7-те вид., перероб., доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2018. — 720 с. — (Серія «Альма-матер»). — С.352-557.
2. Борисова, О. В. Історія української державності : підручник : у 2 т. / О. В. Борисова, А. О. Климов. Т. 2 : 1917–2017 рр. / ЛНАУ. — Київ : Кондор, 2018. — 464 с. — С.122-276.
3. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома, В.М. Тарабан, Р.Д. Зінкевич, Я.Я. Денісов, І.О. Гаврилів, І.В. Буковський, А.Я. Нагірняк. — Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. — 476 с. — С.283– 409.
4. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. — Х. : Право, 2009. — 256 с. — С.174 – 208.
5. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов – К.: Атіка, 2007. – С. 401 – 629.
6. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина. — Том 2. — Кол. авторів: В.Д. Гончаренко, А.В. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.134-133 .
7. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. — Х.: Одиссей, 2004. — 608 с.
8. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. — Черкаси: ЧДТУ, 2016. — 644 с. — С.332– 532.
9. Історія України: Посібник / Г.Д. Темко, Л.С. Тупчієнко, Н.В. Бем та ін.. За ред. Г.Д. Темка, Л.С. Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.266 – 410.
10. Кудряченко А.І. Політична історія України ХХ століття: Підручн. для студ. вищ. навч. закл. / А. І. Кудряченко, Г. І. Калінічева, А. А. Костира. — К.: МАУП, 2006. — 696 с. — С.175 – 398.
11. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.351 – 533.
12. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-те вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. — С.274-399.
13. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. В.І. Танцюри; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. — 2-ге вид., доп. — Київ: Академвидав, 2008 . — 550 с. — (Альма-Матер) — С. 247– 424.
14. Танцюра В. І. Історія України : навчальний посібник / В. І. Танцюра, С. М. Куліш, О. О. Пересада. — Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. — 492 с. — С.296 – 399.
15. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. — К.: Либідь, 1995. — 480 с.

Історичні джерела та наукова література

1. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. — К.: Еко-Продакшн, 2009. — 980 с.
2. Гунчак Т. Україна: 20 століття / Т. Гунчак. — К.: Дніпро, 2005. — 381 с.
3. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Збірник документів і матеріалів / Заг. ред. А.П. Коцур, Н.В. Терес. — К.; Чернівці: Книги-XXI, 2008. — 1100 с.
4. Касьянов Г. Незгодні: Українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років / Г. Касьянов. — К.: Либідь, 1995. — 224 с.

5. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. посіб. / П.П. Музиченко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 662 с.
6. Петро Шелест: «Справжній суд історії ще попереду»: Спогади, щоденники, документи, матеріали / В.К. Баран та ін. (упоряд.); Ю.І. Шаповал (ред.). – К.: Генеза, 2004. – 808 с.
7. Україна у ХХ столітті. 1900–2000: зб. док. і матеріалів / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352 с.
8. Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз [Електронний ресурс] / Ред. кол.: О. Дергачов (кер. авт. кол.), Є. Бистрицький, О. Білий, І. Бураковський, Дж. Мейс, В. Полохало, М. Томенко та ін. — К.: Політ. думка, 1996. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm>
9. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставряні, Л. Шкляр. – К.: Генеза, 1995. – 608 с.
10. Даниленко В.М. Сталінізм на Україні / В.М. Даниленко, Г.В. Касьянов, С.В. Кульчицький. – К.: Либідь, 1991.
11. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / В.І. Наулко (ред.). – К.: Головна спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – 423 с.
12. Іванченко Р.П. Історія без міфів: бесіди з історії української державності: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / Р. Іванченко. – К.: МАУП, 2007. – 622 с.
13. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. – Х.: Одиссей, - 2004. – 608 с.
14. Курносів Ю. Інакомислення в Україні (60-і – перша половина 80-х рр. ХХ ст.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 1994. – 222 с.
15. Лисяк-Рудницький І. Політична думка українських радянських дисидентів / І. Лисяк-Рудницький // Історичні есе: В 2-х т. – К., 1994. – С.477–488.
16. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. Василь Іванович Танцюра ; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008. – 550 с.
17. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х рр. / А.М. Русначенко. – К.: Вид-во Олени Теліги, 1998. – 720 с.
18. Солдатенко В. Ф. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / Солдатенко В. Ф., Бевз Т. А., Бойко О.Д., Брицький П. П., Веденєєв Д. В. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 574 с.

Семінарське заняття 8

«Україна в період незалежності (серпень 1991 р. – до сьогодні)»

(2 год)

План:

1. Утворення суверенної держави Україна. Стартові умови процесу розбудови незалежної держави.
2. Проблеми соціально-економічного розвитку України в 1991- 2021 рр.
3. Трансформація політичної системи України в 1991 – 2004 рр. Конституція 1996 р.
4. «Помаранчева» революція та суспільно-політичне життя в Україні в 2005 – 2013 рр.
5. Революція гідності та суспільно-політичне життя в Україні в 2013 – 2021 рр
6. Геополітичне становище держави Україна та її зовнішня політика в 1991– 2021 рр.

Рекомендовані інформаційні джерела

Підручники та навчальні посібники

1. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 7-те вид., перероб., доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2018. — 720 с. — (Серія «Альма-матер»). — С.558-706.
2. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 8-те вид., перероб., доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2021. — 720 с. — (Серія «Альма-матер»). — С.457-639.
3. Борисова, О. В. Історія української державності : підручник : у 2 т. / О. В. Борисова, А. О. Климов. Т. 2 : 1917–2017 рр. / ЛНАУ. — Київ : Кондор, 2018. — 464 с. — С.277- 440.
4. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома, В.М. Тарабан, Р.Д. Зінкевич, Я.Я. Денісов, І.О. Гаврилів, І.В. Буковський, А.Я. Нагірняк. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 с. – С.410-439.
5. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов – К.: Атіка,

2007. – С. 630 – 698.

6. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 2. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.520-555.

7. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. — Х.: Одиссей, 2004.

8. Історія України: підручник для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів / [О. М. Бут, М. І. Бушин, Ю. І. Вовк та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М. І. Бушина, д.і.н., проф. О. І. Гуржія; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т.— Черкаси: ЧДТУ, 2016. – 644 с. — С.505– 640 .

9. Історія України: Посібник /Г.Д.Темко, Л.С.Тупчієнко, Н.В.Бем та ін.. За ред. Г.Д.Темка, Л.С.Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.411 – 471.

10. Кудряченко А.І. Політична історія України ХХ століття: Підручн. для студ. вищ. навч. закл. / А. І. Кудряченко, Г. І. Калінічева, А. А. Костира. — К.: МАУП, 2006. — 696 с. – С.399 – 574.

11. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.534 – 612.

12. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-тє вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. — С.400-418.

13. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. В.І. Танцюри; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008 . – 550 с. – (Альма-Матер) – С. 425– 463.

14. Танцюра В. І. Історія України : навчальний посібник / В. І. Танцюра, С. М. Куліш, О. О. Пересада. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 492 с. – С.400 – 418.

15. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с.

Історичні джерела та наукова література

1. Гальчинський, А.С. Помаранчева революція і нова влада [Текст] / А. С.Гальчинський ; Інститут стратегічних оцінок. – К. : Либідь, 2005. – 367 с.

2. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.

3. Гунчак Т. Україна: 20 століття / Т. Гунчак. – К.: Дніпро, 2005. – 381 с.

4. Дробот І.І. Державність і суспільство в історико-педагогічному осмисленні української цивілізації (кінець ХІХ –поч. ХХІ ст.) – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 674 с.

5. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т. // гол. рада: В. М. Литвин // НАН України; Ін-т історії України. — К. : Ніка-Центр, 2011. — Т. 1. —696 с.; Т. 2. — 608 с.

6. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Збірник документів і матеріалів / Заг. ред. А.П. Коцур, Н.В. Терес. – К.; Чернівці: Книги-ХХІ, 2008. – 1100 с.

7. Кульчицький С.В. . Помаранчева революція [Текст] / С. В. Кульчицький ; Ін-т історії України Нац. акад. наук України. - К. : Генеза, 2005. - 366 с.:

8. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. посіб. / П.П. Музиченко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 662 с.

9. Петро Шелест: «Справжній суд історії ще попереду»: Спогади, щоденники, документи, матеріали / В.К. Баран та ін. (упоряд.); Ю.І. Шаповал (ред.). – К.: Генеза, 2004. – 808 с.

10. Україна у ХХ столітті. 1900–2000: зб. док. і матеріалів / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352 с.

11. Україна: Політична історія. ХХ-початок ХХІ століття [Текст] / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса ; співголов. ред. кол. В. Смолій, Ю. Левенець. - К. : Парламентське видавництво, 2007. - 1028 с.

12. Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз [Електронний ресурс] / Ред. кол.: О. Дергачов (кер. авт. кол.), Є. Бистрицький, О. Білий, І. Бураковський, Дж. Мейс, В. Полохало, М. Томенко та ін. — К.: Політ. думка, 1996. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm>

13. Українська революція гідності, агресія РФ і міжнародне право [Текст] : [монографія] / Укр. асоц. міжнар. права ; [Антонович М. М. та ін. ; упоряд. і заг. ред. Задорожній О. В.]. – Київ : К.І.С, 2014. – 1013 с.
14. Щербак, Юрій. Україна: виклик і вибір [Текст] : перспективи України в глобалізованому світі XXI століття / Ю. Щербак. – К. : Дух і Літера, 2003. – 578 с.
15. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставряні, Л. Шкляр. – К.: Генеза, 1995. – 608 с.
16. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / В.І. Наулко (ред.). – К.: Головна спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – 423 с.
17. Іванченко Р.П. Історія без міфів: бесіди з історії української державності: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / Р. Іванченко. – К.: МАУП, 2007. – 622 с.
18. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. – Х.: Одіссей, - 2004. – 608 с.
19. Коцур, А.П.. Українська державність: історія та сучасність [Текст] / А. П. Коцур. - Чернівці : Золоті литаври, 2000. - 350 с.
20. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. Василь Іванович Танцюра ; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008. – 550 с.
21. Солдатенко В. Ф. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / Солдатенко В. Ф., Бевз Т. А., Бойко О.Д., Брицький П. П., Веденєєв Д. В. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 574 с.
22. Україна у світовому освітньому просторі початку ХХІ століття [Текст] : навчальний посібник / В. М. Захарченко [и др.] ; Одеська національна морська академія. - О. : ОНМА, 2008. - 268 с.
23. Хоменко І. І. Помаранчева революція [Текст] / І. І. Хоменко. - Черкаси : Вовчок О.Ю., 2005. - 144 с.
24. Щербак, Володимир. Мій Майдан. Революція гідності. Листопад 2013 - лютий 2014 [Текст] : [хронологія подій] / Володимир Щербак. - Київ : ЗН УА, 2015. – 269.

4.3. Організація самостійної роботи студентів

Тема 1.1. Вступ. Найдавніші державні утворення на території України

Питання для самостійного опрацювання студентами:

1. Трипільська культура та її місце в історії України.
2. Кіммерія. Таврика. Скіфія. Сарматія.
3. Античні поліси Північного Причорномор'я, їх суспільний і державний лад.
4. Боспорське царство, його суспільний і державний лад

Індивідуальне навчально-дослідні завдання:

Теми доповідей та рефератів

1. Терени України – батьківщина племен індоєвропейської мовної сім'ї.
2. Теорії походження держави.
3. Етнокультурні зв'язки скіфів і сарматів зі слов'янами.
4. Вплив політичної культури скіфів і сарматів на політогенез у давніх слов'ян.

Тематика наукових есе

1. Місце скіфів та сарматів в європейській історії.
2. Внесок давніх греків в українську історію.

Рекомендовані інформаційні джерела

Історичні джерела:

1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. — К.: Основи, 2000. — 239 с.
2. Геродот. Історія в дев'яти книгах. Наукове видання / Геродот. Переклад, передмова та примітки А.О.Білецького. . — К.: Наукова думка, 1993. — С.180 – 211.

Основна література:

3. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.Д. Бойко. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 568с.(Альма-матер) — С.5 – 30.
4. Давня історія України: У 2 - х книгах: Навч. посібник. — Кн.1./ П.П.Толочко, С.Д. Крижицький, В.Ю.Мурзін та ін.— К.: Либідь, 1994.— 235 с.
5. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.11 – 34.
6. Історія України: Посібник / Г.Д.Темко, Л.С.Тупчієнко, Н.В.Бем та ін.. За ред. Г.Д.Темка, Л.С.Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.13 – 29.
7. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.12 – 25.
8. Крижицький С.Д. Античні держави Північного Причорномор'я / С.Д. Крижицький, В.М.Зубар, А.С.Русяєва — К.: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. — 352 с. (Україна крізь віки.Том2)
9. Мірошніченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку ХІХ ст.): монографія / М.І. Мірошніченко. – К.: Атіка, 2006. – С.17 – 70.
10. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с.

Додаткова література:

11. Бостан Л.М. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-е вид. перероб. й доп.: Навч.посібник. / Л.М Бостан, С.К. Бостан —К.: Центр учбової літератури, 2008. — С.27 – 51, 73 – 114.
12. Бунятян К.В. На світанку історії /К.В. Бунятян,В.Ю.Мурзін,О.В.Симоненко — Київ: Альтернативи, 1998. — 335 с. (Україна крізь віки.Том1)
13. Бунятян К. Давнє населення України: Навч. посібник / К.Бунятян —К.: Либідь, 1999. —228 с.
14. Виноградов Ю.Г. Политическая история Ольвийского полиса VII – I вв. до н.э.: историко-эпиграфическое исследование. / Ю.Г. Виноградов. — М.: Наука, 1989. — 228 с.

15. Гайдукевич В.Ф. Боспорское царство / Виктор Францевич Гайдукевич — М.-Л.: Издательство Академии Наук СССР, 1949. — 591 с.
16. Давня історія України в трьох томах. Том 1.Первісне суспільство. Наукове видання / С.С. Березанська, В.М. Гладилін, М.І.Гладких та ін.. —К.: Наукова думка, 1997. — 559 с.
17. Давня історія України в трьох томах. Том 2.Скіфо-антична доба. Наукове видання / С.С. Бессонова, Н.О. Гаврилюк, В.М.Зубар та ін.. —К.: Інститут археології НАН України, 1998. — 495 с.
18. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов – К.: Атіка, 2007. – С.21 – 35.
19. Кашанина Т.В. Происхождение государства и права.Учеб. пособие. / Т.В. Кашанина. – М.: Высшая школа, 2004. – 325 с.
20. Крисаченко В.С. Історія Криму від найдавніших часів до кінця XVIII ст.: Навчальний посібник. – К.: «МП Леся», 2007. – С.4 - 419.
21. Павленко Ю.В. Історія світової цивілізації: Соціокультурний розвиток людства: Навч.посібник. Вид.2-ге,стереотип. / Ю.В. Павленко; Відп. ред. та автор вст. слова С.Кримський. —К.: Либідь, 1999. — 360 с

Тема 1.2. Зародження української державності. Київська Русь. Галицько-Волинське князівство

Питання для самостійного опрацювання студентами:

1. Стародавні слов'яни в період Великого переселення народів. Західні, південні і східні слов'яни та їх сусіди.
2. Антська держава. Боротьба з готами, гунами, аварами.
3. Війни слов'ян з Візантією та їх наслідки.
4. Боротьба давньоруських князівств з монголо-татарською навалою.
5. Давньоукраїнські князівства під владою Золотої Орди.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

Теми доповідей та рефератів

1. Заснування Києва: історіографія проблеми.
2. Київське князівство полян за правління Аскольда та Діра. Захоплення Києва Олегом.
3. Найдавніші письмові джерела іноземців про Київську Русь
4. Київська Русь наприкінці IX – X ст.: правління Віщого Олега, князювання Ігоря Рюриковича, Ольги, Святослава Ігоревича.
5. Політичний портрет князя Володимира Святославича.
6. Політичний портрет князя Ярослава Мудрого.
7. Князь Роман Мстиславич та його концепція об'єднання Русі.
8. Князь Данило Романович Галицький: історичний портрет.

Тематика наукових есе

1. Київська Русь і держава франків: порівняльна характеристика.
2. Причини та наслідки роздробленості Русі.
3. Русь і «Священна Римська імперія» у XI – XIII ст.: порівняльна характеристика.

Рекомендовані інформаційні джерела

Історичні джерела:

1. Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. —[Електронний ресурс] — Режим доступу:<http://izbornyk.org.ua/>
2. Літопис руський / Пер. з давньорус. Л. Є. Махновця; Відп. ред. О. В. Мишанич. — К.: Дніпро, 1989. — XVI+591 с.
3. Повість врем'яних літ: Літопис (За Іпатським списком) / Пер. з давньоруської, післяслово,

коментарі В. В. Яременка. — Київ : Радянський письменник, 1990. — 558 с.

4. Руська правда. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій /Склав та підготував до друку проф. С.Серафим Юшков. — Київ: Видавництво Української Академії Наук,1935. —[Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://litopys.org.ua/yushkov/ya.htm>

5. Правда Русская / Под общ. ред. акад. Б.Д. Грекова. — М.; Л.: Изд-во АН СССР. — Т. I: Тексты. — 1940; Т. II: Комментарии. — 1947; Т. III: Факсимильное воспроизведение текстов. — 1963.

Основна література:

6. Брайчевський М.Ю. Походження Русі / М.Ю. Брайчевський – К., 1968. – 224 с.

7. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.Д. Бойко. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 568с.(Альма-матер) — С.31 – 80.

8. Давня історія України: У 2 - х книгах: Навч. посібник. — Кн.2. / П.П.Толочко, Д.Н. Козак, О.П.Моця та ін..— К.: Либідь, 1995.— 224с.

9. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.35 – 127.

10. Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь/ М. Ф. Котляр. — Київ: Видавничий дім "Альтернативи", 1998. — 336 с. (Україна крізь віки. Том 5.)

11. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.29 – 86.

12. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство/І. П.Крип'якевич. – К.: Наукова думка, 1984. – 176 с.

13. Політична історія України: Посібник для вузів / За ред. В.І. Танцюри. —К.: Академія, 2001. — С.26 -75.

14. Толочко О.П. Київська Русь / Толочко О.П., Толочко П.П. — Київ: Видавничий дім "Альтернативи", 1998. — 352 с. (Україна крізь віки. Том 4.)

15. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с.

Додаткова література:

16. Баран В. Д. Давні слов'яни / В. Д.Баран. — Київ: Альтернативи, 1998. — 335 с. (Україна крізь віки. Том 3.)

17. Брайчевський М.Ю. Утверждение христианства на Руси / М.Ю. Брайчевський; Отв.ред. М.В.Попович. — К.: Наукова думка, 1989. — 296 с.

18. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / М. С. Грушевський; Редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. — Київ: Наукова думка, 1991-1998. — (Пам'ятки історичної думки України). — Т.1,2,3.

19. Давня історія України в трьох томах. Том 3.Слов'яно-Руська доба. Наукове видання / Ю.С. Асеев, В.Д. Баран, П.П.Толочко та ін.. —К.: Інститут археології НАН України, 2000. — 696 с.

20. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов – К.: Атіка, 2007. – С.36 – 101.

21. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) / І.Крип'якевич, Б.Гнатевич, З.Стефанів та ін. Упорядник Б.З.Якимович. – 4-те вид., змін. і доп. — Львів: Світ, 1992. — С.3 – 132.

22. Історія українського селянства: у двох томах / Авт. колектив: О. Андрущук, В. Баран, А. Блануца, К. Бунятян, Д. Вашук та ін. – Київ: Наукова думка, 2006. – Т. 1. – С. 34 - 59.

23. Котляр М.Ф. Історія України в особах. Давньоруська держава / М.Ф. Котляр. – К.: Україна, 1996. – 240 с.

24. Крип'якевич І.П. Історія України / І.П. Крип'якевич. Відп. редактори Ф.П. Шевченко, Б.З. Якимович — Львів: Світ, 1990. — С.32 – 109. («Пам'ятки історичної думки України»)

25. Мірошніченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку ХІХ ст.): монографія / М.І. Мірошніченко. – К.: Атіка, 2006. – С.161 – 266, 290 – 327.

26. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-тє вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. — С.21-65.

27. Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология. / А.П. Толочко – К.:Наукова думка, 1992. – 224 с.

28. Толочко А.П. Краткая редакция Правды Русской: происхождение текста. / А.П. Толочко –

К.: Ін-т історії НАН України, 2009. – С. 66 - 90.

29. Толочко П. П. Древняя Русь. Очерки социально-политической истории / П. П. Толочко. — К.: Наукова думка, 1987. – 248 с.

30. Толочко П. П. Київська Русь / П. П. Толочко. — К.: Абрис, 1996. – С. 12 – 96, 105 – 114.

31. Толочко П. П. Ярослав Мудрий. / П. П. Толочко. - К.: Альтернативи, 2002. – С. 15 - 190.

32. Павленко Ю.В. Передісторія давніх русів у світовому контексті: монографія / Ю.В. Павленко. —К.: Фенікс, 1994. — С.208 – 369.

33. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х тт. / Н. Полонська-Василенко – К.: Либідь, 1996. – Т.1. – С.61 – 302.

Тема 1.3. Державність на українських землях у XIV – першій третині XVII ст.

Питання для самостійного опрацювання студентами:

1. Соціально-економічне становище, демографічні та етнокультурні процеси XIV – XVI ст. в Україні.
2. Політико-адміністративний устрій та становище українських земель у складі Великого князівства Литовського, Руського та Жемайтійського.
3. Політико-адміністративний устрій та становище Закарпаття у складі Угорського королівства.
4. Політико-адміністративний устрій та становище Буковини у складі Молдавського князівства.
5. Політико-адміністративний устрій та становище українських земель у складі Польського королівства.
6. Татарсько-турецька агресія XVI – початку XVII ст. проти України: причини, події, наслідки.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

Теми доповідей та рефератів

1. Створення Кримського Ханства і його стосунки з Україною.
2. Державність у Криму в середні віки. Візантійський Херсон. Князівство Феодоро. Генуезькі колонії.
3. Кримське ханство, його суспільний і державний лад.
4. Князь Дмитро Вишневецький-Байда та його роль в історії українського козацтва.
5. Історичний портрет гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного.
6. Релігійне життя в Україні в XIV –XVI ст. Берестейська церковна унія 1596 р.
7. Роль освіти та релігії в житті запорозьких козаків.
8. Проблема козацтва в історичній літературі.

Тематика наукових есе

1. Державницькі традиції Київської Русі у політичній культурі Великого князівства Литовського, Руського та Жемайтійського.
2. Вплив політичної культури Речі Посполитої на політичну культуру українського козацтва.

Рекомендовані інформаційні джерела

Історичні джерела:

1. Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. —[Електронний ресурс] — Режим доступу:<http://izbornyk.org.ua/>
2. Київський літопис першої чверті XVII ст.// Український історичний журнал 1989, №2. — С.107-120; 1989, №5. — С.103-114.
3. Бевзо О.А.. Львівський літопис і Острозький літописець /О.А.Бевзо. — Київ, 1971. — 200 с.
4. Софонович Феодосій.Хроніка з літописців стародавніх / Феодосій Софонович; АН України, Археограф, коміс., Ін-т укр. археографії, Ін-т історії України. Підготовка тексту до друку, передмова, комент. Ю. А. Мицика, В. М. Кравченка. — К.: Наук. думка, 1992.—336 с. — (Пам'ятки укр. літописання).
5. Статути Великого князівства Литовського: у 3 т. (4 кн) / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. — Одеса, 2002—2004.

6. Основна література:

7. Бойко О.Д. Історія України. Посібник для студентів вищих навчальних закладів / О.Д. Бойко. — К.: Видавничий центр «Академія», 2002. — 568с.(Альма-матер) — С.81 – 125.
8. Борисенко В.Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до ХХ століття: Навч.посібник. — К.: Либідь, 1996. — С.87 – 179.
9. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / Воодимир Голобуцький. —К.: Вища школа, 1994. - 539 с.
10. Горобець В.М. Україна: Люблінська унія та народження нової вітчизни/ Горобець В.М. – К., 2009. – 151 с.
11. Історія держави і права України: Підручник. — У 2-х т. / За ред. В.Я.Тация, А.Й.Рогожина. — Том 1. — Кол.авторів: В.Д.Гончаренко, А.В.Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. — К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2000. — С.128 - 202.
12. Історія України: Посібник /Г.Д.Темко, Л.С.Тупчієнко, Н.В.Бем та ін.. За ред.
13. Г.Д.Темка, Л.С.Тупчієнка . — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 480с.(Альма-матер) — С.59 – 85.
14. Кульчицький В.С. Історія держави і права України: Підручник / В.С. Кульчицький, Б.Й. Тищик.— К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2007. — С.87 – 125.
15. Мірошніченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку ХІХ ст.): монографія / М.І. Мірошніченко. – К.: Атіка, 2006. – С.266 – 289, 327 – 351.
16. Політична історія України: Посібник для вузів / За ред. В.І. Танцюри. —К.: Академія, 2001. — С.76 -99.
17. Русина О. В. Україна під татарами і Литвою /О. В. Русина — Київ: Видавничий дім Альтернативи, 1998. — 320 с. — (Україна крізь віки. Том 6).
18. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с.

19. Додаткова література:

20. Возгрин В.Е. Исторические судьбы крымских татар / В.Е. Возгрин. – М.: Мысль, 1992. – С.77 – 215.
21. Грушевський М. С. Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн. / М. С. Грушевський; Редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. — Київ: Наукова думка, 1991-1998. — (Пам'ятки історичної думки України). — Т. 4, 5, 6, 7,8.
22. Довідник з історії України (А - Я): Посібник / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. - К.: Генеза, 2001. - 1136 с.
23. Іванов В.М. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В.М. Іванов – К.: Атіка, 2007. – С.102 – 197.
24. Історія українського війська (від княжих часів до 20-х років ХХ ст.) / І.Крип'якевич, Б.Гнатевич, З.Стефанів та ін. Упорядник Б.З.Якимович. – 4-те вид., змін. і доп. — Львів: Світ, 1992. — С.133 – 292.
25. Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. / Редкол.: В.А.Смолій(відп.ред.) та ін.. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – Т. 1. – 800 с.
26. Історія українського селянства: у двох томах / Авт. колектив: О. Андрущук, В. Баран, А. Блануца, К. Бунятян, Д. Вашук та ін. — К.: Наукова думка, 2006. – Т. 1. – С.70 - 92.
27. Крисаченко В.С. Історія Криму від найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст.: Навчальний посібник. – К.: «МП Леся», 2007. – С.420 – 611.
28. Крип'якевич І.П. Історія України / І.П. Крип'якевич. Відп. редактори Ф.П. Шевченко, Б.З. Якимович — Львів: Світ, 1990. — С.110 – 169. («Пам'ятки історичної думки України»)
29. Козацькі Січі (Нариси з історії українського козацтва ХVІ - ХІХ ст.). - К.: Наукова думка, 1998. – С. 14 - 91.
30. Моця О.П. «Русь» «Мала Русь», Україна після-монгольські та козацькі часи./ НАН України / під ред. О.Ю. Бей. – К.: Наукова думка, 2009. – С. 34 - 302.
31. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. Посібник / П.П. Музиченко. — 3-те вид., стер. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – С.66-114.
32. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х тт. / Н. Полонська-Василенко – К.: Либідь, 1996. – Т.1. – С.303 – 532.
33. Сіцинський Ю. И. Поділля під владою Литви / Ю. И. Сіцинський. – Кам'янець--Подільський.

2009. – С. 14 – 33, 101 – 304.
34. Сергійчук В.І. Дмитро Вишневецький. - К.: Альтернативи. - 2003. – С. 9 – 14, 24 - 94 с.
35. Смирнов В.Д. Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты в 2-х томах / В.Д.Смирнов. Отв. ред. С.Ф.Орешкова. – М.: Издательский дом «Рубежи XXI», 2005. – Т.1. – 542 с.
36. Сорочан С.Б. Византийский Херсон (вторая половина VI – первая половина X вв.). Очерки истории и культуры. Ч.1 – 2 /С.Б. Сорочан. Отв. ред.Г.Ю.Ивакин. – Харьков: Майдан, 2005. – 1648 с.
37. Україна і Литва в XIV - XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / Гол. ред. В.А. Смолій. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. – С. 39 – 92, 103 – 409.
38. Україна і Литовська доба 1320 - 1569 /О. Русина, І. Сварник,Л. Войтович та ін. НАН України. Інститут історії України. – К.: Балтія - Друк, 2008. – С. 6 – 19, 35 – 78, 109 – 204, 308 – 511 с.
39. Щербак В.О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст./ В.О. Щербак.– 2-е вид. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 300с.
40. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків: У 3 т./ Д.І.Яворницький; редкол.: П.С.Сохань (відп. ред.) та ін. — Київ: Наукова думка, 1990 –1991. — (Пам'ятки історичної думки України). — Т.1 – 592с.; Т.2 – С.6 – 160.

Тема 2.1. Українська козацька державність в умовах Української революції середини XVII ст.

Питання для самостійного опрацювання студентами:

1. Основні соціально-політичні фактори формування Гетьманської форми української державності доби революції 1648 – 1654 рр.
2. Суспільно-політична боротьба навколо козацької форми української державності у роки Української революції середини XVII ст.
3. Основні зовнішньополітичні фактори формування Гетьманщини як форми державної організації українства доби революції.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання

Теми доповідей та рефератів:

1. Роль особистості у формуванні Гетьманської державності доби революції (на прикладі політичної діяльності Б. Хмельницького).
2. Соціально-економічні підвалини ранньомодерної української державності середини XVII століття.

Тематика наукових есе:

1. Експорт козацької форми державності до Білорусі доби Української революції середини XVII століття.
2. Експорт козацької форми державності до Молдови та причини його неуспіху (1651 – 1653 рр.).
3. Порівняльна характеристика державотворчих складових Української та Нідерландської революції XVII століття.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела і література

1. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
2. Брехуненко В. Українська держава доби Богдана Хмельницького / В. Брехуненко //Український інститут національної пам'яті. – К.: ПП Наталя Брехуненко, 2009. – 64 с.
3. Горощко С.І. Богдан Хмельницький. Дискусійні питання. Проблемні судження: монографія/

- С.І.Горошко. – Жашків: Видавець С.І. Горошко, 2008. – 216 с.
- 4.Економічна історія України : Історико-економічне дослідження: в 2 т. // гол. рада: В. М. Литвин // НАН України; Ін-т історії України. – К.: Ніка-Центр, 2011. – Т. 1. – 696 с.
- 5.Історія державної служби в Україні / Авт. колектив: О.Г. Аркуша, О.В. Бойко, Є.І. Бородін, С.В. Віднянський, П.П. Гай-Нижник та інш. / Відп. ред. Т.В. Мотренко, В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України; Головне управління державної служби України. У 5 т. – К.: «Ніка-Центр», 2009. – Т. 1. – С. 173 - 278.
6. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмаши. – Х.: Одіссей, 2004. – 608 с.
7. Національно-визвольна війна в Україні 1648 - 1657: збірник за документами актових книг // Керівник проекту Музичук О.В.; Упор.: Сухих Л.А., Страшко В.В. Держ. комітет архівів України. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – К., 2008. – 1011 с.
- 8.Воссоединение Украины с Россией. Сборник документов. – М.: Госполитиздат, 1954. – Т. 2 – 3.
9. Переяславська Рада 1654 року (історіографія та дослідження) / Ред. кол.: П.Сохань, Я. Дашкевія, І. Гирич та ін. – К.: Смолоскип, 2003. – 890 с.
10. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII – XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації/ В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Київ, «Альтернативи», 1997. – С. 10 – 102.
11. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький / В.А. Смолій, В.С. Степанков. — К.: Видавничий Дім «Альтернативи», 2003. – 400 с.
12. Смолій В. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.) [Текст] / Валерій Смолій. – К.: Києво-Могила. Акад., 2009. – 447 с.
- Додаткова література**
- 13.Апанович О.М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі [Текст] / О.М. Апанович. – К., 1993. – 208 с.
14. Брехуненко В. Московська експансія і Переяславська Рада 1654 року / В. Брехуненко //НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства імені М.С. Грушевського; Наукове Товариство імені Шевченка в Америці. – К., 2005. – 368 с.
15. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. ред. В.А. Смолій. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. –506 с.
- Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. – К.: Варта, 1994. – 560 с.
16. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. В.І. Танцюри; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008 . – 550 с. – (Альма-Матер)
17. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В.Голобуцький. – К.: Вища школа, 1994. – 539 с.
18. Коваленко С.С. Україна під булавою Богдана Хмельницького: енциклопедія: у 1 - 3 т. / С.С. Коваленко. – К. : Стікс-Ко, 2007. – 457 с.
- 19 Чухліб Т.В. Переяслав 1654 р. та проблема міжнародного утвердження Українського Гетьманату. – НАН України, Інститут історії України, НДІ Українського козацтва. – К.: 2003. – 156 с.

Тема 2.2. Еволюція української козацької державності у другій половині XVII - XVIII ст.

Питання для самостійного опрацювання студентами:

1. Перша малоросійська колегія та українська автономія.
2. Друга малоросійська колегія як знаряддя асиміляторської політики Катерини Другої.
3. Державницько-реформаторська діяльність І. Мазепи.
4. Врядування українського козацтва після ліквідації Нової Січі.
5. Спроби реформування Гетьманщини за часів К. Розумовського.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання

Теми доповідей та рефератів:

1. Державотворча діяльність гетьмана І. Виговського.
2. Державотворча діяльність П. Дорошенка.
3. Переяславські статті 1659 р. та їх значення для еволюції Гетьманської держави.
4. Місце Глухівських статей 1669 р. в історії української державності.
5. І. Самойлович і Конотопські статті 1674 року.

6. Коломацькі статті 1687 р. та їх значення для зміцнення політичного режиму І.Мазепи.
7. Ліквідації Кошу Запорізького у 1775 р. та її наслідки для українського суспільства.

Тематика наукових есе:

1. Політика русифікації на українських землях у ХУІІІ ст.
2. Занепад кримськотатарської державності в першій половині та середині ХVІІІ ст. та її ліквідація.
3. Політика Петра Першого з обмеження автономії Гетьманщини: причини, передумови, сутність і наслідки.
4. Діяльність Другої Малоросійської колегії з ліквідації автономії Лівобережної України.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела і література

1. Бушин М.І. Становлення української державності в ХVІІ ст.: Богдан Хмельницький та його спадкоємці / М.І. Бушин, В.І. Коваль, Дмитренко, Л.М. Горенко, А.І. Горкун // Микола Іванович Бушин (ред.). – К.: Вища школа, 1998. – 628 с.
2. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В.Голобуцький. – К.: Вища школа, 1994. – 539 с.
3. Горобець В. Політичний устрій українських земель другої половини ХVІІ – ХVІІІ століть: Гетьманщина, Запорожжя, Слобожанщина, Правобережна Україна (спроба структурно-функціонального аналізу) / В. Горобець. – К.: Вид-во ІУ НАНУ, 2000. – 96 с.
4. Гуржій О.І. Українська козацька держава в другій половині ХVІІ – ХVІІІ ст.: кордони, населення, право / О.І. Гуржій. – К.: Основи, 1996. – 224 с.
5. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб // Україна крізь віки. – К.: Альтернатива, 1999. – Т.8. – 255 с.
6. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т.// гол. рада: В. М. Литвин // НАН України; Ін-т історії України. – К.: Ніка-Центр, 2011. – Т. 1. – 696 с.
7. Енциклопедія історії України в 10-ми томах / В.А. Смолій. – К.: Наукова думка, 2003 – 2013.
8. Іванов В.М. Історія держави і права України: підручник. / В.М. Іванов – К.: КУП НАНУ, 2013. – С. 205 – 323.
9. Історія державної служби в Україні / Авт. колектив: О.Г.Аркуша, О.В.Бойко, Є.І.Бородін, С.В.Віднянський, П.П.Гай-Нижник та інш. / Відп. ред. Т.В.Мотренко, В.А.Смолій. НАН України. Інститут історії України; Головне управління державної служби України. У 5 т. – К.: «Ніка-Центр», 2009. – Т. 1. – С. 173 - 278.
10. Історія українського селянства: у двох томах //Авт. колектив: О. Андрушук, В. Баран, А. Блануца, К. Бунятян, Д. Вашук та ін. – Київ: Наукова думка, 2006. – Т. 1. – 596 с.
11. Козацькі Січі (Нариси з історії українського козацтва ХVІ – ХVІХ ст.). – К.: Наукова думка, 1998. – 252 с.
12. Кресін О. Пакти й конституції законів і вольностей запорозького війська 1710 р./ О.Кресін // УІЖ. – 2005. – №2. – С. 192 - 203.
13. Крупницький Б.Д. Гетьман Мазепа та його доба /Б.Д. Крупницький //Передмова В.М. Горобця. – К.: Україна, 2001. – 240 с.
14. Мельник Л.Г. Боротьба за українську державність (ХVІІ ст.) /Л.Г.Мельник. – К.: Освіта, 1995. – 180 с.
15. Мельник Л.Г. Лівобережна Гетьманщина періоду стабілізації (1669 – 1709 рр.): Навч. Посібник /Л.Г.Мельник. – К.: ІЗМН, 1995. – 104 с.
16. Мельник Л.Г. Гетьманщина першої чверті ХVІІІ ст.: Навч. посібник /Л.Г. Мельник. – К.: Ін-т змісту і методів навчання, КУ ім. Т. Шевченка, 1997. – 232 с.
17. Мірошніченко М.І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку ХVІХ ст.): монографія / М.І. Мірошніченко. – К.: Атіка, 2006. – 544 с.
18. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея ХVІІ – ХVІІІ століть: проблеми формування, еволюції, реалізації/ В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Київ, «Альтернативи», 1997. – С. 103 – 315.
19. Ульяновський В. Історія церкви та релігійної думки в Україні: У 3-х кн. / В. Ульяновський, О. Крижанівський, С. Плохій. – К.: Либідь, 1994. – Кн. 1. – 256 с. – Кн. 2. – 254 с. – Кн. 3. – 336 с.
20. Шамрай М.Г. Українська козацька держава: Навч. посіб. для студ. ун-тів / М.Г. Шамрай. –

Черкаси: [б.в.], 2005. – 306 с.

21. Яковлева Т. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської Ради до Андрусівської угоди (1659-1667 рр.) / Т. Яковлева. – К.: Основа, 2003. – 643 с.

Додаткова література

22. Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд.: С.О. Павленко. – К., 2009. – 1054 с.

23. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. ред. В.А. Смолій. – К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. – 506 с.

24. Гетман Іван Мазепа: Документи из архивных собраний Санкт-Петербурга. – Вып 1. – 1687–1705 гг. / Сост.: Т.Г. Таирова-Яковлева. – СПб., 2007. – 255 с.

25. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення : навч. посібник для вищих навч. закладів та учнів старших класів / С. Грабовський, С. Ставряні, І.Л. Шкляр. – К. : Генеза, 1995. – 608 с.

26. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьмани України / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб. – К.: Альтернативи, 1999. – 304 с.

27. Гуржій О.І. Іван Скоропадський / О.І. Гуржій. – К.: Вид. дім «Альтернативи», 2004. – 312 с.

28. Дневник генерального подскарбья Якова Марковича: 1717 – 1767 гг. / Маркович Я. А. – К.: Тип. Г.Т. Корчак-Новицкого – т. 1. – 1893. – 329 с. ; т. 2. – 1895. – 342 с.; т. 3. – 1897 г. – 418 с. ; т. 4 – 1913. – 385 с.

29. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд.: С.О. Павленко. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 1144 с.

30. ; К., 2009. – Т. 2.

31. Ластовський В.В. Історія православної церкви в Україні наприкінці XVII – у XVIII ст.: історіографічні аспекти. Монографія. – К.: Логос, 2006. – С. 82 - 172.

32. Павленко С.О. Іван Мазепа / С.О. Павленко. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2003. – 416 с.

33. Руїна: друга половина XVII ст. / за ред. В.А. Смолія. – К.: Україна, 1996. – 431 с.

34. Струскевич О. Катерина II та українська козацька держава/ О.Струскевич // Пам'ять століть. – 2005. – № 1. – С. 83 - 98.

35. Універсали Івана Мазепи (1687–1709). Частина I / Упоряд. І.°Бутич. – Київ – Львів: НТШ, 2002. – 757 с.: іл.

36. Універсали Івана Мазепи (1687–1709). Частина II / Упоряд. І. Бутич. – Київ – Львів: НТШ, 2006. – 798 с.

37. Яковлева Т. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття: причини і початок Руїни / Т. Яковлева. – К.: Основи, 1998. – 447 с.

Тема 2.3. Українські державотворчі процеси у XIX – на початку XX ст.

Питання для самостійного опрацювання студентами:

1. Взаємовпливи загальноросійського та національних визвольних рухів в Україні в сфері державотворення у першій половині XIX ст.
2. Державотворення у програмних документах і діяльності українських ліберальних партій кінця XIX – початку XX ст.
3. Виникнення українських політичних партій. Соціалістична, національно-революційна й ліберальна течії в українському русі.
4. Українська преса в 1906 – 1915 рр. і питання української державності.
5. Український національно-визвольний рух в роки Першої світової війни.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання

Теми доповідей та рефератів:

1. Місце Братства Тарасівців в українському визвольному русі доби промислової індустріалізації.
2. Державотворення у програмах українських революційних партій та організації початку XX ст.
3. Державотворення та Товариство українських поступовців.
4. Початок українського національного відродження в Слобідській Україні (перша половина XIX ст.).
5. Взаємовпливи польського та українського визвольних рухів у південно-західній Україні другої

половині XIX ст.

6. Східна Галичина в ідеології і практиці українських політичних партій кінця XIX – початку XX століття.

Тематика наукових есе:

1. Взаємовпливи польського та українського визвольних рухів у підросійській Україні у першій половині XIX ст.
2. Взаємовпливи польського та українського визвольних рухів у південно-західній Україні у першій половині XIX ст.
3. Участь єврейства в українському визвольному русі другої половини XIX ст.
4. Єврейство в українському визвольному русі початку XX століття.
5. Другий Інтернаціонал та український національно-визвольний рух.
6. М. Драгоманов та український визвольний рух другої половини XIX ст.
7. Суспільно-політичні ідеї М. Драгоманова в ідеології українських соціалістів-революціонерів початку XX ст.
8. Українська діаспора і український державницький рух наприкінці XIX – на початку XX століття.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела і література

1. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX століття / Я. Грицак. – К.: Генеза, 1996. – 360 с.
3. Гунчак Т. Україна: перша половина XX століття: Нариси політичної історії / Т. Гунчак. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
4. Іванов В.М. Історія держави і права України: підручник. / В.М. Іванов – К.: КУП НАНУ, 2013. – С. 324 – 402.
5. Історія державної служби в Україні / Авт. колектив: О.Г. Аркуша, О.В. Бойко, Є.І. Бородін, С.В. Віднянський, П.П. Гай-Нижник та інш. / Відп. ред. Т.В. Мотренко, В.А. Смолій. НАН України. Інститут історії України; Головне управління державної служби України. У 5 т. – К.: «Ніка-Центр», 2009. – Т. 1. – С. 279 – 408.
6. Миллер А.И. Украинский вопрос в Российской империи / А.И. Миллер. – К.: Laurus, 2013. – 416 с.
7. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К.: Укр. письменник, 1993. – 413 с.
8. Національні процеси в Україні. Історія і сучасність: документи і матеріали: довідник у 2 - х частинах. – К.: Вища школа, 1997. – Ч. 1. – 583 с..
9. Смолій В.А, Степанков В.С. Українська державна ідея XVII – XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації/ В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Київ, «Альтернативи», 1997. – С. 236 – 315.
10. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с.

Додаткова література

11. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст / Відп. ред. В.А. Смолій. — К.: НАН України, Інститут історії України, 2013. — 506 с.
12. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення : навч. посібник для вищих навч. закладів та учнів старших класів / С. Грабовський, С. Ставряні, І.Л. Шкляр. – К.: Генеза, 1995. – 608 с.
13. Енциклопедія історії України в 10-ми томах / В.А. Смолій. – К.: Наукова думка, 2003 – 2013.
14. Історія українських політичних партій. Кінець XIX ст. – 1917 р. [Текст]: хрестоматія - посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Ч. 1 / упоряд. Б.І. Корольов, І.С. Михальський. – К.: Видавництво Європейського університету, 2003. – 560 с.
15. Меша В.Г. Українське національне відродження 1905 - 1914 років: (Історіографія проблеми) /

В. Г. Меша . – М. : Донеччина, 2004 . – 155 с.

16.Миллер А.И. Империя Романовых и национализм: эссе по методологии исторического исследования. – М.: Новое литературное обозрение, 2006. – 246 с. – Серия: Historia Rossica.

17.Миллер А.И. «Украинский вопрос» в политике властей и русском общественном мнении (вторая половина XIX века). – СПб.: «Алетейя», 2000. – 260 с.

18.Молчанов М.О. Державницька думка Михайла Драгоманова / Ін-т держ.управління і самоврядування при Кабінеті Міністрів України. – К.: Б.в., 1994. – 39 с.

19.Щербак М.Г., Щербак Н.О. Національна політика царизму на Правобережній Україні (друга половина XIX ст. – поч. XX.). Навч. посібник. – К., 1997. – 89 с.

20.Щербак Н.О. Національне питання в політиці царизму у Правобережній Україні (кінець XVIII – початок XX століття) / Надія Олександрівна Щербак. – К.: ПЦ «Ризографіка», 2005. – 616 с.

Тема 3.1. Боротьба за українську державність доби східноєвропейських революцій (1917 – 1921 рр)

Питання для самостійного опрацювання студентами:

1. Проблеми військової організації в роки національно-визвольних змагань.
2. Брестський мирний договір та його наслідки для України
3. «Зимовий похід» Дієвої армії УНР та його значення.
4. Ліквідація військової диктатури П. Врангеля в Криму.
5. Створення українських державницьких центрів за кордоном
6. Селянський повстанський рух 1918–1920 рр.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

Теми доповідей і рефератів

1. Універсали Центральної ради як правові документи.
2. Роль М. Грушевського в утворенні української державності.
3. Брестський мирний договір та його наслідки для України.
4. Акт злуки УНР та ЗУНР: передумови та історичне значення.
5. Підсумки та історичне значення Української революції.

Тематика наукових есе

1. Українське питання на Паризькій мирній конференції.
2. Ідеологічні засади повстанського руху Н. Махна.
3. Уроки Української революції для сучасних політиків.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела та література:

1. Горак В. С. Українська гетьманська держава 1918 року у світлі споминів її сучасників / Рецензенти: д.і.н Реєнт О. П., д.і.н. Пиріг Р. Я. - К.: ВД «Стилос», 2010. – 200 с.
2. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
3. Гунчак Т. Україна: 20 століття / Т. Гунчак. – К.: Дніпро, 2005. – 381 с.
4. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 с.
5. Західно-Українська Народна Республіка. 1918–1923: документи і матеріали: у 5-ти томах, 8-ми книгах / Укладачі: О. Ю. Карпенко, К. П. Мицан. – Івано-Франківськ, 2001–2013. – Том 2. Державотворчі й адміністративно-організаційні процеси / Укладачі: О. Ю. Карпенко, К. П. Мицан. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2003. – 712 с.
6. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Збірник документів і матеріалів / Заг. ред. А.П. Коцур, Н.В. Терес. – К.; Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 1100 с.
7. Копиленко О.Л. Держава і право України. 1917–1920: Навч. посібник / О.Л. Копиленко, М.Л. Копиленко. – К.: Либідь, 1997. – 208 с.
8. Макарчук С.А. Українська республіка галичан. Нарис про ЗУНР / С.А. Макарчук. – Львів: Світ, 1997. – 192 с.

9. Рубльов О.С. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. / О.С. Рубльов, О.П. Реєнт. – К.: ВД «Альтернативи», 1999. – 320 с. – (Серія «Україна крізь віки». – Т.10).
 10. Солдатенко В.Ф. Українська революція: історичний нарис / В.Ф. Солдатенко. – К., 1999. – 976 с.
 11. Україна у ХХ столітті. 1900–2000: зб. док. і матеріалів / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352 с.
- Додаткова література:**
12. Верстюк В.Ф. Українська Центральна Рада: Навч. посібник / В.Ф. Верстюк. – К.: Заповіт, 1997. – 344 с.
 13. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / В.І. Наулко (ред.). – К.: Головна спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – 423 с.
 14. Коваль Р. Отамани Гайдамацького краю: 33 біографії. – К.: Правда Ярославичів, 1998. – 203 с.
 15. Конституційні акти України. 1917–1920. Невідомі конституції України. – К.: Філософська і соціологічна думка, 1992. – 272 с.
 16. Нариси з історії української державності (ХХ століття) / Східноукр. нац. ун-т; [В. М. Бодрухин, І. В. Довжук, В. Ф. Литвиненко та ін.]. – Луганськ, [2001]. – 139 с.
 17. Нагаєвський І. Історія української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – К.: Укр. письменник, 1993. – 413 с.
 18. Політична історія України. ХХ століття: У 6 т. / Гол. ред. І.Ф. Курас. – Т.2. – К., 2003. – 425 с.
 19. Солдатенко В. Ф., Бевз Т. А., Бойко О. Д., Брицький П. П., Веденєєв Д. В. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – К.: Парламентське видавництво, 2007. – 574 с.
 20. Удовиченко О.І. Україна у війні за державність: Історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил. 1917–1921. – К.: Україна, 1995.
 21. Українська революція і державність (1917–1920 рр.). – К.: Парламентське вид-во, 1998. – 247 с.

Тема 3.2. Українська державність у 1921 – 1991 рр.

Питання для самостійного опрацювання студентами:

1. Селянський повстанський рух 1920-х рр. як історичний феномен
2. Конституції радянської України 1919, 1925 і 1937 рр.: порівняльна характеристика.
3. Входження західноукраїнських земель і частини Бессарабії до складу УРСР.
4. Опір ОУН та УПА радянському режиму в повоєнний період.
5. Дисидентський рух в боротьбі за українську державність та його значення.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

Теми доповідей і рефератів

1. УСРР в системі «договірної федерації» з РСФРР 1920 р.
2. Формування нового адміністративно-територіального поділу УСРР в 1920–1930-ті рр.
3. Ідеологічні засади та початок діяльності Організації українських націоналістів.
4. Німецький окупаційний режим на території УРСР.
5. Встановлення тоталітарно-бюрократичного режиму в СРСР та його ознаки.
6. Акт відновлення Української держави 30 червня 1941 р. та його значення.
7. Приєднання Кримської області до УРСР та його оцінка в історичній літературі.
8. Створення та діяльність неформальних організацій та перших політичних партій в роки «перебудови».

Тематика наукових есе

1. Українська державницька ідея в міжвоєнний період: український націонал-комунізм, монархізм та інтегральний націоналізм.
2. Питання суверенності України в діяльності дисидентських організацій.
3. Роль Народного руху України в утвердженні незалежності України

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела та література :

1. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
1. Гунчак Т. Україна: 20 століття / Т. Гунчак. – К.: Дніпро, 2005. – 381 с.

2. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 с.
3. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Збірник документів і матеріалів / Заг. ред. А.П. Коцур, Н.В. Терес. – К.; Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 1100 с.
4. Касьянов Г. Незгодні: Українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років / Г. Касьянов. – К.: Либідь, 1995. – 224 с.
5. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. посіб. / П.П. Музиченко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 662 с.
6. Петро Шелест: «Справжній суд історії ще попереду»: Спогади, щоденники, документи, матеріали / В.К. Баран та ін. (упоряд.); Ю.І. Шаповал (ред.). – К.: Генеза, 2004. – 808 с.
7. Україна у ХХ столітті. 1900–2000: зб. док. і матеріалів / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352 с.
8. Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз [Електронний ресурс] / Ред. кол.: О. Дергачов (кер. авт. кол.), Є. Бистрицький, О. Білий, І. Бураковський, Дж. Мейс, В. Полохало, М. Томенко та ін. — К.: Політ. думка, 1996. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm>
9. Шевчук В.П. Історія української державності: Курс лекцій: Навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1999. – 480 с.

Додаткова література:

10. Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставроїні, Л. Шкляр. – К.: Генеза, 1995. – 608 с.
11. Даниленко В.М. Сталінізм на Україні / В.М. Даниленко, Г.В. Касьянов, С.В. Кульчицький. – К.: Либідь, 1991.
12. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / В.І. Наулко (ред.). – К.: Головна спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – 423 с.
13. Іванченко Р.П. Історія без міфів: бесіди з історії української державності: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / Р. Іванченко. – К.: МАУП, 2007. – 622 с.
14. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. – Х.: Одиссей, - 2004. – 608 с.
15. Курносів Ю. Інакомислення в Україні (60-і – перша половина 80-х рр. ХХ ст.). – К.: Ін-т історії України НАН України, 1994. – 222 с.
16. Лисяк-Рудницький І. Політична думка українських радянських дисидентів / І. Лисяк-Рудницький // Історичні есе: В 2-х т. – К., 1994. – С.477–488.
17. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. Василь Іванович Танцюра ; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008. – 550 с.
18. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х рр. / А.М. Русначенко. – К.: Вид-во Олени Теліги, 1998. – 720 с.
19. Солдатенко В. Ф. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / Солдатенко В. Ф., Бевз Т. А., Бойко О.Д., Брицький П. П., Веденєєв Д. В. – К.: Парламентське видавництво, 2007. – 574 с.

Тема 3.3. Українська державність в умовах відновленої незалежності (серпень 1991 р. – до сьогодення).

Питання для самостійного опрацювання студентами:

1. Концепція і стратегія політики перебудови в СРСР.
2. Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.) та його історичне значення.
3. Конституційний процес в Україні. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 року.
4. Політична криза в Україні восени 2000 – навесні 2001 року. «Оксамитова революція» в парламенті 2000 р.

Індивідуальні навчально-дослідні завдання:

Теми доповідей та рефератів

1. Політичний плюралізм як основа діалектичного розвитку України: Л. Лук'яненко, М. Горинь, В. Чорновіл.

2. Становлення та розвиток «інформаційного суспільства» в Україні.
3. Особливості сучасного економічного життя та інтеграція до європейського світового ринку.
4. Особливості демократичних процесів в Україні наприкінці ХХ - на початку ХХІ ст.
5. Участь України в діяльності ООН та міжнародних миротворчих акціях.

Тематика наукових есе

1. Суперечливі процеси у культурному житті та ідеологічному просторі України: причини, характер, наслідки.
2. Помаранчева революція. Протистояння центральних владних структур в умовах парламентсько-президентської республіки.
3. «Революція Гідності»: вияв становлення громадянського суспільства.
4. Форматування бюрократичної системи: політика «люстрації» та «деолігархатизації».
5. Роль студентства в політичних процесах сучасної України.

Рекомендовані інформаційні джерела

Основні джерела та література :

1. Гальчинський, А.С. Помаранчева революція і нова влада [Текст] / А. С.Гальчинський ; Інститут стратегічних оцінок. – К. : Либідь, 2005. – 367 с.
 2. Горелов, М. Є. Держава і цивілізація в історії України [Текст] / М.Є. Горелов, О.П. Моця, О.О. Рафальський. – К.: Еко-Продакшн, 2009. – 980 с.
 3. Гунчак Т. Україна: 20 століття / Т. Гунчак. – К.: Дніпро, 2005. – 381 с.
 4. Дещинський Л.Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л.Є. Дещинський, С.В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: Вид-во Національного університету “Львівська політехніка”, 2009. – 476 с.
 5. Дробот І.І. Державність і суспільство в історико-педагогічному осмисленні української цивілізації (кінець ХІХ –поч. ХХІ ст.) – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 674 с.
 6. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т. // гол. рада: В. М. Литвин // НАН України; Ін-т історії України. — К. : Ніка-Центр, 2011. — Т. 1. —696 с.; Т. 2. — 608 с.
 7. Історія України від найдавніших часів до сьогодення: Збірник документів і матеріалів / Заг. ред. А.П. Коцур, Н.В. Терес. – К.; Чернівці: Книги-ХХІ, 2008. – 1100 с.
 8. Кульчицький С.В. . Помаранчева революція [Текст] / С. В. Кульчицький ; Ін-т історії України Нац. акад. наук України. - К. : Генеза, 2005. - 366 с.:
 9. Музиченко П.П. Історія держави і права України: Навч. посіб. / П.П. Музиченко. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – 662 с.
 - 10.Петро Шелест: «Справжній суд історії ще попереду»: Спогади, щоденники, документи, матеріали / В.К. Баран та ін. (упоряд.); Ю.І. Шаповал (ред.). – К.: Генеза, 2004. – 808 с.
 - 11.Україна у ХХ столітті. 1900–2000: зб. док. і матеріалів / Упоряд. А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 352 с.
 - 12.Україна: Політична історія. ХХ-початок ХХІ століття [Текст] / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса ; співголов. ред. кол. В. Смолій, Ю. Левенець. - К. : Парламентське видавництво, 2007. - 1028 с.
 - 13.Українська державність у ХХ столітті: Історико-політологічний аналіз [Електронний ресурс] / Ред. кол.: О. Дергачов (кер. авт. кол.), Є. Бистрицький, О. Білий, І. Бураковський, Дж. Мейс, В. Полохало, М. Томенко та ін. — К.: Політ. думка, 1996. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrxx/zmist.htm>
 - 14.Українська революція гідності, агресія РФ і міжнародне право [Текст] : [монографія] / Укр. асоц. міжнар. права ; [Антонович М. М. та ін. ; упоряд. і заг. ред. Задорожній О. В.]. – Київ : К.І.С, 2014. – 1013 с.
 - 15.Шевчук В.П. Історія української державності: Курс лекцій: Навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1999. – 480 с.
 - 16.Щербак, Юрій. Україна: виклик і вибір [Текст] : перспективи України в глобалізованому світі ХХІ століття / Ю. Щербак. – К. : Дух і Літера, 2003. – 578 с.
- Додаткова література:**
- 17.Грабовський С. Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставроянні, Л. Шкляр. – К.: Генеза, 1995. – 608 с.

18. Етнонаціональні процеси в Україні: історія та сучасність / В.І. Наулко (ред.). – К.: Головна спеціаліст. ред. літ. мовами нац. меншин України, 2001. – 423 с.
19. Іванченко Р.П. Історія без міфів: бесіди з історії української державності: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів] / Р. Іванченко. – К.: МАУП, 2007. – 622 с.
20. Історія державності України: Експерим. підруч.[Текст]/ За ред. О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша. – Х.: Одиссей, - 2004. – 608 с.
21. Коцур, А.П.. Українська державність: історія та сучасність [Текст] / А. П. Коцур. - Чернівці : Золоті литаври, 2000. - 350 с.
22. Політична історія України: навчальний посібник / За ред. Василь Іванович Танцюра ; В.А. Греченко, В.В. Калініченко, С.М. Куліш, інш.. – 2-ге вид., доп. – Київ: Академвидав, 2008. – 550 с.
23. Солдатенко В. Ф. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / Солдатенко В. Ф., Бевз Т. А., Бойко О.Д., Брицький П. П., Веденєєв Д. В. – К. : Парламентське видавництво, 2007. – 574 с.
24. Україна у світовому освітньому просторі початку ХХІ століття [Текст] : навчальний посібник / В. М. Захарченко [и др.] ; Одеська національна морська академія. - О. : ОНМА, 2008. - 268 с.
25. Хоменко І. І. Помаранчева революція [Текст] / І. І. Хоменко. - Черкаси : Вовчок О.Ю., 2005. - 144 с.
26. Щербак, Володимир. Мій Майдан. Революція гідності. Листопад 2013 - лютий 2014 [Текст] : [хронологія подій] / Володимир Щербак. - Київ : ЗН УА, 2015. – 269.

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю

Поточний контроль:

- оцінювання усних доповідей та доповнень студентів на семінарських заняттях;;
- усний експрес-контроль (опитування) під час занять;
- письмовий експрес-контроль (опитування на семінарських заняттях за картками або тестами до 5-7 хвилин);
- перевірка конспектів джерел, лекцій та питань семінарів і самостійної роботи, оцінювання індивідуальних завдань (есе, реферати або презентації);
- оцінювання роботи студентів у проблемних групах (підготовка наукових доповідей, статей, участь у конференціях, круглих столах та ін.);

Після вивчення кожного змістового модуля проводиться письмова модульна контрольна робота (тестування).

5.2. Форми і методи підсумкового контролю

Форма підсумкового контролю успішності навчання – письмовий екзамен.

Шкала оцінювання: національна, університету, ECTS

національна шкала	відмінно	добре		задовільно		незадовільно	незадовільно
шкала університету	90-100	80-89	70-79	65-69	60-64	35-59	0-34
шкала ECTS	A	B	C	D	E	FX	F
						з можливістю повторного складання	з обов'язковим повторним курсом

Орієнтовні питання для підготовки до екзамену

з навчальної дисципліни «Історія української державності»

1. Основні гіпотези антропосоціогенезу та політогенезу. (*Креаціонізм. Еволюціонізм.*)

2. Поняття «держава», «протодержава», «рання держава». Основні ознаки держави.
3. Еволюція первісного суспільства та зародження цивілізації на теренах України.
4. Трипільська культура.
5. Кімерійці та таври на теренах України.
6. Скіфи на теренах України, їх суспільно-політичний лад.
7. Сармати на теренах України.
8. Античні поліси Північного Причорномор'я, їх суспільний і державний лад
9. Боспорське царство, його суспільний і державний лад.
10. Слов'янські племінні князівства у VI - XI ст.
11. Заснування Києва. Київське князівство полян за Аскольда та Діра.
12. Теорії утворення держави Київська Русь.
13. Київська Русь за правління Олега, Ігоря, Ольги, Святослава.
14. Християнізація Київської Русі.
15. Внутрішня та зовнішня політика Київської Русі за князя Володимира Великого.
16. Внутрішня та зовнішня політика Київської Русі за князя Ярослава Мудрого.
17. Суспільний і державний лад Київської Русі.
18. Руська Правда.
19. Роздробленість Русі, її причини та наслідки.
20. Утворення Галицько-Волинської держави за князя Романа Мстиславовича.
21. Суспільний і державний лад Галицько-Волинського князівства.
22. Внутрішня та зовнішня політика Галицько-Волинської держави за князя Данила Романовича.
23. Боротьба Русі проти монголо-татарської навали. Золота Орда.
24. Галицько-Волинське князівство (Руське королівство) у 1264 – 1340 рр.
25. Руське королівство у 1340 – 1432 рр. та перетворення його на воєводства Польського королівства.
26. Вхідження Волинського, Київського, Чернігово-Сіверських та Подільських князівств до складу Великого князівства Литовського.
27. Суспільний та державний лад Великого князівства Литовського, Руського та Жемайтійського у XIV – середині XVI ст..
28. Становище Закарпаття у складі Угорського королівства та князівства Трансільванії (до XVIII ст.).
29. Становище Буковини у складі Молдавського князівства.
30. Кревська унія 1385 р.
31. Кримське ханство, його суспільний і державний лад.

32. Виникнення українського козацтва.
33. Реєстрове козацьке військо, його утворення, устрій і розвиток до 1648 року.
34. Заснування Запорозької Січі. Князь Дмитро Вишневецький (Байда).
35. Суспільний, політичний та військовий устрій Запорозької Січі.
36. Люблінська унія 1569 р.
37. Річ Посполита, її суспільний і державний лад.
38. Берестейська церковна унія 1596 р.
39. Боротьба козацтва з турецько-татарською агресією. Гетьман П. Сагайдачний.
40. Православні братства та участь козацтва у захисті релігійних прав українців.
41. Магдебурзьке право в містах України.
42. Козацько-селянські повстання у 1591 – 1596. К.Косинський. С.Наливайко.
43. Козацько-селянські повстання у 1625, 1630, 1635.
44. Козацько-селянське повстання у 1637 – 1638 рр.
45. Українська революція XVII ст.: причини, характер, рушійні сили, хронологічні межі, періодизація, підсумки та наслідки.
46. Зборівський договір 1649 р.
47. Білоцерківський договір 1651 р.
48. Переяславська рада та Березневі статті 1654 р.
49. Російсько-польська війна у 1654 -1656 рр. і Україна. Віленське перемир'я.
50. Гетьман Богдан Хмельницький та його роль в історії української державності.
51. Суспільний і державний лад Гетьманщини.
52. Українська Руїна, її суть, причини, хронологічні межі та наслідки.
53. Гетьманування І.Виговського. Гадяцька унія 1658 р.
54. Гетьманування Ю.Хмельницького у 1659-1663рр.Переяславські статті 1659 р., Слободищенський трактат 1660 р..
55. Гетьманування П.Тетері на Правобережжі.
56. Гетьманування І.Брюховецького на Лівобережжі. Андрусівське перемир'я.
57. Гетьманування П.Дорошенка, спроби об'єднання та подальший розкол Гетьманщини.
58. Гетьманування Д.Многogрішного на Лівобережжі.
59. Гетьманування І.Самойловича на Лівобережжі під протекторатом Російського царства.
60. Північне Правобережжя під владою Речі Посполитої в останній третині XVIIст. (Гетьманування М.Ханенка, О.Гоголя, С.Куницького, А.Могили, Гришка (Хрумка), С.Самуся.)

61. Поділля та Південне Правобережжя під владою Османської імперії в останній третині XVII ст. (*«Сарматське князівство» Ю.Хмельницького. Ханська Україна.*)
62. Гетьманування І.Мазепи.
63. Правобережжя під владою Речі Посполитої на початку XVIII ст. Повстання 1702 - 1704рр. під проводом С.Палія.
64. Гетьман П.Орлик. Конституція 1710 р.
65. Гетьмани І. Скоропадський і П. Полуботок. Перша Малоросійська колегія.
66. Гетьманування Д.Апостола. «Правління гетьманського уряду». Гетьманування К.Розумовського.
67. Ліквідація гетьманату, слобідських козацьких полків, Нової Січі та відродження кріпосного права. Друга Малоросійська колегія.
68. Гайдамацький рух. Коліївщина. І.Гонта. М.Залізняк. Рух опришків. О.Довбуш.
69. Поділи Речі Посполитої та розподіл українських земель між Російською та Австрійською імперіями.
70. Роль українців у російсько-турецьких війнах XVIII ст., завоюванні Кримського ханства та колонізації Північного Причорномор'я.
71. Становище та розвиток українських земель у складі Російської імперії в першій половині XIX ст..
72. Декабристській рух і Україна.
73. Кирило-Мефодіївське товариство. Т.Г.Шевченко.
74. Становище та розвиток західноукраїнських земель у складі Австрійської імперії в першій половині XIX ст..
75. Революція 1848 – 1849 рр. в Австрійській імперії та участь в ній українців. Руські ради.
76. Становище та розвиток українських земель у складі Російської імперії в другій половині XIX ст.. Реформи 1859 – 1881 рр. та контрреформи 1880-х – 1890-х рр.
77. Загальноросійські визвольні (*селянський, робітничий, революційно-демократичний, народницький, студентський, земський і думський*) рухи в Україні та місце українського питання в їх практиці та ідеології.
78. Український національний рух у Російській імперії в другій половині XIX ст. Громади. М.П.Драгоманов.
79. Становище та розвиток західноукраїнських земель у складі Австро-Угорщини.
80. Діяльність москвофілів і народовців, виникнення українських політичних партій в Австро-Угорщині. Українські фракції в австрійському парламенті та Галицькому Сеймі.

81. Виникнення українських політичних партій в Російській імперії на початку ХХ ст..
82. Українці та «українське питання» у революції 1905 – 1907 рр. в Російській імперії.
83. Українські депутати та українське питання у російській Державній Думі I – IV скликання.
84. Перша світова війна: причини, характер, воєнно-політичні блоки. Плани воюючих сторін щодо України. Участь українців у війні. Втрати України.
85. Українська революція 1917–1921 рр.: причини, характер, рушійні сили, політичні табори, періодизація, підсумки та наслідки. Громадянська війна та інтервенції.
86. Створення та діяльність Української Центральної Ради. I та II Універсали УЦР.
87. III Універсал УЦР і створення Української Народної Республіки.
88. IV Універсал УЦР: проголошення незалежності Української Народної Республіки.
89. Брестський мир 1918 р. Окупація України військами Німеччини та Австро-Угорщини.
90. Українська держава в 1918 р. Гетьманат П. Скоропадського.
91. Відродження УНР наприкінці 1918 р. Директорія УНР, її внутрішня та зовнішня політика.
92. Західноукраїнська Народна Республіка, її державний лад, внутрішня та зовнішня політика. Акт злуки УНР та ЗУНР.
93. Селянський повстанський рух в Україні в 1918–1921 рр. Махновщина.
94. Утворення Української СРР, її суспільний і державний лад. Конституції УСРР 1919, 1925 та 1929 рр.
95. Утворення СРСР, його суспільний і державний лад. Конституція СРСР 1924 р.
96. Голод 1921–1923 рр. в Українській СРР.
97. НЕП в Українській СРР у 1920-ті рр..
98. Політика коренізації в Українській СРР у 1920-ті рр. Українізація.
99. Сталінський тоталітарний режим в СРСР та в Радянській Україні. Основні риси його внутрішньої та зовнішньої політики.
100. Індустріалізація та колективізація в Українській СРР.
101. Голодомор 1932 –1933 рр. в Українській СРР.
102. Масові репресії в СРСР та Радянській Україні в 1930ті – на початку 1950-х рр.
103. Конституція СРСР 1936 р. та Української РСР 1937 р. Радянський суспільний і державний лад за конституціями та на практиці в умовах сталінського тоталітарного режиму.
104. Голод 1946 – 1947 рр. в Українській РСР.
105. Західні українські землі під владою Польщі в 1920–1930-ті рр..

106. Українські землі під владою Румунії в 1920–1930-ті рр..
107. Національно-визвольна боротьба на західноукраїнських землях у 1920–1930-ті рр. УВО та ОУН. (Є.Коновалець, А.Мельник, С.Бандера.)
108. Закарпаття в 1918 – 1939 рр. Проголошення незалежності Карпатської України. (А.Волошин.)
109. Друга світова війна: причини, характер, воєнно-політичні блоки, періодизація, підсумки та наслідки. Участь українців у війні. Втрати України.
110. Боротьба ОУН і УПА за незалежність України під час та після Другої світової війни.
111. СРСР та Українська РСР в 1953 –1985 рр.: періоди «відлиги» та «застою». Дисиденти.
112. Конституція СРСР 1977 р. та Конституція УРСР 1978 р. Суспільний і державний лад у СРСР та Українській РСР за цими конституціями та на практиці.
113. СРСР та Українська РСР в 1985 – 1991 рр.: період «перебудови». (Аварія на ЧАЕС. Початок відродження багатопартійності.)
114. Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.. Внутрішня та зовнішня політика України за президента Л.М.Кравчука.
115. Внутрішня та зовнішня політика України за президента Л.Д.Кучми.
116. Конституція України 1996 року та її зміни. Розвиток державного ладу України за роки незалежності.
117. Майдан і Помаранчева революція 2004 -2005 рр. Внутрішня та зовнішня політика України за президента В.А.Ющенка.
118. Внутрішня та зовнішня політика України за президента В.Ф.Януковича.
119. Євромайдан і революція Гідності 2013 – 2014.
120. Внутрішня та зовнішня політика України за президента П.О.Порошенка.

Зразок екзаменаційного білета

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені М.П.ДРАГОМАНОВА

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Освітньо-професійна програма «Педагогіка дозвілля»
Навчальна дисципліна «Історія української державності»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 58

1. Основні гіпотези антропосоціогенезу та політогенезу. Креаціонізм. Еволюціонізм.
2. Кримське ханство, його суспільний і державний лад.
3. Поділля та Південне Правобережжя під владою Османської імперії в останній третині XVII ст.
4. Відродження УНР наприкінці 1918 р. Директорія УНР, її внутрішня та зовнішня політика.

Затверджено на засіданні кафедри історії та філософії історії
Протокол № __ від «__» _____ 20__ року

Завідувач кафедри _____ прізвище та ініціали
Екзаменатор _____ прізвище та ініціали

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

Максимальна кількість балів, які отримують студенти

Поточний і модульний контроль											Екзамен	
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3				
T1	T2	T3	M1	T4	T5	T6	M2	T7	T8	T9	M3	
4	4	4	8	4	4	4	8	4	4	4	8	
20				20				20			40	
60												
100												

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів, M1, M2, M3 – модульний контроль.

Опис розподілу балів за поточну успішність:

Тематика	Вид контролю	Максимальна кількість балів	Загальна сума балів
Т 1	Робота на лекції Самостійна робота (конспект або презентація, або виконання ІНДЗ, або відповідь на консультації)	1 3	4
Т 2	Робота на лекції Відповідь на семінарі або на консультації, або конспект, або презентація, або виконання ІНДЗ	1 3	4
Т 3	Робота на лекції Відповідь на семінарі або на консультації, або конспект, або презентація, або виконання ІНДЗ	1 3	4
Модульна робота 1	Написання модульної роботи або відповіді на питання тесту	8	8
Т 4	Робота на лекції Відповідь на семінарі або на консультації, або конспект, або презентація, або виконання ІНДЗ	1 3	4
Т 5	Робота на лекції Відповідь на семінарі або на консультації, або конспект, або презентація, або виконання ІНДЗ	1 3	4
Т 6	Робота на лекції Відповідь на семінарі або на консультації, або конспект, або презентація, або виконання ІНДЗ	1 3	4
Модульна робота 2	Написання модульної роботи або відповіді на питання тесту	8	8
Т 7	Робота на лекції Відповідь на семінарі або на консультації, або конспект, або презентація, або виконання ІНДЗ	1 3	4
Т 8	Робота на лекції Відповідь на семінарі або на консультації, або конспект, або презентація, або виконання ІНДЗ	1 3	4
Т 9	Робота на лекції Відповідь на семінарі або на консультації, або конспект, або презентація, або виконання ІНДЗ	1 3	4
Модульна робота 3	Написання модульної роботи або відповіді на питання тесту	8	8

Оцінювання ІНДЗ (реферату або есе) здійснюється за рахунок балів теми з якої воно виконано.

VI. Навчально-методична карта
дисципліни ЗП02 „ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ”, денна форма навчання
ВСЬОГО – 90 год., з них: лекції – 18 год., семінари – 16 год., самостійна робота – 56 год.

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII
Модулі	МОДУЛЬ 1					МОДУЛЬ 2						МОДУЛЬ 3					
Назви модулів	Державність на українських землях у стародавні та середні віки					Історія української державності в Новий час						Суверенна українська держава в новітню добу					
Теми лекцій	Лекція 1 Тема 1.1. Вступ. Найдавніші державні утворення на території України	Лекція 2 Тема 1.2. Зародження української державності. Київська Русь. Галицько-Волинське князівство	Лекція 3 Тема 1.3. Державність на українських землях у XIV – першій третині XVII ст.	Лекція 4 Тема 2.1. Українська козацька державність в умовах Української революції середини XVII ст.	Лекція 5 Тема 2.2. Еволюція української козацької державності у другій половині XVII - XVIII ст.	Лекція 6 Тема 2.3. Українські державо-творчі процеси у XIX – на початку XX ст.	Лекція 7 Тема 3.1. Боротьба за українську державність доби східно-європейських революцій (1917 – 1921 рр.)	Лекція 8 Тема 3.2. Українська державність у 1921 – 1991 рр.	Лекція 9 Тема 3.3. Українська державність в умовах відновленої незалежності (серпень 1991 р. – до сьогодні).								
Теми семінарських занять		Семінарське заняття 1 Київська Русь. Галицько-Волинське князівство	Семінарське заняття 2 Українське козацтво до 1648 року	Семінарське заняття 3 Українська революція середині XVII ст. і конституювання козацької державності	Семінарське заняття 4 Реставрація феодальної монархії в Україні XVIII століття	Семінарське заняття 5 Український національно-визвольний рух у XIX - на початку XX ст.	Семінарське заняття 6 Українська державність в умовах революції 1917–1921 рр.	Семінарське заняття 7 Українська державність у 1921 – 1991 рр.	Семінарське заняття 8 Україна в період незалежності (серпень 1991 р. – до сьогодні)								
Самостійна робота	Найдавніші державні утворення на території України	Зародження української державності. Київська Русь. Галицько-Волинське князівство	Державність на українських землях у XIV – першій третині XVII ст.	Українська козацька державність в умовах Української революції середини XVII ст.	Еволюція української козацької державності у другій половині XVII - XVIII ст.	Українські державо-творчі процеси у XIX – на початку XX ст.	Боротьба за українську державність доби східно-європейських революцій (1917 – 1921 рр.)	Українська державність у 1921 – 1991 рр.	Українська державність в умовах відновленої незалежності (серпень 1991 р. – до сьогодні).								
Максимальна кількість балів за тему	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали
Види модульного контролю	МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 1. Написання модульної роботи або відповіді на питання тесту. Максимальна кількість балів – 8 балів					МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 2. Написання модульної роботи або відповіді на питання тесту. Максимальна кількість балів – 8 балів						МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ 3. Написання модульної роботи або відповіді на питання тесту. Максимальна кількість балів – 8 балів					
Максимальна кількість балів за поточний контроль	20 балів					20 балів						20 балів					
	60 балів																
Форма підсумкового контролю	ЕКЗАМЕН (письмовий) Максимальна кількість балів за екзаменаційну роботу – 40 балів																

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Рекомендована література

1. Апанович О. М. Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі [Текст] / О. М. Апанович. — К., 1993. — 208 с.
2. Аристов Н. Промышленность Древней Руси [Текст] / Н. Аристов. — Біла Церква, 2010. — 258 с.
3. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 7-те вид., перероб., доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2018. — 720 с. — (Серія «Альма-матер»). — Електронний ресурс: <https://uahistory.co/pidruchniki/ukraine-history-boyko-7-edition-2018/>
4. Бойко О. Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. — 8-те вид., перероб., доповн. — К. : ВЦ «Академія», 2021. — 640 с. — (Серія «Альма-матер»).
5. Бойко О. Д. Україна в 1985–1991 рр. Основні тенденції суспільно-політичного розвитку [Текст] / О. Д. Бойко. — К., 2002. — 306 с.
6. Богдан Хмельницький та його доба: Матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 400 – річчю від дня народження Великого Гетьмана, (Київ, 24-25 жовтня 1995 р.) / НАН України; Інститут історії України / В. А. Смолій (відп. ред.). — К., 1996. — 272 с.
7. Борисенко В. Й. Курс української історії. З найдавніших часів до ХХ ст. [Текст] / В. Й. Борисенко. — К.: Либідь, 1998. — 616 с.
8. Боровський М. Є. Світогляд давніх киян / М. Є. Боровський. — К., 1992. — 256 с.
9. Брайчевський М. Ю. Походження Русі / М. Ю. Брайчевський. — К., 1968. — 368 с.
10. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі / М. Д. Брайчевський. — К., 1988. — 192 с.
11. Брайчевський М. Ю. Конспект історії України / М. Д. Брайчевський. — К.: Знання, 1993. — 208 с.
12. Брехуненко В. Московська експансія і Переяславська Рада 1654 року / В. Брехуненко // НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського; Наукове Товариство імені Шевченка в Америці. — К., 2005. — 368 с.
13. Брехуненко В. Українська держава доби Богдана Хмельницького / В. Брехуненко // Український інститут національної пам'яті. — К.: ПП Наталя Брехуненко, 2009. — 64 с.
14. Бунятян К. Давнє населення України: Навч. Посібник / К. Бунятян — К.: Либідь, 1999. — 228 с.
15. Бушин М. І. Становлення української державності в XVII ст.: Богдан Хмельницький та його спадкоємці / М. І. Бушин, В. І. Коваль, Дмитренко, Л. М. Горенко, А. І. Горкун // Микола Іванович Бушин (ред.). — К.: Вища школа, 1998. — 628 с.
16. Велика історія України: у 2 т. — К.: Глобус, 1993. — Т. 1. - 352 с — Т. 2. — 400 с.
17. Верига В. Нариси з історії (кінець XVII - початок ХХ ст.) / В. Верига—Львів: Світ, 1996. — 448 с.
18. Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада: Навч. Посібник / В. Ф. Верстюк. — К.: Заповіт, 1997. — 344 с.
19. Видатні постаті в історії України IX- XIX ст.: Короткий біографічні нариси. Історичні портрети / В. Гусев, В. Дрожжин. — К.: Вища школа, 2002. — 367 с.
20. Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. — К.: Варта, 1994. — 560 с.
21. Все про Україну [Текст] = All about Ukraine : у 2. т. / ред. В. А. Смолій [та ін.]. — К. : ВД "Альтернативи", Т. 1. — К. : [б. в.], 1998. — 399 с.; Т. 2. — К. : [б. в.], 1998. — 399 с.
22. Гальчинський А., Здіорук С., Крисаченко В., Степико М., Власюк О. Переяславська угода 1654 року: історичні уроки для українського народу: Аналітичні оцінки Національного інституту стратегічних досліджень / А. Гальчинський, С. Здіорук, В. Крисаченко // Національний ін-т стратегічних досліджень. — К. : НІСД, 2004. — 25 с.
23. Гедонов С. А. Варяги и Русь / С. А. Гедонов — М., 2005. — 307 с.
24. Голод 1921 – 1923 років в Україні: 36. докум. і матеріалів. — К.: Наукова думка, 1993. — 240 с.
25. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В. Голобуцький — К.: Вища школа, 1994. — 539 с.
26. Голод 1921 - 1923 років в Україні: 36. док. і матеріалів. — К.: Наукова думка, 1993. — 240 с.
27. Голод в Україні 1946 - 1947: Документи і матеріали. — К.: Вид -во Коць, 1996. — 574 с.
28. Горобець В. М. Україна: Люблінська унія та народження нової вітчизни / В. Горобець — К., 2009. — 151 с.
29. Горошко С. І. Богдан Хмельницький. Дискусійні питання. Проблемні судження: монографія / С. І. Горошко — Жашків: Видавець С. І. Горошко, 2008. — 216 с.

30. Горський А. А. Ще раз про роль норманів у формуванні Київської Русі / А. А. Горський // Український Історичний журнал. 1994. — № 1 — С. 14-16
31. Грицак О. Й. Походження Русі / О. Й. Грицак — К., 1997. — 342 с.
32. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX – XX століття / Я. Грицак — К.: Генеза, 1996. — 360 с.
33. Грушевський М. С. Ілюстрована історія України / М. С. Грушевський—К.: Наукова думка, 1992. — 524 с.
34. Грушевський М. С. Історія України-Руси / М. С. Грушевський— Т. 1-13 — К.: Наукова думка, 1991-1998. — 729 с.
35. Гунчак Т. Україна: перша половина XX століття: Нариси політичної історії / Т. Гунчак. — К.: Либідь, 1993. — 288 с.
36. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна / О. І. Гуржій, Т. В. Чухліб // Україна крізь віки. — К.: Альтернатива, 1999. — Т. 8. — 255 с.
37. Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьмани України / О. І. Гуржій, Т. В. Чухліб— К.: Альтернативи, 1999. — 304 с.
38. Давня історія України: У 2 - х книгах: Навч. посібник. — К.: Либідь, 1994, 1995. — Кн. 1.—235 с. — Кн. 2.— 222 с.
39. Даниленко В. М., Касьянов Г. В., Кульчицький С. В. Сталінізм на Україні: 20 - 30-ті роки / В. М. Даниленко, Г. В. Касьянов, С. В. Кульчицький. — К.: Либідь, 1991. — 344 с.
40. Довідник з історії України (А - Я): Посібник / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. — К.: Генеза, 2001. — 1136 с.
41. Довідник з історії України: В 3 т. - К.: Генеза, 1993. —Т. 1: А - Ї. — 688 с.; Т. 2: К - П. — 740 с.; Т. 3: Р - Я. — 688 с.
42. Документи трагічної історії. 1917 - 1921 рр. / Ред. упоряд. П. Б. Бачинський.—К.: 1999.—640 с.
43. Дорошенко Д. Словянський світ у його минулому і сучасному / Д. Дорошенко // упор. Л. Белей. — К.: Темпора. 2010. — 784 с.
44. Дорошенко Д. Нарис історії України в 2-х томах/Д. Дорошенко— К.: Глобус, 1992. — Т. 1. — 238 с.; Т. 2.—349 с.
45. Дробот І. І., Кучер В. І., Чернега П. М. Україна у Другій світовій війні / І. І. Дробот, В. І. Кучер, П. М. Чернега — К.: ІЗМН, 1998.—124 с.
46. Дробот І. І., Кучер В. І., Пошуки шляхів до визволення України. — К.: Школяр, 1999. — 283 с.
47. Дробот І. І. Трансформації української державно-соборницької ідеї. — К.: Т-во «ФАДА, ЛТД», 2002. — 343 с.
48. Дробот І. І. державність і суспільство в історико-педагогічному осмисленні української цивілізації (кінець XIX –поч. XXI ст.) — К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. — 674 с.
49. Економічна історія України : Історико-економічне дослідження : в 2 т. // гол. рада: В. М. Литвин // НАН України; Ін-т історії України. — К. : Ніка-Центр, 2011. — Т. 1. — 696 с.; Т. 2. — 608 с.
50. Енциклопедія історії України в 7-ми томах / В. А. Смолій. — К.: Наукова думка. — з Т. 1. — 2003. — 688 с.; Т. 2. — 2004. — 688 с.; Т. 3. — 2005. — 672 с.; Т. 4. — 2006. — 528 с.; Т. 5. — 2007. — 568 с.; Т. 6. — 2008. — 790 с.; Т. 7. — 2009. — 728 с.
51. Енциклопедія сучасної України. Т. 1. — К.: Координаційне бюро НАН України 2001.— 823 с.
52. Залізник Л. Л. Від склавинів до української нації / Л. Л. Залізник — К.: Бібліотека українця. — 2004. — 258 с.
53. Запровадження християнства на Русі. — К., 1988. — 151 с.
54. Іванченко Р. Україна від Кия до Кравчука / Р. Іванченко — К., 1992. — 254 с.
55. Ілюстрована енциклопедія історії України (від найдавнішого часу до кінця XVII ст.)// Автор тексту О. Кучерук. — К.: Спалах, 1998. — 216 с.
56. Ісаєвич Я. Д. Початки державності і ранні етапи формування східнослов'янських народів / Я. Д. Ісаєвич — К., 1988. — 341 с.
57. Історія України: Навчально-методичний посібник до семінарських занять // За ред. В. М. Литвина. — К.: Знання-Прес. 2006. — 156 с.

58. Історія України // керівник авт. кол. Ю. Зайцев. — Львів: Світ, 1996. — 488 с.
59. Історія українського селянства: у двох томах // Авт. колектив: О. Андрушук, В. Баран, А. Блануца, К. Бунятян, Д. Ващук та ін. — Київ: Наукова думка, 2006. — Т. 1. — 596 с.; Т. 2. — 654 с.
60. Історія України в особах. IX - XVIII ст. — К.: Україна, 1993. — 396 с.
61. Історія України в особах. Литовсько - польська доба. — К.: Україна, 1997. — 272 с.
62. Історія України в особах. XIX - XX ст. — К.: Україна, 1995. — 479 с.
63. Історія України в особах: Козаччина. — К.: Україна, 2000. — 302 с.
64. Історія України: Документи і матеріали: Посібник // укл. В. Король. — К.: Академія, 2001. — 446 с.
65. Історія України: Курс лекцій у двох книгах. — К.: Либідь, 1992. — Кн. 1. — 576 с.; Кн. 2. — 464 с.
66. Історія України: Навчальний посібник // Під ред. В. А. Смолія. — К.: Альтернативи, 1997. — 422 с.
67. Історія України. Нове бачення. // За ред. Смолія. — К.: Альтернативи, 2000. — 464 с.
68. Історія України: Навч.-метод. посіб. для семінар. занять // За ред. В. М. Литвин; В. М. Литвин (ред.). — К.: Знання, 2006. — 608 с.
69. Історія України: Хрестоматія: У 2 т. // С. П. Клапчук, Б. І. Білик та ін. — К.: ІЗМН, 1996. — Т. 1. — 372 с.; Т. 2. — 336 с.
70. Історія України (20-90-ті рр. XX ст.): Хрестоматія // Упоряд. А. І. Литвинчук / Рівненський держ. ін-т культури. — К., 1998. — 428 с.
71. Історія державної служби в Україні : у 5 т. / відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій ; редкол.: С. В. Кульчицький (кер. авт. кол.) та ін.; Голов. упр. держ. служби України; Ін-т історії НАН України. — К. : Ніка-Центр, 2009. — Т. 1. — 544 с.
72. Історія державної служби в Україні : у 5 т. / відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій ; редкол.: С. В. Кульчицький (кер. авт. кол.) та ін.; Голов. упр. держ. служби України; Ін-т історії НАН України. — К. : Ніка-Центр, 2009. — Т. 2. — 512 с.
73. Історія державної служби в Україні : у 5 т. / відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій ; упорядники: Г. В. Боряк (кер. кол. упоряд.), Л. Я. Демченко, Ю. А. Мицик та ін.; Голов. упр. держ. служби України; Ін-т історії України НАН України. — К. : Ніка-Центр, 2009. — Т. 3 : Документи і матеріали. V ст. до н. е. — 1774 р. — 656 с.
74. Історія державної служби в Україні : у 5 т. / відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій ; упорядники: Г. В. Боряк (кер. кол. упоряд.), Л. Я. Демченко, В. С. Шандра та ін.; Голов. упр. держ. служби України; Ін-т історії України НАН України. — К. : Ніка-Центр, 2009. — Т. 4: Документи і матеріали. 1775–1913. — 872 с.
75. Історія державної служби в Україні : у 5 т. / відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій ; редкол.: С. В. Кульчицький та ін.; упоряд.: Г. В. Боряк (кер. кол. упоряд.), Л. Я. Демченко, Р. Б. Воробей. Голов. упр. держ. служби України; Ін-т історії НАН України. — К. : Ніка-Центр, 2009. — Т. 5 : Документи і матеріали. Книга 1. 1914–1991. — 824 с.
76. Історія державної служби в Україні : у 5 т. / відп. ред. Т. В. Мотренко, В. А. Смолій; упоряд.: А. М. Бега, Г. В. Боряк (кер. кол. упоряд.), Л. Я. Демченко та ін. Головне управління державної служби України; НАН України. Інститут історії України. — К. : Ніка-Центр, 2009. — Т. 5 : Документи і матеріали. Книга 2. 1991–2009. — 636 с.
77. Історична наука: термінологічний та понятійний довідник. — К.: Либідь, 2002. — 257 с.
78. Історичний атлас України: Найдавніше минуле. Русь // Кер. проекту і авт. — упор. Ю. Лоза. — К., Мана, 2010. — 300 с.
79. Калакура Я. С. Українська історіографія: курс лекцій / Я. С. Калакура — К.: Генеза, 2004. — 496 с.
80. Коваленко С. С. Україна під булавою Богдана Хмельницького: енциклопедія: у 1-3 т. / С. С. Коваленко — К. : Стікс-Ко, 2007. — 457 с.
81. Ковальчук О. О. Гетьман Данило Апостол і його доба в оцінці істориків XIX століття / О. О. Ковальчук — Ніжин: Просвіта, 1996. — 20 с.
82. Козацькі Січі (Нариси з історії українського козацтва XVI - XIX ст.). — К.: Наукова думка, 1998. — 252 с.
83. Котляр М. Довідник з історії України / М. Котляр, С. Кульчицький. — К.: Україна, 1993. — 380 с.
84. Котляр М. Данило Галицький : Біографічний нарис / М. Котляр. — К., 2002. — 328 с.
85. Котляр М. Ф. Історія Давньоруської державності: наукове видання / М. Ф. Котляр. — К.: Київський славістичний університет, 2002. — 234 с.

86. Котляр М. Історія України в особах. Давньоруська держава / М. Котляр — К.: Україна, 1996. — 240 с.
87. Кресін О. Пакти й конституції законів і вольностей запорозького війська 1710 р. / О. Кресін // УІЖ. — 2005. — №2. — С. 192-203.
88. Крип'якевич І. Історія України / І. П. Крип'якевич — Львів: Світ, 1992. — 560 с.
89. Крип'якевич І. П. Галицько-Волинське князівство / І. П. Крип'якевич — К., 1984. — 375 с.
90. Круглий стіл «Початок Русі. Південь і Північ» // УІЖ, 2008. № 3. — С. 32-48.
91. Крупницький Б. Д. Гетьман Мазепа та його доба / Б. Д. Крупницький // Передмова В. М. Горобця. — К.: Україна, 2001. — 240 с.
92. Крупницький Б. Д. Гетьман Мазепа та його доба / Б. Д. Крупницький — К.: Україна, — 2003. — 240 с.
93. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко О. Економічна історія України і світу / Б. Лановик, З. Матисякевич, О. Матейко О. — К.: Вікар, 1999. — 737 с.
94. Лановик Б. Д. та ін. Історія України / Б. Д. Лановик. — К.: Знання, 2000. — 574 с.
95. Литвин В. Україна: ХХ століття: у 2-х кн. / В. Литвин — К.: Альтернативи, 2002. — Кн. 1 — 991 с.; кн. 2 — 862 с.
96. Липа К. А., Руденко. Військо Богдана Хмельницького / К. Липа, О. Руденко; фото А. Шарапа. — К.: Наш час, 2010. — 63 с.
97. Макаров А. Світло українського бароко / А. Макаров — К., 1994. — 94 с.
98. Макарчук С. А. Писемні джерела з історії України / С. А. Макарчук — Львів: 1999. — 259 с.
99. Маркевич М. А. Історія Малоросії / М. А. Маркевич — К. — 2003. — 664 с.
100. Мищик Ю. А. Гетьман Іван Виговський / Ю. А. Мищик — К.: Видавничий дім "Академія". — 2004. — 84 с.
101. Мищик Ю. А. Історія України: Навч. Посібник / Ю. А. Мищик // 3-тє вид., допов. і пере-робл. — К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. — 208 с.
102. Мельник Л. Г. Боротьба за українську державність (XVII ст.) / Л. Г. Мельник. — К.: Освіта, 1995. — 180 с.
103. Мельник Л. Г. Лівобережна Гетьманщина періоду стабілізації (1669 – 1709 рр.): Навч. Посібник / Л. Г. Мельник — К.: ІЗМН, 1995. — 104 с.
104. Мельник Л. Г. Гетьманщина першої чверті XVIII ст. / Л. Г. Мельник. — К., 1997. — 809 с.
105. Мельник Л. Г. Гетьманщина у першій чверті XVIII ст.: Навч. посібник / Л. Г. Мельник — К.: ІЗМН, 1997. — 231 с.
106. Мірошніченко М. І. Державність і право України: генезис у європейському контексті (з найдавніших часів до початку ХІХ ст.): монографія / М. І. Мірошніченко. — К.: Атіка, 2006. — 544 с.
107. Моця О. П. Південна «Руська земля» / Моця О. П. — К.: «Ковін ПРЕСС», 2007. — 264 с.
108. Моця О. П. «Русь», «Мала Русь», Україна після-монгольські та козацькі часи. / Моця О. П. // НАН України // під. ред. О. Ю. Бей. — К.: Наукова думка, 2009. — 318 с.
109. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський — К.: Укр. письменник, 1993. — 413 с.
110. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 6. Історичні науки. №1-11. — К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004-2014 рр.
111. Національні процеси в Україні. Історія і сучасність: документи і матеріали: довідник у 2-х частинах. — К.: Вища школа, 1997. — Ч. 1. — 583 с.; Ч. 2. — 744 с.
112. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII століття: політика, ідеологія, військово мистецтво // НАН України; Інститут історії України / В. А. Смолій (відп. ред.). — К.: Генеза, 1998. — 319 с.
113. Національно-визвольна війна в Україні 1648-1657: зб. за док. актових книг // Гол. ред. Л. А. Сухих. — К., 2008. — 1011 с.
114. Новітня історія України (1900 — 2000 рр.): Підручник // А. Г. Слюсаренко, В. Г. Гусев, В. Г. Дрожжин та ін. — К.: Вища школа, 2000. — 663 с.
115. Остафійчук В. Ф. Історія України: сучасне бачення / В. Ф. Остафійчук — К.: Знання, 2002. — 348 с.
116. Очерки истории Украины / Под. общ. ред. П. П. Толочко. — К.: Знання, 2010. — 480 с.
117. Павленко С. О. Іван Мазепа / С. О. Павленко. — К.: Видавничий дім «Альтернативи». — 2003. — 416 с.
118. Павленко С. О. Оточення гетьмана Мазепа: соратники та прибічники / С. О. Павленко — К.: К.-М. Академія. — 2004. — 602 с.

119. Переяславська Рада 1654 року (історіографія та дослідження) / Ред. кол.: П. Сохань, Я. Дашкевіч, І. Гирич та ін. — К.: Смолоскип, 2003. — 890 с.
120. Переяславська Рада: історичне значення та політичні наслідки: Матеріали наук.-практ. конф. / Переяслав-Хмельницький держ. педагогічний ун-т ім. Г.Сковороди; Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Т.Г.Шевченка; Центр українознавства Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка; Національний ун-т "Києво-Могилянська академія" / М.Т. Товкайло — К.: Видавничий центр "Просвіта", 2003. — 168с.
121. Політична історія України: Посібник для вузів / За ред. В.І. Танцюри. —К.: Академія, 2001. — 488 с.
122. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2-х томах/ Н. Полонська-Василенко Н.— К.: Либідь, 1995. — Т. 1.—640 с.; Т. 2. —654 с.
123. Попович М. В. Нариси історії культури України /М. В. Попович— К.: Арттек, 1998. — 728 с.
124. Провідники духовності в Україні: Довідник / під ред Г. Курас —К.: Вища школа. — 2003. — 782 с.
125. Реєнт О.П. Павло Скоропадський / О.П. Реєнт —К.: "Альтернативи". — 2004. — 304 с.
126. Рибаків Б.А. Язичество древней Руси/ Б.Я. Рибаків— М., 1987.— 377 с.
127. Рибалка І. Історія України: Підручник у 2 - х частинах / І. Рибалка — Харків: Основа, 1995 — 1996. — Ч. 1.— 448 с.; Ч. 2. — 480 с.
128. Ричка В. « Вся королівська рать»/ В. Ричка — К.: ІІ НАНУ, 2009. — 180 с.
129. Русина О.В. Україна під татарами і Литвою/ О.В. Русина — К., Видавничий дім,Альтернативи. 1998.— 841 с.
130. Савченко В.А. Симон Петлюра / В.А. Савченко — Харків: Фоліо. — 2004. — 418 с.
131. Сас П.М. Хотинська війна 1621 року / П.М.Сас // НАН України. Інститут історії України. — К.: Інститут історії України, 2011. — 291 с.
132. Сіцинський Ю. И. Поділля під владою Литви / Ю.И. Сіцинський. — Кам'янець--Подільський. 2009. — 587 с.
133. Семенюк К.С. Історія українського народу/ К.С. Семенюк— Л.: Априорі, 2010. — 608 с.
134. Сергійчук В. І. Десять буремних літ: Західноукраїнські землі у 1944 – 1953 рр.: Навч. Посібник / В.І. Сергійчук— К.: Дніпро, 1998. — 944 с.
135. Сергійчук В.І. Дмитро Вишневецький / В.І. Сергійчук—К.: Альтернативи. — 2003. — 192 с.
136. Сергійчук В.І. Переяславська рада - трагедія України і програш Європи / В.І. Сергійчук—К. — 2003. — 35 с.
137. Скрипник І.Р. Легенда про гетьмана: Іван Виговський від Конотопа до Скиту Манявського / І.Р.Скрипник —Івано-Франківськ. — 1987. — 176 с.
138. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький / В.А. Смолій, В.С. Степанков — К.: Видавничий Дім «Альтернативи», 2003. — 400с.
139. Смолій В.А., Степанков В.. Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет / В. Смолій, В. Степанков; НАН України, Ін-т історії України. — 3 доопрац. вид. — К.: Темпора, 2009. — 679 с.
140. Спалах у темряві: Середина XVII ст./ ред. кол. В. А. Смолій. — К.: Україна, 2001.— 399с.
141. Стовбун-Кременецький М. Презентація Генія: митрополит Іларіон: Київський і його національна ідея / М. Стовбун-Кременецький. — К., 2009. — 99 с.
142. Струскевич О. Катерина II та українська козацька держава/ О.Струскевич // Пам'ять століть. — 2005. — № 1. — С.83 - 98.
143. Толочко А.П. Краткая редакция Правды Русской: происхождение текста/ А.П.Толочко— К.: ИИ НАНУ, 2009 — 136 с.
144. Толочко П. П. Київська Русь/ А.П.Толочко— К.: Абрис,1996. — 360 с.
145. Толочко П. П. Ярослав Мудрий / А.П.Толочко— К.: Альтернативи,2002. — 272 с.
146. Україна – Європа: хронологія розвитку. У 5 т. – К.: Кріон, 2010. — т. 1 (1500-1900 рр.). —800 с.
147. Україна і Литва в XIV–XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / Гол. ред. В.А. Смолій. — Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. — 709 с.
148. Україна: Литовська доба 1320–1569 / С Русина, І. Сварник, Л. Войтович та ін. – К.: Балтія-Друк, 2008. – 176 с.
149. Україна в ХХ ст.: Збірник документів і матеріалів. (1900–1939) / Упорядник А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: ІЗМН, 1997. – 448 с.

150. Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до XVIII ст.) / Відп. ред. В.А. Смолій. – Вип. 2. – К.: Інститут історії України НАНУ, 2002. – 418 с.
151. Україна: друга половина XX століття: Нариси історії. / П.П. Панченко, М.Р. Плющ та ін. – К.: 1997. – 352 с.
152. Україна крізь віки. В 15 тт. / За ред. В.А. Смолія. – К.: Альтернативи, 1998–1999.
153. Українська історіографія на зламі XX і XXI століття: здобутки і проблеми / За ред. Л. Зашкільняка. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – 406 с.
154. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. / За ред. М.М. Заковича. – К.: Знання, 2009. – 589 с.
155. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У 2 т. / упоряд. В.Ф. Верстюк [та ін.] ; ред. В.А. Смолій [та ін.] – К.: Наукова думка, 1996. – Т. 1. – 1996. – 589 с.; Т. 2. – 1997. – 422 с.
156. Українське козацтво: Мала енциклопедія / кер. авт. колект. Турченко Ф.Г. – К.: Генеза; Запоріжжя: Прем'єр, 2002. – 568 с.
157. Український народ у Другій світовій війні: Навч. посібник. – К.: Школяр, 1998. – 238 с.
158. Ульяновський В. Історія церкви та релігійної думки в Україні: У 3-х кн. / В. Ульяновський, О. Крижанівський, С. Плохій. – К.: Либідь, 1994. – Кн.1. – 256 с. – Кн. 2. – 254 с. – Кн. 3. – 336 с.
159. Універсали Богдана Хмельницького. 1648–1657 / Гол. ред. В. Смолій. – К.: Альтернативи, 1998. – 383с.
160. Чуприна В. Хмельниччина (1648–1657 рр.): Визвольна війна українського народу під проводом Б.Хмельницького / В. Чуприна, З. Чуприна. – Л.: Світ, 2003. — 176 с.
161. Чухліб Т.В. Переяслав 1684 року та проблема міжнародного утвердження українського гетьманату / Т.В. Чухліб. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2003. – 156 с.
162. Шамрай М.Г. Етапи державності України: Посібник по спецкурсу для студ. історичного фак-ту / М.Г. Шамрай. – Черкаси: [б.в.], 2003. – 176 с.
163. Шамрай М.Г. Українська козацька держава: Навч. посіб. для студ. ун-тів / М.Г. Шамрай. – Черкаси: [б.в.], 2005. – 306 с.
164. Шаповал Ю. І. Україна XX століття: Особи та події в контексті історії / Ю.І. Шаповал. – К.: Генеза, 2001. – 560 с.
165. Шевчук В.П. Історія української державності: курс лекцій: навчальний посібник / В.П. Шевчук, М.Г. Тараненко. – К.: Либідь, 1995. – 480 с.
166. Щербак В.О. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – сер. XVII ст. / В.О. Щербак. – К.: Видавничий дім «KM ACADEMIA», 2000. – 300 с.
167. Яворницький Д. Т. Історія запорозьких козаків. В 3-х т. / Д.Т. Яворницький. – К.: Наукова думка, 1990. – Т. 1. – 591 с.; Т.2. – 560с.; Т.3.– 316 с.
168. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до XVIII століття: Навч. посібник / Н. Яковенко. – К.: Генеза, 1997. – 312 с.
169. Яковлева Т. Руїна Гетьманщини: Від Переяславської Ради до Андрусівської угоди (1659-1667 рр.) / Т. Яковлева. – К.: Основа, 2003. – 643 с.
170. «Kyiv Hystory» Defence Language institute foreign language center. – № 4. – 1971. – 394 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/suak/corp.exe?&I21DBN=SUAK&P21DBN=SUAK&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=SG=&S21COLORTERMS=0&S21STR=NRLU0000001
2. Інститут історії України НАН України <http://www.storedbooks.com/istoria>
3. Наукова бібліотека НПУ ім. М.П. Драгоманова <https://lib.npu.edu.ua/>
4. History | Твоя бібліотека (контент створено завдяки Міністерству освіти і науки України) <https://uahistory.co/pidruchniki/>
5. Ізборник. Історія України IX-XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://izbornyk.org.ua/>